

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Rok XVII 2022
Nr 2 (56)

WARSZAWSKIE STUDIA PASTORALNE

Warszawa 2022

RADA NAUKOWA

ks. dr hab. Bogdan Biela, prof. ucz. (UŚ); ks. dr hab. B. Drożdż, prof. ucz. (PWT); ks. prof. dr hab. R. Kamiński (KUL); ks. prof. dr hab. Marian Kowalczyk SAC (UKSW); dr hab. Jolanta Kurosz, prof. ucz. (UAM); ks. prof. dr hab. Bronisław Mierzwiński (UKSW); ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC (UKSW); ks. prof. dr hab. M. Ostrowski (UPJPII); ks. prof. dr hab. Wiesław Przygoda (KUL); ks. prof. dr hab. Henryk Sławiński (UPJPII); ks. dr hab. Zbigniew Zarembski, prof. ucz. (UMK); o. prof. RNDr. Ladislav Csontos SJ PhD. (Uniwersytet Trnavski–Słowacja); doc. ThDr. Jozef Zuffa (Uniwersytet Trnavski–SłowacjaTU–Słowacja)

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

przewodniczący: ks. Tomasz Wielebski;
zastępca przewodniczącego: ks. Jan Przybyłowski; ks. Ryszard Czekalski
sekretarz: Mateusz Jakub Tutak

Redakcja zastrzega sobie prawa do umieszczenia artykułów znajdujących się w 2 (2022) numerze „Warszawskich Studiów Pastoralnych” w wersji on-line na stronie: <http://www.warszawskiestudiapastoralne.pl> oraz indeksowanie artykułów w wybranych bazach danych.

© Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Teologiczny, ul. Dewajtis 5,
01-815 Warszawa, tel. (22) 561 88 00

ISSN 1895-3204

SKŁAD
Maciej Faliński

DRUK
Volumina.pl sp. z o.o.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
O. JAROSŁAW PAKUŁA OFM Conv.	
Wiara w etapie diecezjalnym drogi synodalnej	7
<i>Faith in the diocesan stage of the synodal journey</i>	40
Ks. MARCIN JURAK MIC	
Dokument Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia <i>Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych z 2023 roku wyzwaniem dla duszpasterskiego towarzyszenia narzeczonym w Polsce</i>	45
<i>Document of the Dicastery for Laity, Family and Life The path of catechumenal initiation for married life. Pastoral guidelines for particular Churches from 2023 a challenge for the pastoral accompaniment of engaged couples in Poland</i>	76
O. KRZYSZTOF TRĘBSKI MI	
Pastoračné sprevádzanie (counseling) alkoholikov	79
<i>Pastoral counseling for alcoholics</i>	96

WSTĘP

Systematycznie nadrabiamy opóźnienia wydawnicze, które spowodowane są różnymi czynnikami. W ręce Czytelników przekazujemy kolejny numer „Warszawskich Studiów Pastoralnych” zawierający trzy artykuły poruszające ważne z punktu widzenia pastoralnego zagadnienia: przeżywania i pogłębiania wiary, przygotowania do życia w małżeństwie i rodzinie oraz towarzyszenia alkoholikom.

Numer otwiera artykuł franciszkanina, doktoranta UKSW o. Jarosława Pakuły pt. *Wiara w etapie diecezjalnym drogi synodalnej*. Autor, nawiązując do trwającego w Kościele synodu o synodalności, zwraca uwagę na jego etap diecezjalny, podejmuje temat wiary ukazanej w polskich syntezach synodalnych. Zwraca też uwagę na fakt, że wiara jest w nich postrzegana jako relacja z Jezusem, która potwierdzana jest przez doświadczenie bliskości z Nim przez Eucharystię, adorację Najświętszego Sakramentu oraz słuchanie i rozważanie Słowa Bożego. Autor, analizując poszczególne syntezy diecezjalne, zauważa także, że uwydatnia się w nich eklezjalny wymiar wiary, wskazujący na pozytywny i negatywny obraz Kościoła. Podkreśla, że uczestnicy etapu diecezjalnego dostrzegają zależność między wiarą i miłością, a także zwracają uwagę na przeżywanie wiary w codzienności, zaznaczają wartość ewangelizacji, przekazywania jej w rodzinach. Autor podkreśla konieczność formacji oraz wzrastania świadomości wspólnoty.

Marianin, doktorant UKSW, ks. Marcin Jurak, w artykule pt. *Dokument Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych z 2023 roku wyzwaniem dla duszpasterskiego towarzyszenia narzeczonym w Polsce* podejmuje zagadnienia przygotowania narzeczonych do sakramentu małżeństwa, jak też wspierania małżeństw i rodzin w ich drodze. Szukając

inspiracji do owocnego towarzyszenia wspomnianym osobom, sięga do opublikowanego w 2023 roku przez Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia dokumentu, nie tylko szeroko omawiając jego treść, ale ukazując też kontekst społeczno-kulturowy przygotowania do małżeństwa. W tym obszarze proponuje kierunki działań dla Kościoła w Polsce.

Niniejszy numer „Warszawskich Studiów Pastoralnych” zamyka artykuł kamilianina, o. dr. doc. Krzysztofa Trębskiego, pt. *Pastoracne sprevezdanie (counseling) alkoholikov*. Autor, podejmując zagadnienie alkoholizmu, zauważa, że jest on uzależnieniem, które wyciska swoje zgubne piętno na wszystkich płaszczyznach życia człowieka, a także podkreśla, że alkoholizm wymaga kompleksowego, holistycznego podejścia terapeutycznego. W swoim opracowaniu pokazuje, jak poradnictwo duszpasterskie może twórczo łączyć elementy towarzyszenia duchowego z intuicjami wywodzącymi się z nauk humanistycznych i społecznych, stając się tym samym skutecznym narzędziem wewnętrznej przemiany i uzdrowienia osoby uzależnionej od alkoholu. Opisując specyfikę poszczególnych etapów zdrowienia w kontekście towarzyszenia duchowego alkoholikom, wskazuje na typową dlaounselingu metodę polegającą na przytoczeniu i komentowaniu dialogów z osobami nadużywającymi alkoholu.

Redakcja „Warszawskich Studiów Pastoralnych” ma nadzieję, że umieszczone w tym numerze artykuły staną się inspiracją do podejmowania wielorakich działań duszpasterskich służących realizacji istoty Kościoła. Zapraszamy także kolejnych Autorów do publikowania swoich artykułów na naszych łamach.

Ks. Tomasz Wielebski
Redaktor WSP

O. JAROSŁAW PAKUŁA OFM CONV.

WIARA W ETAPIE DIECEZJALNYM DROGI SYNODALNEJ

Faith in the diocesan stage of the synodal journey

25 sierpnia 2022 roku została przedstawiona ogólnopolska synteza synodu o synodalności¹. Informacje, w niej zawarte dotyczą m.in. odniesienia uczestników do samego procesu konsultacji. Dokument przedstawia następujące zaobserwowane postawy wśród około 100 tysięcy osób²: entuzjazm, wdzięczność, lek, dystans, nieufność, obawy, niedowierzenie i brak zainteresowania³. Synod o synodalności prowokował do zajmowania podobnych postaw. Dlatego zdaniem autora konieczna jest analiza, tego co udało się dokonać w czasie proces konsultacji etapu diecezjalnego synodu o synodalności⁴.

¹ Por. M. Przeciszewski, *Oby głoś wiernych stał się programem poważnej reformy Kościoła*, <https://www.ekai.pl/oby-glos-wiernych-stal-sie-programem-powaznej-reformy-kosciola> (dostęp 14.09.2022).

² Por. tamże. Dokładna statystyka uczestnictwa w poszczególnych diecezjach dostępna jest na stronie: <https://synod.org.pl/statystyki-synodalne/> (dostęp 14.09.2022).

³ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, Stan na dzień 30.08, s. 15. https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/08/Wszystkie-syntezy-razem_20220830_1032.pdf (dostęp 1.09.2022).

⁴ Etap pierwszy obejmujący konsultacje na poziomie diecezjalnym miał zakończyć się w kwietniu 2022 roku. Został jednak przedłużony do 15 sierpnia ze względu na pandemię COVID-19. Por. <https://www.ekai.pl/przedluzony-zostal-termin-diecezjalnych-konsultacji-synodalnych/> (dostęp 14.09.2022).

Dokument Przygotowawczy podkreślił, że celem tego etapu, miało być, zebranie doświadczeń synodalności przy zaangażowaniu duchowieństwa i wiernych świeckich⁵. Papież Franciszek, przemawiając do wiernych diecezji rzymskiej 18 września 2021 roku zaznaczył, że celem konsultacji jest wzajemne słuchanie angażujące wszystkich. Dając jednoznacznie do zrozumienia, że ten etap: „To nie ankieta, chodzi natomiast o wsłuchanie się w Ducha Świętego. Chodzi o to, by usłyszeć Jego przejście i tchnienie życia”⁶. We wspomnianym przemówieniu zaznaczył konieczność zaangażowania się w dialog, który zakłada stałą świadomość uczestniczenia w nim asystencji Ducha Świętego⁷. Ojciec święty jest przekonany, że bez uwzględnienia Jego obecności istnieje ryzyko zatracenia istoty podejmowanej inicjatywy. „Jeżeli nie będzie Ducha, będzie to parlament diecezjalny, ale nie synod. My nie robimy parlamentu diecezjalnego, nie prowadzimy badań nad tym albo czymś innym, nie idziemy drogą słuchania siebie nawzajem i słuchania Ducha Świętego, dyskusowania, a także dyskusowania z Duchem Świętym, co jest sposobem modlenia się”⁸. W tym kontekście papież zadawał wiernym pytanie: *Jak daję moje bycie chrześcijaninem, moje wyznawanie wiary chrześcijańskiej?*⁹.

⁵ Dokument Przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, 31. <https://diecezja-pelplin.pl/wp-content/uploads/2021/10/Dokument-Przygotowawczy-Synodu-PDF.pdf> (dostęp 14.09.2022).

⁶ Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej. Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*, Watykan 19.09. 2021, w: „L’Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 4.

⁷ Por. tamże, s. 7.

⁸ Synodalność jego zdaniem jest spełnieniem obietnicy danej Kościołowi o obecności i działaniu Ducha Świętego, który otwiera go na przyszłość. Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej. Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*, Watykan 19.09. 2021, „L’Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 7.

⁹ Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej. Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*, Watykan 19.09. 2021, „L’Osservatore Romano” 2021 nr 11,, s. 9-10.

Te słowa dla autora są inspiracją do podjęcia analizy poszczególnych syntez diecezjalnych, celem zbadania rozumienia wiary przez uczestników konsultacji.

Wiara¹⁰, w *Encyklopedii katolickiej* rozpatrywana w odniesieniu do Biblii, zawiera bogatą terminologię wyjaśniającą rozumienie wiary. Stary Testament opiera znaczenie słowa wiara o hebrajski rdzeń `mn, który można przetłumaczyć jako: być mocnym, godnym zaufania, pewnym, bezpiecznym oraz rdzeń btch, tłumaczony jako pokładać ufność. Nowy Testament używa terminów greckich *pistis*-zaufanie, wierność, wiara; *pisteuein*-ufać, wierzyć¹¹. *Leksykon duchowości katolickiej*, rozpatruje jej wymiar eklezjalny oraz zadania w duchowości chrześcijańskiej¹². W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* wiara jest aktem osobowego przyłgnięcia człowieka do Boga, przy jednoczesnym wolnym przyjęciu prawdy objawionej przez Niego¹³. W. Słomka, rozwijając pojęcie wiary zaznacza, że jej przedmiot przede wszystkim jest sam Bóg, który się objawia, zbawia przez Jezusa i działa przez Ducha¹⁴. Benedykt XVI, w kwestię wiary wskazuje na to, że polega ona na głębokiej i osobistej relacji miłości z Chrystusem wynikającej z pierwszeństwa Jego miłości i ofiary krzyżowej¹⁵. Wiara, która jest

¹⁰ Definiowana jest jako przyjęcie prawdy, której nie da się bezpośrednio zweryfikować, związana z przyjęciem treści ze względu na autorytet osoby wypowiadającej się. Przez filozofie analizowana jest w zależności od przyjmowanych koncepcji poznania człowieka i przyjmowanych zdolności ludzkiego rozumu. Uznawana jest za przekonanie, które nie podlega weryfikacji. Por. P. Moskal, *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, kol. 433-435.

¹¹ Por. A. Piwowar, *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. E. Gigilewicz, dz. cyt., kol. 435, 437.

¹² Por. W. Słomka, *Wiara*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 913-914.

¹³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2009, 150.

¹⁴ Por. W. Słomka, *Wiara*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, dz. cyt., s. 913.

¹⁵ Por. Benedykta XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na Placu Piłsudskiego w Warszawie 26.06.* <https://papiez.wiara.pl/doc/379185>.

aktem osobowym, zakłada równocześnie uczestnictwo w niej innych. Ponieważ jest przekazywana, prowadzi do świadczenia o niej, umacniana jest dzięki drugiemu człowiekowi¹⁶. Związana jest ze wspólnotą Kościoła¹⁷. Realizuje się w spotkaniu z drugim wierzącym w duchu pokory i zaufania, aby wzbudzać ufność i zawierzenie w celu spotkania Boga¹⁸. Z tego powodu również swoim zasięgiem obejmuje całą egzystencję człowieka¹⁹. Wpływa na sposób postrzegania rzeczywistości, będąc punktem odniesienia w konkretnych życiowych doświadczeniach²⁰. Dzięki Bogu, który wkracza w historię człowieka przyjmując go, przebacząc i kierując ku sobie okazując miłosierną miłość umożliwia wewnętrzną przemianę²¹. Dzięki temu spojrzeniu, które łączy codzienność z Bogiem, oczekując Jego interwencji, owocuje w wierzącym nadzieją²². W swoim zakresie obejmuje przeszłość, terażniejszość i przyszłość ze względu na to, że zawsze wskazuje na Boga, który objawił się w Jezusie Chrystusie²³. Wiara, jak wskazuje Benedykt XVI, jest drogą trwającą całe życie, w które wpisane jest doświadczenie jedności z Bogiem, wejście do Kościoła, gdzie wierzący kształtowany jest przez Słowo Boże i łaskę²⁴.

Homilia-Ojca-Swietego-Benedykta-XVI-wygloszona-podczas-Mszy-sw/2 (dostęp 7.09.2022).

¹⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, dz. cyt., 166.

¹⁷ Por. tamże, 167.

¹⁸ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, Watykan 2013, 14.

¹⁹ Por. Tamże, 4.

²⁰ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 2006, s. 47.

²¹ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 13. Otrzymany dar, prowadzi obdarowanego do przekazywania go innym, spotkanym na drogach życia. Por. tamże, 34. Wiara umożliwia również patrzeć w przyszłość, pozwala rozumieć drogi naszej codzienności wyznaczając ich kierunek ku życiu wiecznemu. Por. tamże, 4.

²² Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 252.

²³ Tamże, s. 253

²⁴ Jej wyznawanie zawiera „wiarę w jednego Boga, który jest miłością (por. 1 J 4, 8): Ojca, który w pełni czasów posłał swego Syna dla naszego zbawienia; Jezusa Chrystusa,

Wiara w niniejszym opracowaniu rozumiana będzie jako żywa relacja z Jezusem Chrystusem, pogłębiania i umacniania we wspólnocie Kościoła, wyrażająca się w doświadczeniu egzystencjalnym przez czynną miłość bliźniego oraz rodząca ufność co do przyszłości, która skutkuje nadzieją na życie wieczne.

Źródłem artykułu będą syntezy diecezjalne²⁵. *Vademecum synodu o synodalności* zachęcało do upublicznienia poszczególnych syntez diecezjalnych w celu umożliwienia zapoznania się z ich treścią oraz odniesienia się do nich²⁶. Autor będzie korzystał z 37 dostępnych syntez z poszczególnych diecezji co stanowi 88% wszystkich w Polsce. W dwóch diecezjach postanowiono jedynie zamieścić informację prasową oraz lakonicznie przedstawić treść syntezy. Trzy nie przedstawiły żadnego podsumowania²⁷. Wartość tego źródła jest nieoceniająca, ponieważ już *Vademecum synodu o synodalności* wskazywało, że przygotowanie powinno przebiegać w duchu modlitwy. „Same spotkania zespołu powinny mieć charakter synodalny i duchowego rozeznawania, wsłuchując się pod przewodnictwem Ducha Świętego w żywy głos Ludu Bożego w całej diecezji”²⁸.

Dla zrealizowania postawionego celu artykuł zostanie podzielony na cztery części. W pierwszej zostanie przedstawione, w jaki sposób uczestnicy konsultacji rozumieją swoją relację z Jezusem Chrystusem. Druga poświęcona będzie omówieniu rozumienia przez nich Kościoła jako wspólnoty umacniającej wiarę. Trzecia ukaże postrzeżenie

który w tajemnicy swej śmierci i zmartwychwstania odkupił świat; Ducha Świętego, który prowadzi Kościół przez wieki w oczekiwaniu na chwalebny powrót Pana. Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, Watykan 2011, 1.

²⁵ Autor będzie korzystał z: *Zestawienia opublikowanych syntez diecezjalnych*. Stan na dzień 30.08. Wersja ujednolicona. https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/08/Wszystkie-syntezy-razem_20220830_1032.pdf (dostęp 14.09.2022).

²⁶ *Vademecum synodu o synodalności*, s. 49. <https://www.archidiecezja.wroc.pl/pliki/vademecum-synodu-o-synodalnosci.pdf> (dostęp 4.08.2022).

²⁷ Por. <https://synod.org.pl/podsumowanie-synodu-w-diecezjach/> (dostęp 4.09.2022).

²⁸ *Vademecum synodu o synodalności*, dz. cyt., s. 49.

wymiaru egzystencjalnego wiary. Czwarta dotyczyć będzie przyszłości wiary.

1. Relacja z Jezusem Chrystusem

W tym punkcie najpierw zostaną omówione teologiczne racje wskazujące na Osobę Jezusa Chrystusa, do którego odniesienie jest fundamentalne w kwestii wiary. Następnie zostaną przedstawione wnioski z syntez diecezjalnych traktujące o relacji wierzącego z Chrystusem. Szczegółowo zostaną wyartykułowane postawy wynikające z więzi ze Zbawicielem, będą nimi przede wszystkim środki prowadzące do doświadczenia bliskości z Jezusem, wśród nich adoracja Najświętszego Sakramentu oraz słuchanie i rozważanie Słowa Bożego. Ostatnim zagadnieniem będzie autokrytyka wybrzmiewające z tekstu syntez w odniesieniu do relacji uczestników z Jezusem Chrystusem.

Zdaniem J. Ratzingera, aby zostać chrześcijaninem, człowiek potrzebuje przeżycia *wszczepienia w Syna*²⁹. Konsekwencją staje się trwanie w Chrystusie, które prowadzi do zjednoczenia. Wyraża się ono przez uczestnictwo w Jego synostwie i wspólnym wołaniu do Boga – Ojczy³⁰. Proces ten zmierza do doświadczenia sakramentalnego wyrazu tej relacji, której skutkiem jest stawanie się *synami w Synu*³¹.

²⁹ J. Ratzinger, *Braterstwo chrześcijańskie*, w: Opera Omnia, t. 8, cz.1, red. pol. K. Gózdź, M. Górecka, tł. W. Szymona, Lublin 2013, s. 64. Tłumacząc, że jest to możliwe dzięki temu, że w Jezusie, Bóg przemówił do człowieka. Dzięki czemu przez Niego człowiek może mówić do Boga. Wyjścia Stwórcy do stworzenia przez Chrystusa prowadzi do wejścia w relację opartą na wzajemnym dialogu. Por. tamże, s. 59-60.

³⁰ Por. tamże, s. 61.

³¹ Tamże, s. 64. Dlatego teolog stwierdza, że *W Chrystusie bowiem wiadomo, czym jest Bóg – Bóg jest łaską; wiadomo też, czym jest człowiek: tym, który z wody winy został obdarowany łaską*. Tamże, s. 79.

Z tego powodu wiara chrześcijańska zakłada osobiste spotkanie z Jezusem Chrystusem³². Równocześnie to doświadczenie związane jest z Bożą miłością, działającą przez objawienie się jej w misterium paschalnym Zbawiciela³³. Przyjęcie takiej optyki rozumienia bliskość Boga dzięki Chrystusowi prowadzi, jak stwierdza J. Ratzinger, do tego, że *mogę mu się powierzyć z gestem dziecka, które wie iż w matczynym „ty” zawiera się odpowiedź na wszystkie jego pytania. Wiara, zaufanie i miłość są ostatecznie czymś jednym i wszelkie treści, wokoło których wiara się obraca, są tylko skonkretyzowaniem owego zwrotu, jaki wszystko obejmuje, owego „wierzę w Ciebie”, owego odkrycia Boga w obliczu człowieka – Jezusa z Nazaretu*³⁴. Jak wskazuje dalej, wiara skoncentrowana na Jezusie pozwala na miłość, która staje się istotą wiary³⁵. W tym kontekście podstawowa kwestia wynikająca z syntezy dotyczy lęku przed zaufaniem Bogu oraz braku posiadania kompetencji w zakresie posiadanej wiedzy związanej z wiarą, umiejętności dzielenia się nią i przyjmowania świadectwa innych³⁶. Taki sposób postawienia problemu jest znaczący dla analizy opublikowanych syntez diecezjalnych, aby wydobyc z nich rozumienie relacji z Jezusem Chrystusem.

Najistotniejszym elementem wynikającym z procesu konsultacji na etapie diecezjalnym jest wskazanie na to, że: *Najważniejszy jest Jezus Chrystus. On nas prowadzi i za Nim podążamy*³⁷. W tym stwierdzeniu odnajdujemy korelacje ze słowami papieża Franciszka, który przemawiając do kurii rzymskiej, bardzo jasno podkreślał, że zjednoczenie ze Zbawicielem, postawienie Go w centrum życia oraz

³² Por. A. Panaro, *Wiara w teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, w: „Studia Theologica Varsaviensia” UKSW 1/2019, s. 34.

³³ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 17.

³⁴ J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 78-79.

³⁵ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 216. *Stąd też widzimy, że wiara, która nie jest miłością, nie jest naprawdę wiarą chrześcijańską, tylko za taką uchodzi.* Tamże.

³⁶ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 16.

³⁷ Tamże, s. 132.

doświadczenie bliskości uważa za najistotniejszy element wiary³⁸. Sformułowania, które używane są w poszczególnych syntezach takie jak: *naśladowanie Chrystusa*³⁹, *czepać ze wzoru Jezusa Chrystusa*⁴⁰, *spojrzenia w tym samym kierunku, w którym patrzy Jezus Chrystus*⁴¹ wskazują że w etapie diecezjalnym synodu o synodalności, Jezus Chrystus rzeczywiście znajduje się w centrum. J. Ratzinger, udziela w tej kwestii cennych wskazań podkreślając, że „warunkiem poznania tożsamości Jezusa jest poznanie Jego modlitw”⁴². W sposobie modlitwy naszego Pana widzi źródło wiary chrześcijańskiej⁴³.

Relacja z Jezusem Chrystusem kształtuje postawy wynikające z wiary. *Wierzyć Jemu, wierzyć, że to prawda, że On nas kocha, że żyje, że jest zdolny wkrazać tajemniczo, że nas nie opuszcza, że wydobywa dobro ze zła swoją mocą i swoją nieskończoną kreatywnością*⁴⁴. Jedną z nich jest świadectwo dawane o spotkaniu ze Zbawicielem, które jest żywym i realnym doświadczeniem wiary. Szczególnym miejscem takiego sposobu przeżywania bliskości z Panem jest według syntezy-Eucharystia⁴⁵. Postawienie jej w centrum życia wiary jest możliwe, gdy wzrośnie świadomość obecności w niej Chrystusa. Tylko ona bowiem gwarantuje przeniesienie tego spotkania na codzienność

³⁸ Por. Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej. Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*, Watykan 23.12. 2021, „L'Osservatore Romano” 2022 nr 1, s. 14.

³⁹ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 200.

⁴⁰ Tamże, s. 212.

⁴¹ Tamże.

⁴² J. Ratzinger, *Chrystus i Jego Kościół*, Kraków 2005, s. 35. Wskazując, że modlitwa gwarantuje dotarcie do istoty i spełnienia zapowiedzi wiary przez to, że umożliwia: *ujrzeć rzeczywistość Chrystusa możemy tylko wtedy, gdy wnikamy w Jego samotność, tylko wtedy, gdy uczestniczymy w Jego rzeczywistości, w Jego komunii z Ojcem. Jedynie w ten sposób docieramy do sedna Jego tożsamości, tylko w ten sposób zaczynamy ją pojmować oraz rozumieć, co znaczy naśladować Jezusa*. Tamże.

⁴³ Por. tamże.

⁴⁴ Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*, Watykan 2013, 278.

⁴⁵ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 37.

jako źródło wsparcia⁴⁶. Dowartościowano wspólnotowy charakter celebracji eucharystycznej, która ukierunkowana na Jezusa prowadzi do wspólnoty z Nim i uczestników między sobą. Umacnia w ten sposób zjednoczenie z Chrystusem oraz wierzących między sobą⁴⁷. Zauważono również potrzebę stworzenia możliwości przeżywania bliskości z Jezusem przez adorację Najświętszego Sakramentu⁴⁸. Jest to jeden z najczęściej powtarzających się postulatów w poszczególnych syntezach⁴⁹. Jak czytamy w jednej z syntez: *Wielką pomocą w ożywianiu wiary jest modlitwa adoracyjna przed Najświętszym Sakramentem, będąca jedną z form słuchania Boga*⁵⁰. Taki sposób rozumienia przeżywania bliskości z Jezusem obecnym w Najświętszym Sakramencie prowadzi do ważnych sugestii praktycznych, którymi są stworzenie możliwości adoracji w kościołach oraz formowanie do takiego rodzaju modlitwy⁵¹.

Kolejną postawą wynikającą z relacji z Jezusem jest pogłębianie wiary przez słuchanie i rozważanie Słowa Bożego⁵². W tym kontekście proroczo brzmią słowa papieża Franciszka, który tak wyraża się o procesie konsultacji synodu o synodalności: *Możliwość wspólnej modlitwy, wspólnego słuchania Słowa, budowanie relacji, które wykraczają poza zwykłą pracę, i umacniają więzi dobra, więzi dobra między nami, poprzez pomaganie sobie nawzajem*⁵³. Z syntez wybrzmiewa zrozumienie wartości Słowa Bożego w codziennym życiu wiarą, w jednej z nich czytamy, że *Słowo Boże jest skarbcem naszej wiary, głoszone (kerygmat) ożywia naszą wiarę. Słuchając i wierząc*

⁴⁶ Por. tamże, s. 73.

⁴⁷ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 210.

⁴⁸ Por. tamże, s. 54.

⁴⁹ Por. tamże, s. 20.

⁵⁰ Tamże, s. 233.

⁵¹ Por. tamże.

⁵² Por. tamże, s. 116.

⁵³ Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej. Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*, Watykan 23.12.2021, „L'Osservatore Romano” 2022 nr 1, s. 14.

Słowu widzimy „oczyma wiary. Nasza wiara, dzięki Słowu, jest naszym widzeniem. Słowo jest lampą na ścieżce naszego życia⁵⁴. Wskazano na to, że odniesienie życia do Słowa Bożego przez zaśłuchanie i posłuszeństwo, winno być cechą charakterystyczną życia chrześcijańskiego⁵⁵. Przedstawiono również skutki jakie przynosi taki sposób odniesienia codzienności: *życie w jedności z Nim, współpracę z innym człowiekiem, osobistą świętość, pielęgnację relacji z innymi, dbanie o wspólne dobro*⁵⁶. W taki sposobie rozumienia relacji człowieka z Chrystusem odnajdujemy spójność z nauczaniem Benedykt XVI zawartym w adhortacji apostołskiej *Verbum Domini*, gdzie zwrócił uwagę na zależność jaka zachodzi między Słowem Bożym i wiarą, która konkretyzuje się w spotkaniu z Jezusem. On umożliwia powierzenie swojego życia⁵⁷. Z takiego rozumienia wartości Słowa Bożego, które umożliwia poznanie dróg wskazanych przez Jezusa, które prowadzą do zbawienia⁵⁸, wynikają postulaty praktyczne. Jednym z nich jest zadbanie o staranne przepowiadanie w czasie Mszy świętej *Słowo Boże głoszone z troską, powagą i namaszczeniem, zawsze przyciąga, ożywia i kierunkuje*⁵⁹. Synteza przekazuje również oczekiwanie, które skierowane jest do kapłanów, aby byli świadkami życia Słowem⁶⁰. Kolejnym istotny postulat związany jest z duchownymi, od których oczekuje się jednoznacznego świadectwa życia wiarą oraz doświadczenia w życiu duchowym⁶¹. Szczególnie kiedy uwzględnimy trudności z jakimi mierzą się wierzący w swojej codzienności. Wiara zrodzona przez Słowo Boże, konfrontowana jest życiem, które bywa naznaczone różnorodnym cierpieniem. Dlatego konieczne jest ukazywanie bliskości Boga, który pragnie dla człowieka szczęścia i życia oraz jednocześnie

⁵⁴ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 218.

⁵⁵ Por. tamże, s. 122.

⁵⁶ Tamże, s. 249.

⁵⁷ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostołska *Verbum Domini*, Watykan 2010, 25.

⁵⁸ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 79.

⁵⁹ Tamże, s. 218.

⁶⁰ Por. tamże.

⁶¹ Por. tamże, s. 111.

w Jezusie daje nam przejaw Swojej bliskości z każdym obarczonym cierpieniem. Chrystus bowiem doświadczył granicznych przeżyć ludzkiej egzystencji w męce i śmierci⁶². Te wskazania nabierają szczególnego charakteru biorąc pod uwagę stwierdzenie, że: *w Kościele brakuje miejsca na Dobrą Nowinę! Wydawać by się mogło, że jest to rzecz nie do pomyślenia. A jednak wybrzmiał i wskazał, że w Kościele brakuje Jezusa!*⁶³.

Synteza przekazuje również przekonanie uczestników o ich osobistych zaniedbaniach. *Trudno jest szukać dróg i możliwości dotarcia do bliskości z Jezusem i pociągnięcia za sobą innych*⁶⁴. Refleksja wskazuje na brak cierpliwości w świadectwie wiary szczególnie na gruncie rodzinnym, zniechęcenie z powodu wpływu środków przekazu na młodzież, lenistwo duchowe oraz przekonanie o tym, że wystarczy być wierzącym samemu⁶⁵. Taki sposób postrzegania rzeczywistości świadectwa wiary jest tym bardziej przejmujący, gdy czytamy, że: *Świat dzisiejszy potrzebuje świadków wiary, a nie aktorów udających wierzących. Jeśli ma pretensje do chrześcijan, to nie dlatego, że nimi są, ale dlatego, że są nimi stanowczo za mało*⁶⁶. Pesymistyczna diagnoza realizacji misji chrześcijan we współczesnym świecie w jednej z syntez znajduje swoje uzdrowienie przez *nawrócenie ewangeliczne*⁶⁷, które polegać ma na *stałym wybieraniu Chrystusa*, przy jednoczesnym odrzucaniu świata i jego ponęt⁶⁸. Związane to jest z umiejętnością przyjęcia napomnień, których udziela Jezus. On bowiem jest wzorem wiary i bliskości z Bogiem. Wskazując również na to, że konieczność odbudowania rozumienia wspólnego podążania drogami wiary⁶⁹. Kroczenie za Panem może posiadać różny charakter jak zostało to

⁶² Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, dz. cyt., 106.

⁶³ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s.111.

⁶⁴ Tamże, s. 73.

⁶⁵ Por. tamże.

⁶⁶ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 73.

⁶⁷ Tamże, s. 130.

⁶⁸ Tamże

⁶⁹ Por. tamże, s. 161.

ujęte w *Dokumencie Przygotowawczym: Niektórzy wyraźniej idą za Jezusem, doświadczając wierności uczniów, podczas gdy inni są zaproszeni do powrotu do swojego zwyczajnego życia. Wszyscy jednak świadczą o mocy wiary, która ich zbawiła (por. Mt 15,28)*⁷⁰. Kluczowe dla wiary staje się słowo Jezusa, który wybiera i wzywa, aby stawać się człowiekiem wiary ułatwiającym innym spotkanie z Nim⁷¹. Procesy synodalne pozwalają zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt misji Jezusa. On jest pierwszym głosicielem prawdy o pragnieniu Boga, aby być w sercu człowieka. Gdzie szczególnie miejsce znajdują ci, którzy znajdują się na peryferiach, traktowani jako odrzuceni i pominięci⁷².

Wiara rozumiana jako relacja z Jezusem Chrystusem kształtowana przez synodalność niesie zobowiązanie wobec wszystkich ludzi, że wiara zawsze jawi się jako dowartościowanie osoby: jej błaganie zostaje wysłuchane, w jej trudnościach otrzymuje pomoc, doceniona zostaje jej dyspozycyjność, a jej godność potwierdzona spojrzeniem Boga i zostaje przywrócona *do uznania wspólnoty*⁷³.

2. Kościół wspólnotą wiary

Dla zrealizowania postawionego celu artykułu zostanie teraz przeanalizowany wspólnotowy wymiar wiary, który realizuje się w Kościele. W pierwszej kolejności omówione będzie rozumienie Kościoła jako wspólnoty wiary przekazany przez tekst syntez. Następnie ukazane zostanie Słowo Boże jako czynnika tworzący wspólnotę. Refleksja będzie dotyczyć negatywnego obrazu Kościoła, która wybrzmiewa w syntezie w formie jego krytyki oraz pozytywnej przekazywanej w podsumowaniach diecezjalnych. W dalszej części zostanie przedstawiona misja wspólnoty, jaką jest ewangelizacja. Ostatni element tej części będzie dotyczył wskazań praktycznych pojawiających się

⁷⁰ Dokument przygotowawczy synod o synodalności, dz. cyt., 19.

⁷¹ Por. tamże.

⁷² Por. tamże, 17.

⁷³ Tamże.

w syntezach, które mają służyć umocnieniu rozumienia Kościoła jako wspólny wiary.

Wiara wzrasta dzięki wspólnocie Kościoła, ponieważ w nim głoszone jest Słowo Boże. Obecność Ducha Świętego gwarantuje autentyczność interpretacji Pisma. Kościołowi została powierzona Biblia jako jego Księga, z jego egzystencji pochodzi autentyczna hermeneutyka⁷⁴. Głoszenie Ewangelii jest misją Ludu Bożego⁷⁵. To zadanie zostało powierzone najpierw wszystkim, którzy na mocy chrztu świętego trwają w bliskości z Jezusem i są zaproszeni do czynnego w niej uczestnictwa⁷⁶. W ten sposób dokonuje się przejście z wiary rozumianej indywidualnie do wspólnotowej⁷⁷, gdzie osobisty związek człowieka z Bogiem przekłada się na jego świadectwa wobec bliźniego⁷⁸. Zakłada również doświadczenie jedności wiary⁷⁹. Czytanie Pisma Świętego, które jest przeniknięte wiarą umożliwia przenoszenie jego treści na codzienne życie każdego z wierzących i całej wspólnoty Kościoła, opierając się również na tym, co jest przekazywane przez tradycję interpelacji biblijnej, aktualizując jej przekaz w kontekście okoliczności życia dzisiejszych wierzących⁸⁰. Ten aspekt wiary dostrzeżono również w syntezie, gdzie wyrażono rozumienie optyki wiary, która przez słuchanie i przepowiadanie Ewangelii jest rozwijana przez człowieka. Dzielenie się osobistym doświadczeniem umacnia wspólnotę wierzących, tworząc trwałe więzi i relacje⁸¹. Synodalność otwierała również uczestników na dowartościowanie konieczność przekraczania dystansu między świeckimi

⁷⁴ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, dz. cyt., 29.

⁷⁵ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 165.

⁷⁶ Por. tamże, s. 27.

⁷⁷ Posługując się sformułowaniem J. Ratzingera wiara prowadzi od „ja” do „my”. Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 99.

⁷⁸ Tamże, s. 92.

⁷⁹ Por. tamże, s. 99.

⁸⁰ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, dz. cyt., 44.

⁸¹ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 58.

i duchownymi, wyznaczając perspektywę na przyszłość, aby dążyć do budowania przekonania o wspólnym podążaniu drogami wiary ku Chrystusowi⁸².

Analizy domaga się treść syntez, które przekazują krytykę Kościoła. Tekst posługuje się znaczącymi sformułowaniami, czytamy w nim o: *ranach Kościoła*, Kościół często bezradny, pojazd wymagający gruntownej naprawy, stary, zalękniony i zmęczony, konkubina państwa, instytucja bez serdeczności, organizacja o rzekomo religijnym charakterze, coś dla starszych pokoleń⁸³. Dostrzeżono problemy związane ze skandalami z nadużyć seksualnych duchownych, wskazywano na bezradność Kościoła, akcentowano jego instytucjonalny charakter, problem zmniejszającej się liczby wiernych, brak zainteresowania ze strony młodzieży czy letniość wiary⁸⁴.

Odnosząc się do krytyki Kościoła, konieczne jest przywołanie J. Ratzingera, który zwraca najpierw uwagę na to, że należy zmienić sposób formułowania wypowiedzi z krytyki Kościoła na krytykę ludzi w Kościele⁸⁵. Stwierdza, że *Kościół jako Kościół, w samym rdzeniu swej kościelności, jest jak powiedzieliśmy-pozza zasięgiem krytyki*⁸⁶.

⁸² Por. tamże, s. 16. Dystans, o którym czytamy w syntezie ma swoją nazwę w stwierdzeniu pochodzącym od Benedykta XVI. Użył go w odniesieniu do zanie dbania związanego z nieprzekazywaniem wierzącym rozumienia Biblii w wierze Kościoła nazywając takie działania duszpasterską pustką. Owa próżnia może skutkować rozwijaniem się sekt. Jego zdaniem przygotowanie do kapłaństwa powinno uwzględniać formację umożliwiającą przekazywanie wiernym sposobu odniesienia do Pisma świętego. Zachęcał również do inicjatyw duszpasterskich, które będą tworzyć wspólnoty szerzące formację, modlitwę i pozwanie Biblii zgodnie z wiarą Kościoła. Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, dz. cyt., 73.

⁸³ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 18.

⁸⁴ Tamże, s. 114.

⁸⁵ Por. J. Ratzinger, *Kościół – powszechny sakrament zbawienia w Chrystusie*, w: *Opera Omnia*, t. 8, cz.1, red. Pol. K. Gózdź, M. Górecka, tł. W. Szymona, Lublin 2013, s. 446.

⁸⁶ Tamże, s. 446. Nie chce w ten sposób powiedzieć, że krytyka w Kościele nie powinna mieć miejsce.

Osoba podejmująca się krytyki winna mieć świadomość tego, że krytykuje również samą siebie⁸⁷. J. Ratzinger udziela również bardzo praktycznych rad. Wskazując najpierw na to, że należy unikać lekomyślności w odniesieniu do powagi i znaczenia zakresu ocenianej rzeczywistości⁸⁸. Po podjęciu decyzji należy uwzględnić również słabych w wierze oraz łatwo upadających. Unikając sytuacji, w której jest więcej szkody niż pożytku. Uwzględnić również otoczenie, które często jest niewierzące. Ocena bowiem może stać się jedynie pretekstem do usprawiedliwienia niewiary, przyczynić się do jej osłabienia lub porzucenia oraz osłabić więzi z Kościołem. Niebezpieczeństwem krytyki jest zgorzknienie i izolacja, dlatego konieczne jest przyjrzenie się osobistej kondycji wiary⁸⁹. Za postawę niegodną J. Ratzinger uważa przystąpienie do krytyki w celu zdobycia popularności. Wskazuje również błędne podstawy duchownych, którzy podchodzili do oceny własnych postaw z brakiem zaufania i rozgoryczeniem, oraz usprawiedliwianiem się brakiem pobożności osób⁹⁰. Jednoznacznie zaznacza, że należy unikać sytuacji, w których odnosi się wrażenie, że instytucja może zapewnić niektórym ochronę. Duchowni powinni radykalnie zrezygnować z fałszywego utożsamienia się z Kościołem przy jednoczesnej gotowości przyjęcia samokrytyki opartej o rzeczową krytykę zewnętrzną. Udzielając przy tym rady, że lepszą formą obrony przed krytyką byłoby podjęcie jej przez świeckich, a duchowni przyjęli postawę nie potępienia i rachunku sumienia⁹¹.

Treść syntez przekazuje również pozytywny obraz Kościoła. Wskazując, że jest miejscem duchowego umocnienia, dającym poczucie

⁸⁷ Por. tamże s. 449. Podsumowując swoje rozważania stwierdzeniem *Krytyka Kościoła jako taka nie istnieje, lecz jest zawsze krytyką konkretnych osób lub struktur Kościoła, a takie krytyki stale grozi niebezpieczeństwo, że będzie niepoważna, jeżeli nie implikuje poważnej samokrytyki, uzasadnionej tym, że my sami, każdy na swój sposób, stanowimy częstkę „słabości” Kościoła.* Tamże.

⁸⁸ Por. tamże, s. 449.

⁸⁹ Por. tamże, s. 450-451.

⁹⁰ Por. tamże, s. 452.

⁹¹ Por. tamże, s. 453.

sensu, wsparciem na drogach przeżywania wiary w codzienności, doceniono wartość inicjatyw duszpasterskich budujących więź z Jezusem oraz relacje z duchownymi i wiernymi⁹². Proces konsultacji stał się również źródłem umocnienia rozumienia Kościoła przez uczestników. Wyrażało się przez poczucie przynależności i odpowiedzialności⁹³. Jak również w spostrzeżeniach dotyczących odniesienia współczesnego człowieka do Boga i Kościoła. Za niekorzystne dla wiary uznano przekonanie wynikające z mentalności czasu, który powoduje poszukiwanie prostych rozwiązań oraz korzyści tu i teraz, co negatywnie wpływa na zaangażowanie w przestrzeni duchowej. Zauważono również, negatywny wpływ pobłażliwości w odniesieniu do kwestii sakramentalnej. Powoduje to sprowadzenie Kościoła tylko do tej funkcji przy jednoczesnym zaniedbaniu wzrostu i umocnienia wiary⁹⁴. Proces konsultacji dla wielu uczestników przyczynił się do większego zrozumienia Kościoła i umiłowania go⁹⁵, utożsamienia się z nim⁹⁶, przyjęcia że pomimo różnorodności doświadczeń, opinii i poglądów można budować jedność wspólnoty, która oparta jest na pragnieniu dobra Kościoła⁹⁷. Model pracy grup synodalnych okazał się niezwykle owocny dla rozumienia znaczenia wyrażania własnych poglądów, opinii i dzielenia się osobistym doświadczeniem wiary. Skutkował bowiem najpierw otwarciem na działanie Ducha Świętego oraz na siebie nawzajem⁹⁸. Etap diecezjalny pozwolił również zrozumieć uczestnikom, że staje się to możliwe, dzięki przemianie, która jest owocem modlitwy i rozważania Słowa Bożego⁹⁹.

Kościół jako wspólnota wiary spełnia swoje posłannictwo w świecie przez głoszenie Ewangelii. Dzięki temu zabezpiecza rozumienie

⁹² Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 114.

⁹³ Por. tamże., s. 56.

⁹⁴ Por. tamże, s. 111.

⁹⁵ Por. tamże, s. 249.

⁹⁶ Por. tamże.

⁹⁷ Por. tamże, s. 16.

⁹⁸ Por. tamże, s. 16.

⁹⁹ Por. tamże, s. 17.

wiary, która jest przekazywana, a w rozumieniu człowieka jest czymś, co się otrzymuje. Przychodzi do niego z zewnątrz przez pośrednictwo Kościoła¹⁰⁰. Istotnym elementem przekazu jest zrozumienie, że posłannictwo pochodzi od Jezusa. On jest tym, który upoważnia swoich apostołów. Ich relacja z Mistrzem uzupełniana jest przez interakcje z Jego słuchaczami¹⁰¹. Zdolność ta wynika z otwarcia się na działanie Ducha Świętego, który prowadzi wierzących. On umacnia jedność i posłannictwo Kościoła¹⁰². Jako pierwsze wskazywane jest przywoływanie Jego asystencji w celu podejmowania obrony godności osoby ludzkiej i rodziny, pomoc w duchowym wzroście, uświęcanie aktywności prowadzących do rozwoju świadomości religijnej i wiary, towarzyszenie młodemu pokoleniu oraz oczyszczanie Kościoła prowadzone do jego jednoznaczności i autentyczności¹⁰³. Stąd płynie potrzeba sfery sacrum w kościelnych wspólnotach, rozumiane jako dawanie pierwszego miejsca Bogu. Z syntez wynika jednoznacznie, że przejawem takiego kształtu budowania wspólnoty jest dowartościowanie obecności Słowa Bożego¹⁰⁴. Wybrzmiewającym postulatem w tym kontekście jest staranne przygotowywanie homilii, które ułatwiają uczestnikom zgromadzenia liturgicznego zrozumienie treści oraz uzdalniają do przełożenia go na codzienność życia. Wyrażone jest to w apelu, który jest skierowany do duchownych o staranność przepowiadania, w którym pierwsze miejsce zajmować będzie przede wszystkim Słowo Boże¹⁰⁵. Głoszenie umożliwi bowiem dialog pomiędzy Bogiem i człowiekiem we wspólnocie wiary zgromadzonej na wychwalaniu Zbawiciela. Istotne jest, aby treść kerygmatyczna stała się realnym doświadczeniem uczestników¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 90-91.

¹⁰¹ Por. Dokument przygotowawczy synod o synodalności, dz. cyt., 20.

¹⁰² Por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w służbie i misji Kościoła*, dz. cyt., 44.

¹⁰³ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 93.

¹⁰⁴ Por. tamże., s. 65.

¹⁰⁵ Por. tamże.

¹⁰⁶ Por. Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera*, Watykan 2016, 6.

Zdaniem papieża Franciszka urzeczywistnia się to przede wszystkim, gdy *Jego słowo staje się wyrazem naszych potrzeb i trosk oraz owocną odpowiedzią, abyśmy mogli konkretnie doświadczyć Jego bliskości*¹⁰⁷. Wskazuje również, że homilia i katecheza powinny zawsze ożywiać serca wierzących¹⁰⁸.

Zostaną teraz przedstawione główne przesłanki, które zdaniem uczestników mogą służyć pogłębieniu świadomości rozumienia Kościoła jako wspólnoty wiary. Zdaniem uczestników etapu konsultacji, są nimi: Słowo Boże, formacja, świadectwo, dialog i konfrontacja z przeciwnościami czasu. Uczestnicy etapu diecezjalnego rozumieją związek egzystencji Kościoła z Pismem Świętym. Rozeznanie to prowadzi do praktycznych postulatów, którymi są zapoznanie się ze Słowem Boże, jego egzegetyczne wyjaśnianie i przełożenie duszpasterskie. Rodzi również pragnienie katechezy dorosłych, która umożliwi pogłębienie rozumienia treści wiary¹⁰⁹. Dowartościowano również, znaczenie liturgii Kościoła akcentując w niej konieczność staranności, podniosłości celebracji. Zauważono, że eklezjalność umacniana jest przez Słowo Boże, sakramenty i miłość braterską we wspólnocie¹¹⁰. Cennym elementem wskazanym przez syntezy jest również dostrzeganie entuzjazyjny wyznawanej wiary. Gdzie motywem radości jest przeżycie spotkania z Bogiem, który wkracza w życie wierzących, pozwalając odkryć swoją tożsamość i powołanie. Spotkanie ze świadkami bliskości Boga umożliwi tworzenie relacji skutkujących umocnieniem w wierze i rozumieniem wspólnotowego wymiaru Kościoła¹¹¹. Synodalność Kościoła niesie za sobą zobowiązanie, które realizuje się przez przyjęcie nowego sposobu budowania odpowiedzialności za siebie nawzajem. Zdaniem papieża Franciszka można

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ Por. tamże.

¹⁰⁹ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 55.

¹¹⁰ Por. tamże, s. 200.

¹¹¹ Por. tamże, s. 168.

to osiągnąć, jedynie przyjmując drogę pokory¹¹². Jego zdaniem jest ona *zdolnością przeżywania naszego człowieczeństwa bez rozpacz, z realizmem, radością i nadzieją; zrozumienie, że nie można nam wstydzić się naszej kruchości*¹¹³. Pokornej refleksji domaga się budowanie przestrzeni dialogu we wspólnocie Kościoła. Z jednej strony bowiem oczekuje się, by było on miejscem, w którym odnajdzie się każdy, kto szczerze poszukuje Boga i pragnie wzrastać w wierze. Z drugiej zarzuca się brak przystępności w języku przepowiadania i jego nieadekwatność do kontekstu życia słuchaczy¹¹⁴. W innym miejscu docenia się możliwość podzielenia się własnymi przeżyciami i uważa się to za wielką wartość, która umożliwia dostrzeżenie działania Ducha Świętego oraz budowanie komunii i jedności uczestników. Wskazując, że taki sposób kształtowania wspólnoty przez synodalność działa uzdrawiająco na kościelne relacje¹¹⁵. Istotne jest w tej kwestii tworzenie przyjaznego klimatu poczucia bezpieczeństwa i zaufania szczególnie przez duchownych, aby umożliwić wiernym wyzbycie się lęku przed dzieleniem się kwestiami przeżywania przez nich wiary¹¹⁶. Zdaniem papieża Franciszka Kościół jest zobowiązany do wyjścia z Ewangelią w kierunku wszystkich ludzkich bied. Sam daje do zrozumienia, że każdemu z nas czegoś brakuje, ponieważ wszyscy jesteśmy ubodzy. Przed Kościołem stoi zadanie mierzenia się z własną biedą, która niejednokrotnie jest jednoznacznie oceniana i wytykana przy zachowaniu podążania drogą wskazaną przez Jezusa, aby nieść Ewangelię całemu światu¹¹⁷. Dostrzegane są one również w syntezie. Są nimi podziały, odrzucanie nauczania Kościoła, kryzys relacji skutkujący rozwodami, związkami niesakramentalnymi, zanik

¹¹² Por. Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej. Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*, dz. cyt., s. 13.

¹¹³ Tamże, s. 11.

¹¹⁴ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 19.

¹¹⁵ Por. tamże, s. 57.

¹¹⁶ Por. tamże, s. 110.

¹¹⁷ Por. Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej. Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*, dz. cyt., s. 14.

relacji rodzinnych, relatywizm, brak tożsamości, skupienie się tylko na tym co złe również w Kościele, zaniedbanie troski o wzrost wiary i przekazywania jej w rodzinie, skupienie się na grzechu bez spojrzenia na Jezusa, wybieranie przeciętności, przyjmowanie światopoglądu sprzecznego z wiarą¹¹⁸.

3. Wiara w codzienności

Konsekwencją zależności jaka zachodzi między wiarą i wspólnotą Kościoła, jest doświadczenie wiary w codzienności. Wykazując związek wiary i codzienności zostanie w pierwszej kolejności przedstawione rozumienie wiary, która realizuje się przez miłość. Również omówione będą dwa aspekty wiary, którymi będzie ewangelizacja i rodzina.

Wiara wynika z doświadczenia miłości, która potwierdza jej prawdziwość¹¹⁹. Ponieważ *Wiara bez miłości nie przynosi owocu, a miłość bez wiary byłaby uczuciem nieustannie zagrożonym przez zwątpienie. Wiara i miłość potrzebują siebie nawzajem, jedna pozwala bowiem drugiej się urzeczywistnić*¹²⁰. Spotkanie z miłością Boga do człowieka dokonuje się przez poznanie Jezusa Chrystusa¹²¹. Uczestnicy etapu konsultacji wyrazili swoje przekonanie, które jest spójne z takim sposobem rozumowania, wskazując, że pragną budowania postaw wynikających ze wzoru miłości ukazanego przez Jezusa¹²².

Wzrost wiary, zdaniem papieża Benedykta XVI, ma swoje podłoże w przeżywaniu miłości Boga do człowieka i dzieleniu się tym doświadczeniem jako otrzymanie łaski, która prowadzi do radości¹²³. Dlatego musi być ona połączona z egzystencją wierzącego. Zakłada dokonanie wyboru o sposobie postrzegania życia. Wiara skutkuje

¹¹⁸ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 168.

¹¹⁹ Por. J. Ratzinger, *O sensie bycia chrześcijaninem*, Kraków 2006, s. 74-75, 84.

¹²⁰ Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 14.

¹²¹ M. Kluz, *Chrystocentryzm wiary w Lumen fidei papieża Franciszka*, „*Analecta Cracoviensia*” 50(2018), s. 79.

¹²² Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 54.

¹²³ Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 6.

nowym spojrzeniem, którego źródłem jest zmartwychwstanie Chrystusa¹²⁴. Przyjęcie prawdy o pochodzeniu wiary od Boga, prowadzi do dostrzegania skutków wiary w każdym z elementów ludzkiego życia¹²⁵. Umożliwia również stawanie się naprawdę człowiekiem¹²⁶, ponieważ człowiek przez wiarę jest zaproszony, aby naśladować Jezusa, a codzienność ma prowadzić do stawania się coraz bardziej podobnym do Niego¹²⁷.

Taki sposób rozumienia wiary jest przyjęciem prawdy o tym, że jest ona również związana z nawróceniem¹²⁸. Przemiana jaka ma się dokonać w wierzącym, będzie polegała na wyzwoleniu się ze skupienia na sobie, by kierować się ku Bogu, aby odkryć prawdę i rozumieć siebie i życie¹²⁹. Druga prawda odnosi się do woli, która jest zdolna udowodniać wszystko, co związane jest z Bogiem, w taki sposób by człowiek kochał tylko samego siebie. Taki człowiek jest zdolny posługiwać się wiedzą o wierze i o Bogu. Zachowując jednocześnie egoizm. Używa pobożności, nawet skrajnie radykalnych, zawsze jednak wybranych z miłości własnej. Nie ma w nim gotowości do przyjęcia okoliczności życia, które zakładają przyjęcie krzyża¹³⁰. Skoro wiara związana jest z nawróceniem, zakłada przyjęcie określonego kierunku wyznaczonego przez spotkanie człowieka z Bożym miłosierdziem, które przyjmuje i przebacza grzesznikowi¹³¹. Potrzeba osobistego nawrócenia została wyrażona przez uczestników etapu diecezjalnego,

¹²⁴ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 47.

¹²⁵ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 4.

¹²⁶ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 28.

¹²⁷ Por. J. Ratzinger, *Braterstwo chrześcijańskie*, w: *Opera Omnia*, t. 8, cz.1, red. Pol. K. Gózdź, M. Górecka, tł. W. Szymona, dz. cyt., s. 65.

¹²⁸ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 48.

¹²⁹ Por. A. Panaro, *Wiara w teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, "Studia Theologica Varsaviensia 1/2019, s. 42.

¹³⁰ Por. tamże, s. 295.

¹³¹ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 13.

ich zdaniem dokonuje się przez szczere wyznawanie przed Bogiem grzechów¹³².

Wpływ wiary na życie człowieka konkretyzuje się we wspólności. *Wiara potrzebuje bowiem środowiska, w którym można o niej świadczyc i ją przekazywać, a winno być ono odpowiednie i proporcjonalne do tego, co się komunikuje*¹³³. Z niego wypływa chrześcijańskie braterstwo, które ma swój fundament w ojcostwie Boga, przekazanym przez Jezusa¹³⁴. Wymaga ono również realnej braterskiej relacji we wspólności parafialnej, która urzeczywistnia się przez wzajemne traktowanie siebie jako braci i siostry¹³⁵. Synteza również zwraca uwagę na ten aspekt wiary przez doświadczenie budowania prawdziwych wspólnot życia chrześcijańskiego przy parafiach¹³⁶. Jak wskazuje papież Franciszek *Wiara pozwala zrozumieć architekturę relacji ludzkich, ponieważ dostrzega ich głęboki fundament i ostateczne przeznaczenie w Bogu, i w Jego miłości, dzięki temu oświeca sztukę budowania, służąc dobru wspólnemu*¹³⁷. Etap diecezjalny synodu uwydatnia ową zależność, wskazując, że *ważna jest postawa ludzi wierzących, poprawne relacje między członkami rodzin, pozostałymi członkami wspólnoty kościelnej, wzajemna pomoc duchowa i materialna, podanie ręki ludziom przeżywającym różnego rodzaju kryzysy*¹³⁸. Wiara prowadzi również do trwałości relacji międzyludzkich, gdy obecny jest w nich Bóg¹³⁹. Jego obecność wynika ze spotkania, które angażuje serce, umysł i uczucia wierzącego. W ten sposób jest możliwe budowanie nierozzerwalnych więzi z Nim i bliźnimi¹⁴⁰.

¹³² Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 117.

¹³³ Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 40.

¹³⁴ Por. J. Ratzinger, *Braterstwo chrześcijańskie*, w: *Opera Omnia*, t. 8, cz.1, red. Pol. K. Gózdź, M. Górecka, tł. W. Szymona, dz. cyt., s. 58.

¹³⁵ Por. tamże, s. 73-75.

¹³⁶ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 68.

¹³⁷ Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 51.

¹³⁸ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 68.

¹³⁹ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 50.

¹⁴⁰ Por. tamże, 40.

Bóg poszukuje człowieka w Jego słabej i grzesznej kondycji. Tylko wiara może wyprowadzić tę konfrontację na drogę miłości Bożej realizującej się w miłosierdziu¹⁴¹. Wymiar miłosierdzia był akcentowany w etapie diecezjalnym bardzo silnie. *Należy pamiętać, że powołaniem Kościoła jest szerzenie Miłosierdzia, bo wiara bez miłosierdzia jest martwa. Służba wobec bliźnich jest naśladowaniem Chrystusa*¹⁴². Synteza zwraca uwagę na konieczność aktywnego zaangażowania w dzieła miłosierdzia przez działalność charytatywną oraz wspierania osób i rodzin znajdujących się w kryzysie przez tworzenie struktur udzielających pomocy¹⁴³, wzajemną pomoc duchową i materialną¹⁴⁴. *Vademecum synodu o synodalności* wskazuje, że: *Ewangelia świadczy o nieustannym poszukiwaniu przez Jezusa ludzi wykluczonych, zepchniętych na margines i zapomnianych. Wspólną cechą całej postęgi Jezusa jest to, że wiara rodzi się zawsze wtedy, gdy ludzie są docenieni: ich prośby są wysłuchane, otrzymują pomoc w trudnościach, ich dyspozycyjność jest doceniona, ich godność jest potwierdzona przez Boże spojrzenie i na nowo rozpoznana przez wspólnotę*¹⁴⁵. Trzeba stwierdzić, że wielu wierzących rozpoznaje Chrystusa w obliczach osób samotnych, zmarginalizowanych i odrzuconych, uznając ich jako pierwszorzędnych, którym należy okazać miłość i udzielić wsparcia¹⁴⁶.

Wiara związana jest również w codzienności z ewangelizacją. Motywacja do jej podjęcia wynika z ludzkiego serca, które doświadczyło miłości Jezusa¹⁴⁷. Konieczne jest zdaniem W. Osiała zaistnienie osobistego zaangażowania przez utożsamienie się z treścią Objawienia. Dokonuje się to dzięki refleksji nad własnymi przeżyciami, które

¹⁴¹ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 50.

¹⁴² *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 68.

¹⁴³ Por. tamże, s. 54.

¹⁴⁴ Por. Tamże, s. 68.

¹⁴⁵ Tamże, s. 23.

¹⁴⁶ Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 14.

¹⁴⁷ Por. tamże, 6.

są odniesione do przekazanych w Piśmie świętym i tradycji Kościoła¹⁴⁸. Treść syntezy podsumowująca etap diecezjalny wskazuje na trudności związane z podjęciem ewangelizacji w życiu codziennym. Zauważa najpierw, że założenia teoretyczne są zrozumiałe, lecz w obliczu pojawiających się trudności i problemów stają się niełatwe do wdrożenia w praktykę. Ewangelizacja przez uczestników postrzegana jest jako wymagająca lub nieobecna w życiu. Wskazane zostały przyczyny towarzyszące, które skutkują brakiem zaangażowania ewangelizacyjnego. Wśród nich zostały wymienione m.in. brak poczucia bezpieczeństwa, którego źródłem jest niedostrzeżenie w otoczeniu odnoszenia codzienności do Boga, kontekst kulturowy niesprzyjający deklaracji wiary i postaw etyczno-moralnych z niej wynikających oraz obawa przed stygmatyzacją środowiska w przypadku uznania człowieka jako wierzącego¹⁴⁹. Dlatego zachodzi konieczność stawiania diagnoz, które umożliwią w sposób przejrzysty zrozumieć mentalność współczesnego człowieka¹⁵⁰. Zachodzi konieczność odnajdywania i wskazywania na motywację, która będzie pobudzać wierzących do misji ewangelizacyjnej. Jak wskazywał Benedykt XVI, każdy z wierzących jest wezwany do wyjścia razem z Jezusem, aby *wyprowadzić ludzi z pustyni ku przestrzeni życia, ku przyjaźni z Synem Bożym, ku Temu, który daje nam życie-pełnię życia*¹⁵¹. Przeżycie Bożego prowadzenia w wierze, które przejawia się w doświadczeniu miłości, czyni ten dar niemożliwym do zatrzymania tylko dla siebie¹⁵². Metoda jej przekazywania wynika ze sposobu jej przeżywania. Jak stwierdza papież Franciszek *Skoro wiara jest słuchaniem i widzeniem, to przekazywana jest również jako słowo i jako światło*¹⁵³. Potrzeba więc wskazywania

¹⁴⁸ W. Osiał, *Potrzeba i znaczenie doświadczenia wiary w procesie wychowania religijnego. Analiza wybranych aspektów katechetyczno-pastoralnych*, „Pedagogia Christiana” 2/22 (2008), s. 47.

¹⁴⁹ Por. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, dz. cyt., s. 154.

¹⁵⁰ Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 2.

¹⁵¹ Tamże.

¹⁵² Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 37.

¹⁵³ Tamże.

na źródło, którym jest umocnienie przez Słowo Boże, przez które poznajemy Jezusa¹⁵⁴. Syntezy wskazują jednoznacznie na rozumienie tego aspektu przekazywania wiary. Dostrzeżono w nich konieczność przekazu wiary, wartość osobistej modlitwy, która umożliwiła rozeznanie powołania w tym dawanie świadectwa¹⁵⁵. Wskazano również na środki sprzyjające zaangażowaniu w misję ewangelizacyjną, są nimi życie sakramentami, modlitwa, adoracja oraz studiowanie Pisma świętego¹⁵⁶.

Przeżywanie wiary w codzienności związane jest z przekazem wiary w rodzinie, co w etapie diecezjalnym, zaznaczono jako element najistotniejszy¹⁵⁷. Pomimo trudności związanych z aktualnym stylem życia oraz złożoności świata, rodzina musi stawać się szkołą patrzenia na świat w duchu wiary, wspólnej modlitwy i uczynków miłosierdzia. Fundamentalne znaczenie, zdaniem papieża Franciszka, ma doświadczenie wiary rodziców, które związane jest z pokładaniem w Bogu ufności, szukaniem Go i przeżywaniem Jego obecności¹⁵⁸. W jednej z syntez użyto sformułowania, że *Kościół powinien być „Kościółem rodzin”*¹⁵⁹ wskazując jednocześnie na obowiązek rodziców w przekazywaniu wiary, udzielając im wsparcia w tym zakresie oraz świadectwa osób odpowiedzialnych za wzrost w wierze dzieci i młodzieży¹⁶⁰. Sugestia Ojca świętego w tej dziedzinie wskazuje na katechezę rodzinną, która z rodziców może uczynić *ewangelizatorów własnej rodziny*¹⁶¹. Zrozumiałe dla uczestników Synodu jest również to, że ten proces jest konsekwencją odpowiedzialności za zbawienie człowieka. Stąd postulat współpracy ze środowiskami kompetentnymi w procesie rozwoju osoby ludzkiej przy zaangażowaniu struktur kościelnych,

¹⁵⁴ Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 3.

¹⁵⁵ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 124.

¹⁵⁶ Tamże, s. 124.

¹⁵⁷ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 149.

¹⁵⁸ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, dz. cyt., 287.

¹⁵⁹ *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 93.

¹⁶⁰ Por. tamże.

¹⁶¹ Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Watykan 2016, 287.

uwzględniając ogromne znaczenie czynnika duchowego, wynikającego z działania Ducha Świętego i pełnienia woli Bożej¹⁶². Wspólna troska staje się konieczna również ze względu na to, że w odniesieniu do dzieci wypracowane metody stają się nieaktualne, a młodzież często z dystansem traktuje instytucje i zasady. Rozwiązanie tych trudności zdaniem papieża Franciszka tkwi w przekazywaniu osobistego doświadczenia wiary. Na rodzicach spoczywa odpowiedzialność za wspieranie wiary swoich dzieci, widząc zachodzące w nich zmiany, jednocześnie uwzględniając ich wolność, ponieważ wiara nie może być im narzucona, ale ukazywana w przestrzeni wolności. Dlatego cennym narzędziem jest pobożność rodzinna, która wyraża odniesienie codzienności do wiary¹⁶³. Ojciec święty wskazuje również na najgłębsze źródło motywacji przekazywania wiary, która związana jest z miłością Boga Ojca oraz z Jezusem Chrystusem, z którym wierzący kroczy przez życie w różnych jego etapach i okolicznościach, uwypuklając znaczenie ogłaszania kerygmatu w każdej rodzinie¹⁶⁴. Rodzina staje się podmiotem duszpasterstwa przez orędzie Ewangelii, które jest jej głoszone i przez przekazywanie świadectwa. Ojciec święty wskazuje tutaj na znaczenie *solidarności* z ubogimi, otwarcia na różnorodność osób, *ochrony stworzenia*, *solidarności moralnej i materialnej wobec innych rodzin*, a zwłaszcza *najbardziej potrzebujących*, *zaangażowanie na rzecz promocji dobra wspólnego*, również *przez przemianę niesprawiedliwych struktur społecznych*, *wychodząc od terytorium, na którym się żyje*, *praktykując uczynki miłosierdzia co do ciała i co do ducha*¹⁶⁵.

4. Przyszłość wiary

Doprowadzając do końca realizację postawionego celu artykułu, zostanie teraz przedstawiony związek wiary z nadzieją. Omówione będą

¹⁶² Por. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, dz. cyt., s. 207.

¹⁶³ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, dz. cyt., 288.

¹⁶⁴ Por. ramże, 290.

¹⁶⁵ Tamże.

czynniki wskazane przez syntezy diecezjalne, które mogą mieć pozytywny wpływ na przyszłość wiary. Należą do nich: formowanie się do synodalności, budowanie relacji międzyludzkich we wspólnocie, pogłębianie rozumienia i przeżywania wiary przez katechezę dorosłych.

Wiara nierozzerwalnie związana jest z nadzieją¹⁶⁶. Kształtowana jest przez ufność, która pozwala na powierzenie się Bogu i posłuszeństwo Jego nakazom. Jednocześnie obejmuje całość ludzkiej egzystencji postrzeganej w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym¹⁶⁷. Właśnie dlatego, zdaniem J. Ratzingera jest prawdziwa. Łączy czas, z tym co ma się stać, Bóg bowiem jest kresem historii, gdzie kluczowe miejsce zajmuje Jezus, który ma przyjść¹⁶⁸. W konsekwencji umożliwia spoglądanie w to co ma się stać, prowadzi do oczekiwania, które człowiek ma w odniesieniu do Boga¹⁶⁹. Papież Franciszek stwierdza, że wiara w Jezusa owocuje nadzieją, ponieważ wierzący rozumie, że nie opiera się na sobie samym i na tym jak postrzega rzeczywistość. Wynika ona z zaproszenia Zbawiciela, które odkrywane jest przez kontakt ze Słowem Bożym, przekraczania niedoskonałości przez pracę nad sobą oraz poszukiwania głębi wiary¹⁷⁰. Szczegółowo do tego aspektu wiary, która prowadzi do nadziei w związku z miłością podchodzi J. Ratzinger, który zauważa, że konieczne jest, aby człowiek przeżył zwycięstwo nad przekonaniem o swojej idealności oraz nad tym, że sam sobie wystarczy nie potrzebując nikogo. Dzięki temu zaczyna rozumieć, że wiara wraz z miłością pozwala mu na nadzieję, która polega na przekonaniu o tym, że tylko Bóg może go obdarować tym co najcenniejsze, a więc sobą samym. Podsumowując rozważanie stwierdza, że bez tej zależności istnieje niebezpieczeństwo sięgania w pustkę¹⁷¹. Związek wiary i miłości, który ukierunkowuje

¹⁶⁶ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, Watykan 2007, 2.

¹⁶⁷ Por. A. Piwowar, *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. E. Gigilewicz, dz. cyt., kol. 436.

¹⁶⁸ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 253.

¹⁶⁹ Por. tamże, s. 252.

¹⁷⁰ Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska Christus vivit*, Watykan 2019, 141.

¹⁷¹ Por. J. Ratzinger, *O sensie bycia chrześcijaninem*, dz. cyt., s. 74-75, 84.

na przyszłość dostrzegany jest również przez papieża Franciszka. Zauważa on, że to miłość pozwala na widzenie Bożej obietnicy.

Benedykt XVI w encyklice o chrześcijańskiej nadziei, stawiał pytanie *czy wiara chrześcijańska jest również dla nas dzisiaj nadzieją, która przemienia i podtrzymuje nasze życie?*¹⁷². Rodzice oczekują czegoś więcej dla dziecka przyjmującego Chrzest: *oczekują, że wiara, do której przynależą materialność Kościoła i jego sakramentów, da mu życie–życie wieczne. Wiara jest substancją nadziei*¹⁷³. Prowadząc swoje rozważanie, stawia dramatyczne pytanie w kontekście współczesnego odrzucenia wiary, które jego zdaniem, zdaje się być niechęcią wobec wieczności. Ponieważ człowiek dzisiejszy bardziej ceni sobie to życie, z którego może korzystać, a wieczność kojarzona jest z przerwaniem takiego modelu bytowania. Trwanie bez końca postrzegane jest bardziej jako coś nieprzyjemnego niż spełnienie Bożej obietnicy. Wyjaśnia, że taki sposób postrzegania jest konsekwencją niedostrzeżenia daru łaski i zbawienia, a więc samego Boga¹⁷⁴. Dlatego wiara powinna dojrzewać w człowieku do takiego stanu, w którym przyjmuje charakter całkowity. Posiada jeden cel, którym jest przyszłość z Bogiem. Angażuje całego człowieka, wszystkie etapy i aspekty jego życia. Nie wykluczając różnorodności jej etapów dochodzenia do swojej pełni¹⁷⁵. Dzięki temu jest trwałym punktem odniesienia do codzienności, wyzwalając człowieka od niego samego, a ostatecznie zmierza do zjednoczenia z Bogiem w wieczności¹⁷⁶.

¹⁷² Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, dz. cyt., 10. Zaznaczając, że w tym pytaniu chodzi nie o przekaz związany z przekazem wiedzy/treści, ale o doświadczenie egzystencjalne. Udzielając odpowiedzi odwołuje się do obrzędu chrztu świętego. Analizując pytania, które stawiane jest rodzicom dziecka proszących o jego chrzest. Jak sam zauważa proszą Kościół o wiarę. Kolejne pytanie związane jest z jej konsekwencją, daje ona bowiem ochrzczoneму dostęp do życia wiecznego.

¹⁷³ Tamże.

¹⁷⁴ Por. tamże.

¹⁷⁵ Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 277-278.

¹⁷⁶ Por. Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 4.

Wierzący, który rozumie przeszłość wiary, znajduje również jej znaczenie w tym życiu, przez to, że jest odpowiedzialny za sposób i jakość przeżywania czasu na ziemi¹⁷⁷. Współcześnie przez indywidualistyczne i subiektywne postrzeganie wiary, zaniedbuje się przypominanie o Sądzie Ostatecznym. Zakwestionowanie obecności Boga w świecie uwikłanym w zło i obarczonym cierpieniem w konsekwencji stawia człowieka na pierwszym miejscu, w przekonaniu o tym, że tylko on może zapobiegać temu co nie udaje się Stwórcy, czego skutkiem jest niejednokrotnie ogrom ludzkich nieszczęść¹⁷⁸. Konkluzja papieża Benedykta XVI w tym kontekście jest zatrważająca Świat, który *sam musi sobie stworzyć własną sprawiedliwość, jest światem bez nadziei. Nikt i nic nie bierze odpowiedzialności za cierpienie wieków. Nikt i nic nie gwarantuje, że cynizm władzy – pod jakąkolwiek ponętną otoczką ideologiczną się ukazuje – nie będzie nadal panoszył się w świecie*¹⁷⁹. Dlatego powołaniem chrześcijan pozostaje odnowa świata przez dawanie świadectwa o żywotności ich wiary, która wynika ze spotkania ze Chrystusem¹⁸⁰.

Etap diecezjalny podejmuje kwestie nadziei przede wszystkim w odniesieniu do zmian, jakie miałyby się dokonać w Kościele. Zaznaczając, że mają one dotyczyć nie kwestii liberalizacji moralności chrześcijańskiej, lecz wzrostu pobożności oraz związania codzienności z Eucharystią i Ewangelią¹⁸¹. Ważne jest, aby każdy z uczniów Chrystusa był świadomy tego, że w Kościele przechowywane i przekazywane są najważniejsze środki umożliwiające doświadczenie bliskości Zbawiciela. Są nimi: *wyznanie wiary, sprawowanie sakramentów, droga Dekalogu i modlitwa*¹⁸². W synodalność wpisane jest doświadczenie działania Ducha Świętego, który prowadzi wierzących do rozwoju wiary. *Gdzie fundamentalne znaczenia mają nauczanie*

¹⁷⁷ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, dz. cyt., 41.

¹⁷⁸ Por. tamże, 42.

¹⁷⁹ Tamże.

¹⁸⁰ Por. Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, dz. cyt., 6.

¹⁸¹ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 112.

¹⁸² Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, dz. cyt., 46.

*Apostołów, komunია braterska, Eucharystia, Słowo Boże, modlitwa, autorytet Kościoła*¹⁸³. Syntezy wskazują na potrzebę pogłębienia rozumienia tego co Kościół posiada dla dobra wierzących. Stąd postulat katechez liturgicznych, umożliwiających wszystkim uczestnikom rozumienie i przeżywanie tajemnic zbawczych związanych z celebracjami. W odniesieniu do kościelnego przepowiadania zwrócono uwagę na dostosowanie języka do mentalności współczesnego człowieka. Podkreślano również wartość pobożności eucharystycznej¹⁸⁴. Odniesiono się również do potrzeby rozwoju duchowego przez katechezę dorosłych, która miałaby obejmować „tłumaczenia m.in. prawd wiary, znaków liturgicznych, tłumaczenia Pisma Świętego. W tym kontekście postuluje się także głoszenie przez kapłanów kazań katechizmowych”¹⁸⁵. Wyróżniającym postulatem jest potrzeba *pogłębienia wiary poprzez skupienie na relacji z Bogiem; pragnienie wierności Chrystusowi; potrzebę umiłowania Eucharystii, modlitwy i wsłuchania się w Jego głos, rozeznawania, co mówi*¹⁸⁶. Zwrócono również uwagę na niezbędne podstawy wierzących, takie jak: odwaga świadectwa, przekazywanie wartości Eucharystii w życiu, uczciwość, autentyczność, pokora, prawda, trwanie w łasce uświęcającej, charyzmaty, budowanie wspólnoty parafialnej, praca nad sobą¹⁸⁷.

Przyszłość wiary zależy również od tego, w jaki sposób będzie ona budowała relacje międzyludzkie. Etap diecezjalny uwydatnia brak harmonii w tej dziedzinie, wskazując na rozdzźwięk między duchownymi a świeckimi, wzajemny dystans, brak zrozumienia, kompetentnego przygotowania, współpracy i wzajemnego szacunku¹⁸⁸. Dostrzeżono również trudności komunikacyjne, które spowodowane są, zdaniem uczestników, anachronizmem i nieautentycznością kościelnego

¹⁸³ Por. Dokument przygotowawczy synod o synodalności, dz. cyt., 13.

¹⁸⁴ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 90.

¹⁸⁵ Tamże, s. 66.

¹⁸⁶ Tamże, s. 93.

¹⁸⁷ Por. tamże.

¹⁸⁸ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 21.

języka¹⁸⁹. Odniesiono się również do kościelnej władzy, zaznaczając, że winna ona być sprawowana w duchu służby, która jest formowana przez miłość. A jej zadaniem jest wypełnienie posłannictwa Kościoła. Uwzględniając znaczenie budowania atmosfery zaufania wynikającej z autentyczności. Podkreślano wartość wzajemnych relacji z tymi duchownymi, którzy rzeczywiście są przykładami wzrostu w wierze. Zwracano również uwagę na potrzebę jasnego i jednoznacznego przekazu w sytuacjach wymagających głosu poszczególnych biskupów i całego episkopatu¹⁹⁰. Zdaniem uczestników praca nad budowaniem relacji ma dokonywać się przez wzajemność. Synteza podaje bardzo konkretne wskazania w tym zakresie: podkreśla wartość modlitwy, która obejmuje wszystkie grupy, wspólnoty i stany Kościoła. Zwraca szczególną uwagę na osoby obciążone słabością w każdej z jej wymiarów, aby świadectwem życia Bożego umożliwić przemianę ich życia¹⁹¹. Ponieważ wiara związana jest z przebaczeniem, które otrzymywane jest przez każdego z wierzących, powinno być ono przekazywane dalej¹⁹². Znaczenie miłosierdzia w życiu Kościoła uwydatnia papież Franciszek, stwierdzając, że *Miłosierdzie nie może być bowiem epizodem w życiu Kościoła, lecz stanowi jego życie, czyniąc widoczną i namacalną głęboką prawdę Ewangelii. Wszystko objawia się w miłosierdziu; wszystko znajduje rozwiązanie w miłosiernej miłości Ojca*¹⁹³. Miłosierdzie zdaniem papieża pozwala wierzącym stać się świadkami nadziei. Ponieważ ono prowadzi do doświadczenia nowości życia w Bogu. Zapraszając obdarowanych do wyjścia z darem, który się samemu otrzymało wobec tych, którzy jeszcze go nie doświadczyli¹⁹⁴.

Etap diecezjalny wskazuje na zależność między przyszłością wiary, która będzie rozwijana i pogłębiana przez dalszą formację¹⁹⁵. Pod-

¹⁸⁹ Por. tamże, s. 19.

¹⁹⁰ Por. tamże, s. 22.

¹⁹¹ Por. tamże, s. 218.

¹⁹² Por. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s.85.

¹⁹³ Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera*, dz. cyt., 1.

¹⁹⁴ Tamże, 3.

¹⁹⁵ Por. *Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, dz. cyt., s. 23.

jęcie się tego zobowiązania, które wynika z pragnienia wierzących, może stać się decydujące w odniesieniu do wiary przyszłych pokoleń. Pomimo tego, że jak stwierdza R. Skrzypczak *W Kościele istnieją dwa elementy nie do pogodzenia, a zarazem nierozdzielne: tymczasowość i wieczność, ekonomia i eschatologia*¹⁹⁶. Jeśli uda się wskazać wierzącym na pierwszeństwo Boga, wartość świętości i cel chrześcijańskiej nadziei wiara będzie źródłem trwałego oparcia dla ludzi na ziemi¹⁹⁷. *Ponieważ wiara jest nadzieją na miłość, która nie przeminie*¹⁹⁸.

* * *

Rozumienie wiary, które wynika z analizy syntez etapu diecezjalnego synodu o synodalności wskazuje na rozumienie jej najpierw jako relacji z Jezusem Chrystusem. Uczestnicy są świadomi znaczenia i potrzeby tej relacji dla właściwego odniesienia do Boga. Zbawiciel rzeczywiście jest dla nich centrum rozumienia i doświadczenia miłości Stwórcy do człowieka. Oczywiście jest również to, że sposób, w jaki realizuje się ta więź prowadzi do poznawania i naśladowania Pana. Dlatego cennym elementem umożliwiającym kroczenie za Nauczycielem, jest Eucharystia, adoracje Najświętszego Sakramentu oraz Pismo Święte. Treść syntezy przedstawia zaniedbania związane z relacją z Chrystusem, do głównych z nich zostały zaliczone: brak bliskości z Jezusem oraz dawania świadectwa o Nim.

Kościół postrzegany jest jako wspólnota wiary. Ponieważ to w nim dokonuje się przekazywanie wiary przez poznawanie i uwielbienie Boga. On przekazuje wyznanie wiary, sakramenty, dekalog i uczy wzajemnej miłości. Dostrzeżono w nim jego cienie, które przyjęły charakter krytyki. W tym kontekście konieczne jest uświadamianie wierzących o tym, że krytyka dotyczy nie Kościoła w ogóle, ale konkretnych osób czy zjawisk mających w nim miejsce. Najcenniejsze, na co wskazują syntezy, jest utożsamienie się uczestników konsultacji z Kościołem jako wspólnotą. Przede wszystkim przez uznanie ich jako

¹⁹⁶ R. Skrzypczak, *Między Chrystusem a antychrystem*, Kraków 2022, s. 19-20

¹⁹⁷ Por. tamże.

¹⁹⁸ J. Szymik. *Theologia Benedicta*, t. 3, Katowice 2021, s. 247.

partnerów odpowiedzialnych za wspólnotę mających na celu jego dobro. Dostrzeżono również wartość środków, jakie posiada Kościół, które służą rozwojowi wiary, takich jak Pismo Święte, liturgia, modlitwa i rozeznawanie. Podkreślano potrzebę wzrostu w wierze przez umożliwienie wierzącym rozumienia wartości i znaczenia tych środków.

Wiara, która w codzienności realizuje się przez miłości, również jest rozumiana przez uczestników etapu diecezjalnego. W tym kontekście szczególnie podkreślano znaczenie dawania świadectwa o miłości Boga do człowieka, które jest konsekwencją osobistego doświadczenia. Szczególną przestrzenią w tym wymiarze zdaniem uczestników jest wspólnota, która poszukuje ludzi zagubionych, wykluczonych, zmarginalizowanych, dotkniętych duchową i materialną biedą. Zauważono również potrzebę ewangelizacji, która zdaniem uczestników etapu diecezjalnego nie jest łatwym działaniem, ponieważ wymaga zaangażowania. Dlatego podkreślano konieczność formacji osób oraz wzajemnego wsparcia w tej przestrzeni posługi Kościoła. Podobne postulaty zostały wysunięte w odniesieniu do przekazywania wiary w rodzinie, które uznano za podstawowe i fundamentalne w rozumieniu wiary.

Rozumienie wiary w etapie diecezjalnym w kwestii przyszłości natrafia na pewną trudność. Związana jest ona przede wszystkim z brakiem bezpośredniego związania wiary z nadzieją. Stąd nie wybrzmiewa w syntezie jej cel, jakim jest życie wieczne. Z pewnością wymagać to będzie formacji. Pogłębianie wiary właśnie przez nią jest jednym z najbardziej wybrzmiewających postulatów. Uczestnicy dostrzegają konieczność wprowadzenia w praktykę duszpasterską katechezy dorosłych, która umożliwi poznawanie prawd wiary, Pisma Świętego oraz liturgii. Zwrócono również uwagę na potrzebę budowania głębokich, opartych na wierze relacji międzyludzkich, które pozwolą wierzącym na duchowy wzrost.

Streszczenie

Etap diecezjalny synodu o synodalności miał za zadanie przez proces konsultacji zebrać opinię uczestników. Z treści syntez diecezjalnych wyodrębni się również sposób rozumienia przez nich wiary. Wiara w nich jest postrzegana jako relacja z Jezusem, która potwierdzana jest przez doświadczenie bliskości z Nim przez Eucharystię, adorację Najświętszego Sakramentu oraz słuchanie i rozważanie Słowa Bożego. Eklezjalny wymiar wiary również uwidacznia się w analizie poszczególnych syntez. Ponieważ to w Kościele wiara jest przekazywana i pogłębiana dzięki głoszeniu Słowa Bożego, modlitwie, liturgii, świadectwu, dialogowi i dziełom miłosierdzia. Dostrzeżono także pozytywny i negatywny obraz Kościoła. Wskazując na konkretne środki służące uzdrowieniu trudności i umocnieniu tego co dobre. Uczestnicy etapu diecezjalnego dostrzegają zależność między wiarą i miłością. Przybiera ona swój kształt zawsze w konkretnej wspólnocie wierzących. Dlatego zakłada wyjście do wszystkich osób potrzebujących pomocy. W przeżywaniu wiary w codzienności zaznaczano również wartość ewangelizacji oraz przekazywania jej w rodzinach. W związku wiary z przyszłością podkreślano konieczność formacji oraz wzrastania świadomości wspólnoty Kościoła kwestii wartości relacji międzyludzkich. Przyszłość wiary związana jest z nadzieją, w której rozumieniu zabrakło rozumienia jej spełnienia w życiu wiecznym.

Słowa kluczowe: wiara, etap diecezjalny, synodalność, synod, relacja z Jezusem, Kościół, wspólnota, codzienność, miłość, przyszłość, nadzieja

Summary

The diocesan stage of the synod on synodality was to gather the views of the participants through a consultation process. The way they understand faith is also distinguished from the content of diocesan syntheses. Faith in them is seen as a relationship with Jesus, which is confirmed by the experience of intimacy with Him through the Eucharist, adoration of the Blessed Sacrament and listening to and meditation on the Word of God. The ecclesial dimension of faith is also emphasized in the analysis of individual syntheses. Because it is in the Church that faith is transmitted and deepened through the proclamation of the Word of God, prayer, liturgy, testimony, dialogue and works of charity. A positive and negative image of the Church was also noticed. Pointing to concrete measures to heal difficulties and strengthen what is good. Participants of the diocesan stage notice the relationship

between faith and love. It always takes its shape in a specific community of believers. Therefore, it implies going out to all people who need help. In experiencing faith in everyday life, the value of evangelization and its transmission in families was also emphasized. In connection with faith and the future, the need for formation and increasing awareness of the Church community about the value of interpersonal relations was emphasized. The future of faith is related to hope, the understanding of which has failed to understand its fulfillment in eternal life.

Keywords: faith, diocesan stage, synodality, synod, relationship with Jesus, Church, community, everyday life, love, future, hope

Bibliografia

Dokumenty Magisterium

- Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, Watykan 2007.
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, Watykan 2010.
- Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, Watykan 2011.
- Benedykta XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na Placu Piłsudskiego w Warszawie 26.06*. <https://papiez.wiara.pl/doc/379185.Homilia-Ojca-Swietego-Benedykta-XVI-wygloszona-podczas-Mszy-sw/2> (dostęp 7.09.2022).
- Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, Watykan 2013.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Watykan 2013.
- Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera*, Watykan 2016.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Watykan 2016.
- Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera*, Watykan 2016.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit*, Watykan 2019.
- Franciszek, *Przemówienie do wiernych diecezji rzymskiej. Podążanie razem urzeczywistnia prawdziwą komunię*, Watykan 19.09. 2021, „L'Osservatore Romano” 2021 nr 11, s. 4-10.
- Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej. Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego*, Watykan 23.12. 2021, „L'Osservatore Romano” 2022 nr 1, s. 10-15.
- Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych*, Stan na dzień 30.08. https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/08/Wszystkie-syntezy-razem_20220830_1032.pdf (dostęp 1.09.2022).
- Vademecum synodu o synodalności*. <https://www.archidiecezja.wroc.pl/pliki/vademecum-synodu-o-synodalnosci.pdf> (dostęp 4.08.2022).
- Dokument Przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, 31. <https://diecezja-pelplin.pl/wp-content/uploads/2021/10/Dokument-Przygotowawczy-Synodu-PDF.pdf> (dostęp 14.09.2022).

Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w służbie i misji Kościoła*, Kraków 2021.

Literatura pomocnicza

Dola T., *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. Gigilewicz E., Lublin 2014, kol. 441-445.

Kluz M., *Chrystocentryzm wiary w Lumen fidei papieża Franciszka*, „*Analecta Cracoviensia*” 50(2018), s. 79-99.

Osiał W., *Potrzeba i znaczenie doświadczenia wiary w procesie wychowania religijnego. Analiza wybranych aspektów katechetyczno-pastoralnych*, „*Pedagogia Christiana*” 2/22 (2008), s. 43-55.

Piwoń A., *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. Gigilewicz E., Lublin 2014, kol. 435-439.

Panaro A., *Wiara w teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 1/2019, s. 34.

Słomka W., *Wiara*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. Chmielewski M., Lublin-Kraków 2002, s. 913-914.

Ratzinger J., *Chrystus i Jego Kościół*, Kraków 2005.

Ratzinger J., *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 2006.

Ratzinger J., *O sensie bycia chrześcijaninem*, Kraków 2006.

Ratzinger J., *Braterstwo chrześcijańskie*, w: *Opera Omnia*, t. 8, cz.1, red. Pol. Gózdź K., Górecka M., tł. W. Szymona, Lublin 2013.

Ratzinger J., *Kościół – powszechny sakrament zbawienia w Chrystusie*, w: *Opera Omnia*, t. 8, cz.1, red. Pol. Gózdź K., Górecka M., tł. W. Szymona, Lublin 2013.

Špidlik T., Rupnik M. I., *Teologia pastoralna. Duszpasterstwo na nowe czasy*, Kraków 2010.

Skrzypczak R., *Między Chrytusem a antychrystem*, Kraków 2022.

Zadykowicz T., *Wiara*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom XX, red. Gigilewicz E., Lublin 2014, kol. 446.

Strony internetowe

Przeczyszewski M., *Oby głos wiernych stał się programem poważnej reformy Kościoła*, <https://www.ekai.pl/oby-glos-wiernych-stal-sie-programem-powaznej-reformy-kosciola/> (dostęp 14.09.2022). <https://www.ekai.pl/oby-glos-wiernych-stal-sie-programem-powaznej-reformy-kosciola/> (dostęp 14.09.2022).

<https://synod.org.pl/statystyki-synodalne/> (dostęp 14.09.2022).

<https://synod.org.pl/podsumowanie-synodu-w-diecezjach/> (dostęp 4.09.2022).

Biogram

O. Jarosław Pakuła OFM Conv. – prezbiter w zakonie Braci Mniejszych konwentualnych; w 2013 roku uzyskał tytuł magistra teologii na uniwersytecie kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; w 2023 roku ukończył Podyplomowe Studia Biblijno-Pastoralne i uzyskał licencjat kanoniczny z teologii pastoralnej na wspomnianym uniwersytecie; zainteresowania naukowe: teologia pastoralna, analiza wpływu inicjatyw papieża Franciszka na wiarę współczesnego człowieka; posługuje duszpastersko w Łodzi. E-mail: jaroslawmpakula@gmail.com

Ks. MARCIN JURAK MIC

**DOKUMENT DYKASTERII DS. ŚWIECKICH,
RODZINY I ŻYCIA *DROGA WTAJEMNICZENIA*
KATECHUMENALNEGO DLA ŻYCIA MAŁŻEŃSKIEGO.
WSKAZANIA DUSZPASTERSKIE DLA KOŚCIOŁÓW
PARTYKULARNYCH Z 2023 ROKU WYZWANIE
DLA DUSZPASTERSKIEGO TOWARZYSZENIA
NARZECZONYM W POLSCE**

Document of the Dicastery for Laity, Family and Life The path of catechumenal initiation for married life. Pastoral guidelines for particular Churches from 2023 a challenge for the pastoral accompaniment of engaged couples in Poland

Według *Rocznika Demograficznego 2023*, w Polsce obserwuje się każdego roku tendencję wzrostową liczby rozwodów. W okresie od 1980 do 2022 roku wskaźniki te prezentowały zmienność, przyjmując różnorodne wartości. Na przykład, w 1980 roku wynosił 10 rozwodów na 10 tysięcy ludności, podczas gdy w 2022 roku wskaźnik ten wzrósł do 15,9¹. Zauważa się trend generalny, wskazujący na zwiększanie się tego zjawiska, czego jednym z powodów są przeobrażenia dzisiejszej rodziny, polegające na zmianach w jej strukturze i funkcjonowaniu w porównaniu z tradycyjnym modelem rodzin z przeszłości. Rodziny coraz częściej przyjmują różnorodne formy, takie jak rodziny patchworkowe, samotne rodzicielstwo czy rodziny zastępcze. Wynika to z wielu czynników, w tym zmian społeczno-kulturowych, ekonomicznych oraz postępującej urbanizacji. Nowe modele rodzin często cechuje większa elastyczność i otwartość na różnorodność,

¹ GUS, *Rocznik Demograficzny 2023*, Warszawa 2023, s. 230.

stawiając także przed ich członkami wyzwania związane z adaptacją i relacjami wewnętrznymi. Te zmiany wpływają na społeczeństwo jako całość, kształtując nowe normy i wartości, związane z rodziną i życiem osobistym. Powyższa tendencja wyraźnie wskazuje na rosnący, ale również złożony problem społeczny².

Analizując powyższe dane, można zauważyć, że instytucja małżeństwa staje się coraz bardziej podatna na wyzwania. Współczesne społeczeństwo doświadcza zmian w tradycyjnych strukturach społecznych, a także w komunikacji i relacjach międzyludzkich. Zachodzące zmiany mają negatywny wpływ na trwałość więzi małżeńskich. Dodatkowo wpływ na tę sytuację ma również relatywizm, konsumpcjonizm i hedonizm, które sprzyjają idei rozwiązalności małżeńskiej. Zrozumienie tych czynników jest kluczowe dla właściwej diagnozy problemu oraz opracowania skutecznych strategii zarządzania tym wyzwaniem społecznym.

Na bazie doświadczenia pracy duszpasterskiej i psychologicznej wśród małżonków, a także na podstawie wyników badań, przeprowadzonych wśród narzeczonych przez ks. J. Golenia, można stwierdzić, że przesłanki, na podstawie których młodzi ludzie decydują się na zawarcie małżeństwa, są bardzo często niedojrzałe. Okazuje się, że nierzadko jedynym lub głównym motywem dla takiej decyzji jest atrakcyjność seksualna, presja otoczenia, bliżej nieokreślone uczucie zakochania³. Dlatego niezmiernie ważną rzeczą jest podejmowanie nieustannego wysiłku, mającego na celu w pierwszej kolejności dobre przygotowanie do sakramentu małżeństwa, a następnie wspieranie małżeństw i rodzin w ich drodze.

Autor artykułu, szukając inspiracji do dobrego przygotowania narzeczonych do życia w małżeństwie i rodzinie, postanowił sięgnąć do, opublikowanego w 2023 roku, przez Dykasterię ds. Świeckich,

² Ł. Szwejka, B. Więckiewicz, P.T. Nowakowski, *Między wspólnotą a wyobcowaniem. Człowiek w kontekście współczesnych przeobrażeń społeczeństwa i rodziny*, Kraków 2021, s. 31-51.

³ J. Goleń, *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań narzeczonych*, Lublin 2013, s. 15-16.

Rodziny i Życia, dokumentu *Droga Wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*⁴. Pragnie on zaprezentować jego główne założenia, a także zaproponować, jak treści dokumentu mogłyby być realizowane w Polsce. Artykuł wpisuje się w nauczanie Franciszka, skierowane do polskich biskupów podczas wizyty *ad limina* apostolorum w lutym 2014 roku, dotyczące przygotowania młodych do małżeństwa. Papież, poruszając kwestie towarzyszenia narzeczonym zarówno w chwilach radości, jak bólu i słabości, apelował o podjęcie takich działań, aby mogli oni coraz bardziej doświadczać piękna silnej więzi, opartej na miłości i odpowiedzialności⁵.

Artykuł składa się z trzech części. W części pierwszej: *Kontekst społeczno-kulturowy przygotowania do małżeństwa*, autor ukaże uwarunkowania, w jakich żyją osoby, przygotowujące się do sakramentu małżeństwa. W części drugiej: *Ogólna struktura dokumentu i jego główne założenia* znajdzie się analiza przywołanego dokumentu, który proponuje indywidualne podejście do narzeczonych oraz zmiany w praktyce towarzyszenia im w przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie. Trzecia część: *Wnioski i postulaty pastoralne*, zawierać będzie proponowanie kierunki działań dla Kościoła w Polsce.

1. Kontekst społeczno-kulturowy przygotowania do małżeństwa

Współczesne przemiany społeczne i gospodarcze, jakie miały miejsce w Polsce pod koniec XX stulecia, przyczyniły się do zmiany tradycyjnego funkcjonowania rodzin, co wymaga na nowo zweryfikować formy przygotowania do małżeństwa. W efekcie wspomnianych przemian, rodziny w Polsce, zmierzyły się niejednokrotnie z nowymi

⁴ Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia *Droga Wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*, Poznań 2023, (dalej: skrót DWK).

⁵ Por. *Discorso del Santo Padre Francesco ai presuli della conferenza episcopale di Polonia, in visita „ad limina apostolorum”*, http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speech-es/2014/february/documents/papa-francesco_20140207_ad-limina-polonia_pl.html (dostęp: 21.01.2024).

i różnorodnymi zjawiskami, które niosły i niosą ze sobą wiele zmian. Płynna nowoczesność⁶ i globalizacja powodują gwałtowne przemiany, dotyczące wszystkich sfer życia i dotykające wszystkich kategorii ludności, niezależnie od wieku, pochodzenia czy statusu społecznego.

Przemiany społeczno-kulturowe wpływają na relacje międzyludzkie poprzez zmianę norm i wartości, co może prowadzić do większej otwartości na różnorodność oraz elastyczności w budowaniu relacji. Globalizacja oraz rozwój technologiczny umożliwiają łatwiejszą komunikację i interakcje między ludźmi z różnych kultur i często sprzyjają wymianie poglądów oraz integracji społecznej na nowych zasadach. Jednakże, niekiedy te same czynniki mogą prowadzić do wyzwań, takich jak zanik więzi społecznych czy dezintegracja rodzinna, co wymaga świadomego działania społecznego, w celu budowania zdrowych i trwałych relacji⁷. Współczesna kultura i era konsumpcjonizmu popycha człowieka w kierunku nowych wyzwań, tym samym uniwersalne wartości wydają się tracić na znaczeniu. W społeczeństwie konsumpcjonistycznym, tradycyjne wartości rodzinne tracą na znaczeniu w wyniku skupienia na zdobywaniu dóbr materialnych. Ludzie poświęcają mniej czasu na budowanie relacji rodzinnych, a media promują idealizowane wizje życia, oparte na konsumpcji i powierzchownych relacjach. To prowadzi do oceniania siebie i innych przez pryzmat materialnego sukcesu, osłabiając więzi

⁶ Pojęcie *płynna nowoczesność* wprowadzone przez Z. Bauman opisuje szeroko rozumianą współczesność, a dokładniej zagrożenia wynikające z nowoczesności, charakteryzując najważniejsze problemy współczesnego świata. Zob. Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006; Z. Bauman, *Liquid Modernity*, Cambridge 2000.

⁷ Ł. Szwejka, B. Więckiewicz, P.T. Nowakowski, *Między wspólnotą a wyobcowaniem. Człowiek w kontekście współczesnych przeobrażeń społeczeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 13-30.

rodzinne i wartości moralne. W efekcie, tradycyjne wartości stają się mniej istotne w obliczu dominacji kultury konsumpcyjnej⁸.

Według C. Taylora, proces sekularyzacji, trwający w Europie przez ostatnie cztery stulecia, oznacza zakończenie dominacji chrześcijańskiego świata, czyli społeczeństwa opartego na duchowej wizji. Obecnie osiągnęliśmy punkt, w którym chrześcijańska wiara nie jest już ściśle powiązana z silnymi kolektywnymi formami społecznego życia, szczególnie z życiem politycznym. Nie ma już możliwości powrotu do wcześniejszych form, w których religia i polityka były ściśle splecione. Ta nowa sytuacja tworzy inne możliwości, polegające na dobrowolnym przyjęciu Ewangelii i otwiera szansę na rozwinięcie nowych form duchowości⁹.

Współczesny człowiek musi nieustannie zadawać sobie pytanie, czy warto bardziej być czy mieć? W obecnych czasach bowiem jedno z drugim niekoniecznie idzie w parze. Przewaga wartości materialnych nad idealnymi zaburza równowagę społeczną, prowadzi do wzrostu postaw egoistycznych i konsumpcjonistycznych, kosztem wartości moralnych, etycznych, emocjonalnych i intelektualnych. Następuje tzw. ewolucja wartości. Normy, wartości, wzory zachowań ulegają zmianom i dostosowują się do współczesnego świata¹⁰, co ma również wpływ na kryzys rodzin w Polsce. Mówił o tym św. Jan Paweł II podczas swojej pielgrzymki do Ojczyzny w 1991 roku: *Ten kryzys nie ominął rodziny, nie ominął on, niestety, polskiej rodziny! Powoduje tyle obrazy Boga, jest przyczyną wielu nieszczęść i zła. Dlatego jest przedmiotem szczególnej wrażliwości i szczególnej troski Kościoła. Za cyframi wszak, za analizami i opisami stoi tu zawsze żywy*

⁸ Por. M. Urbaniak, *Gorzki posmak płynnej nowoczesności. Wybrane zagadnienia z filozofii społecznej Zygmunta Baumana*, „Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula” 2014, 4 (42), s. 13.

⁹ C. Taylor, *Koniec świata chrześcijańskiego – zysk czy strata*, „Tygodnik Powszechny” 2002 nr 21, s. 13.

¹⁰ A. Giddens, *Socjologia*, Warszawa 2006, s. 46-47.

*człowiek, tragedia jego serca, jego życia, tragedia jego powodzenia*¹¹. Papież wspominał rosnącą liczbę rozwodów, trwałe konflikty, a także długotrwałe rozstania z powodu emigracji jednego z małżonków. Mówił także o braku zdolności otwarcia się na potrzeby innych, o pewnej izolacji społecznej. Wspominał również o zaniku więzi wewnątrz rodzin i o nadużywaniu alkoholu, co prowadzi do cierpienia i choroby rodzin¹².

Mówiąc o kontekstach społeczno-kulturowych przygotowania do małżeństwa, trzeba też zwrócić uwagę na zwiększającą się liczbę orzeczeń o nieważności tych związków w Polsce. Od 1989 roku wzrosła ona o ponad 160%, osiągając 2813 w 2020 roku. W latach 2017–2019 liczba ta przekraczała 2900 rocznie. Od 1989 roku liczba orzeczeń o nieważności małżeństwa w Kościele w Polsce systematycznie wzrosła, z wyraźnym skokiem od 2016 roku, kiedy zaczęły obowiązywać reformy papieża Franciszka, ułatwiające procedury sądowe w tej kwestii. Obecnie obserwuje się stabilizację liczby takich orzeczeń. Warto przy tym zauważyć, że w skali światowej liczba orzeczeń o nieważności małżeństwa zmniejszyła się w latach 1989 do 2020 o 47%, głównie z powodu spadku w Ameryce Północnej, podczas gdy w Polsce udział tych orzeczeń wzrósł z 15% do 26%. Należy podkreślić, że Polska ma stosunkowo wysoki odsetek orzeczeń o nieważności małżeństwa w Kościele, w porównaniu z innymi krajami. Przyczyny stwierdzenia nieważności małżeństwa w Polsce najczęściej wynikają z braku zgody małżeńskiej, co oznacza, że jedno lub dwoje małżonków nie wyraziło wolnej, świadomej i trwałej zgody na zawarcie związku małżeńskiego w momencie ceremonii ślubnej¹³.

¹¹ Jan Paweł II. *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na lotnisku w Masłowie*, 1991 r., w: *Jan Paweł II, Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 2006, s. 615.

¹² Por. tamże, s. 616.

¹³ ISKK SAC, *Raport Stwierdzenie nieważności małżeństwa w Kościele w Polsce*, s. 9-20, www.institutpokolenie.pl/stwierdzenie-nieważności-małżeństwa-wkościel-w-polsce/ (dostęp: 12.03.2024).

W dynamicznie zmieniającej się w świecie, nie wystarczają już wzorce wyniesione z domu. Obecna młodzież będzie zakładała ogniska domowe i wychowywała swoje dzieci w innej rzeczywistości, niż ich dziadkowie i rodzice. Współczesne młode pokolenie coraz częściej oddziela małżeństwo od sakramentu, traktując je głównie jako umowę prawną-finansową, a nie wartość duchową.

Z powodu szybkiego tempa przemian społecznych i rozwoju wiedzy naukowej o uwarunkowaniach rozwoju człowieka, wychowanie dzieci jest w coraz mniejszym stopniu zdeterminowane zwyczajami i tradycjami, a coraz bardziej opiera się na rzetelnej wiedzy i radach ekspertów. Trzeba w tym kontekście zauważyć, że wzrasta zapotrzebowanie na informacje i rośnie rola świadomości własnych wartości rodziców w wychowaniu dzieci. Zmiany, które mają miejsce w świecie, wskazują również na potrzebę zaangażowania się Kościoła i społeczeństwa w odkrywanie i realizację powołania małżeńskiego. Mają one przedstawiać, przygotowującym się do małżeństwa, właściwą hierarchię wartości i szczęście z udanego małżeństwa¹⁴.

Biorąc pod uwagę zachodzące zmiany społeczno-kulturowe i ich skutki, z zadowoleniem oraz nadzieją należy przyjąć omawiany dokument Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia, który ma służyć zainicjowaniu procesu odnowy duszpasterskiej przygotowania do

¹⁴ Papież Franciszek w adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia* krytycznie zauważa, że przez długi czas skupialiśmy się głównie na kwestiach doktrynalnych, bioetycznych i moralnych, a nie wystarczająco na pobudzaniu do otwartości na łaskę, co nie dostatecznie wspierało rodziny i umacniało więź małżeńską. Uważa, że nie prezentowaliśmy małżeństwa jako dynamicznego procesu rozwoju i realizacji, lecz raczej jako ciężar do zniesienia przez całe życie. Z tego powodu podkreśla, że duszpasterstwo przedmałżeńskie i małżeńskie powinno skupiać się przede wszystkim na wspieraniu więzi między małżonkami, oferując nie tylko przekonania doktrynalne, ale także praktyczne wsparcie, takie jak poradnictwo psychologiczne i strategie oparte na doświadczeniu. Tworzenie takiej pedagogiki miłości wymaga uwzględnienia wrażliwości młodych ludzi oraz umiejętności wskazania im miejsc i osób, do których mogą się zwrócić w razie trudności. Zob. Franciszek, Adhortacja apostołska *Amoris laetitia*, Poznań 2016, 37 (dalej skrót AL).

życia w małżeństwie i rodzinie oraz towarzyszenia im w pierwszych latach po ślubie.

2. Ogólna struktura dokumentu i jego główne założenia

Po siedmiu latach od ukazania się adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia*, do rąk duszpasterzy i świeckich trafił dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*. Jest to odpowiedź na apel papieża Franciszka, aby, tak jak w przypadku chrztu dorosłych, katechumenat stanowił część procesu przygotowania do sakramentu małżeństwa, będąc jednocześnie antidotum przeciw zawieraniu małżeństw nieważnych lub nietrwałych. Przy zbyt powierzchownym przygotowaniu narzeczonych, istnieje realne ryzyko, że zawarty związek małżeński będzie oparty na bardzo słabych fundamentach, co może doprowadzić do jego szybkiego rozpadu, czy wręcz okazać się nieważny¹⁵.

Omawiany dokument składa się z przedmowy papieża Franciszka, wstępu, dwóch rozdziałów i podsumowania. Pierwszy rozdział, zawierający *Wskazania ogólne*, wyjaśnia motywy katechumenatu dla życia małżeńskiego (4-5), wskazuje do kogo należy zadanie jego przeprowadzania (6-10) oraz przedstawia wyznaczniki drogi odnowy duszpasterstwa życia małżeńskiego (11-15). W rozdziale drugim *Konkretne propozycje*, znalazły się wskazania, dotyczące prowadzenia dróg katechumenatu małżeńskiego, obejmujące ogólne założenia metodologiczne realizacji tego procesu pastoralnego (17-23). Dokument wyróżnia dwie fazy duszpasterskiej drogi przygotowania do sakramentu małżeństwa: przedkatechumenalna (przygotowanie dalsze, rozpoczynające się w dzieciństwie) oraz katechumenalna, która zawiera trzy etapy: przygotowanie bliższe (w tym obrzęd zaręczyn), przygotowanie bezpośrednie oraz ostatni, mistagogiczny etap, obejmujący pierwsze lata życia małżeńskiego.

¹⁵ Przedmowa Ojca Świętego Franciszka, w: Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia, *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*, dz. cyt., s. 6.

Przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego ma prowadzić do osiągnięcia harmonii duchowej, na podstawie zdrowego systemu wartości, przez świadectwo życia i domową katechezę.

We wstępie do dokumentu, papież Franciszek nawiązuje do adhortacji *Amoris laetitia*, w której pisał o dobrej nowinie, dotyczącej rodziny (por. AL 1), z której wynika pilna potrzeba lepszego przygotowania młodych par do małżeństwa. Przedstawia on *Drogę wtajemniczenia katechumenalnego* jako narzędzie pastoralne, które ma na celu odpowiedzieć na tę potrzebę. Papież podkreśla wagę poświęcenia czasu i uwagi dla przyszłych małżonków oraz apeluje o sprawiedliwość w traktowaniu małżeństw: *Kościół jest matką, a matka nie faworyzuje żadnego spośród dzieci. Nie traktuje ich nierówno, ale wobec wszystkich jest tak samo opiekuńcza, równie uważna, poświęci im tyle samo czasu. Poświęcenie czasu to wyraz miłości*¹⁶.

Dokument stanowi *dar i zadanie*, wymagające dostosowania do różnych kontekstów. Papież zachęca duszpasterzy do niezłomności i odnowy duszpasterskiej, aby wzmocnić przygotowanie do małżeństwa i radzić sobie z wyzwaniami, jakie stoją przed rodzinami (DWK 1-2). Należy czuwać nad potrzebami poszczególnych par, aby ich doświadczenie miłości mogło stać się skutecznym znakiem zbawienia. Dokument wyraża troskę o lepsze przygotowanie do małżeństwa i proponuje katechumenat dla par. Katechumenat małżeński ma być nie tylko przekazem wiedzy, ale przede wszystkim ma pomagać parom doświadczyć tajemnicy łaski sakramentalnej i spotkania z Chrystusem (por. DKW 5). Papież Franciszek wyjaśnia: *Nie chodzi o przedstawienie im całego katechizmu lub nasycenie ich zbyt wieloma kwestiami. Także i w tym wypadku prawdą jest, że «nie obfitość wiedzy, ale wewnętrzne odczuwanie i smakowanie rzeczy, zadowala i nasycą duszę». Ważniejsza jest jakość niż ilość, a priorytetowo należy potraktować – wraz z odnowionym przepowiadaniem kerygmy – treści, które przekazywane w sposób atrakcyjny i przyjazny pomogą im zaangażować się w proces trwający całe życie «z wielkodusznością i wolnością» (AL 207).*

¹⁶ Tamże, s. 7.

W obliczu współczesnych wyzwań, takich jak krótkotrwałość małżeństw i problem ich ważności, Kościół musi podjąć nowe wysiłki pastoralne. Formacja i towarzyszenie parom powinny być oparte na wierzeniu, nawróceniu oraz autentycznym rozeznaniu powołania małżeńskiego.

Dokument zauważa, jak ważna jest współpraca kapłanów, małżonków, zakonników i osób zaangażowanych w duszpasterstwo, w tworzeniu katechumenalnych ścieżek przygotowania do małżeństwa oraz konkretne towarzyszenie parom na tej drodze. Małżeństwo nie jest tylko wydarzeniem społecznym, lecz dla chrześcijan jest wydarzeniem „kościelnym”. Cały Kościół, jako Ciało Chrystusa, przyjmuje na siebie tę odpowiedzialność i czuje potrzebę służenia przyszłym rodzinom. Małżonkowie, kapłani, zakonnicy i odpowiedzialni za duszpasterstwo, mają za zadanie wzajemne wsparcie i współpracę zgodnie z biskupem. Małżeństwo to powołanie i droga do świętości, która obejmuje całe życie osoby. Zarówno pary przygotowujące się do małżeństwa, jak i duszpasterze, muszą mieć przekonanie, że małżeństwo to nie tylko cel, ale misja kościelna, którą należy dobrze przygotować i towarzyszyć w jej realizacji. W tym zadaniu ważną rolę odgrywają małżeństwa jako świadkowie i towarzysze, którzy mogą wspierać pary w różnych aspektach życia małżeńskiego i rodzinnego, bez przekraczania swoich kompetencji. Z kolei duszpasterze powinni słuchać i współpracować z małżeństwami, unikając dominacji lub zbyt dużego obciążania rodzin (por. DWK 1-10).

Dokument proponuje duszpasterstwo małżeńskie, które powinno uwzględniać trzy kluczowe aspekty: transwersalność, synodalność i ciągłość. Transwersalność oznacza, że duszpasterstwo nie powinno być ograniczone tylko do spotkań narzeczeńskich, lecz powinno przenikać wiele innych obszarów duszpasterskich, zawsze będąc obecne. Dzieci, młodzież i rodziny powinny iść razem, współpracować i dążyć do wzajemnego rozwoju wiary. Ksiądz parafialny odgrywa ważną rolę w koordynowaniu tych wysiłków (por. DWK 12). Synodalność jest cechą Kościoła jako wspólnoty, działającej przez wzajemną współpracę wszystkich jej członków (por. DWK 13).

Dokument dykasterii podkreśla, że powinno ono odzwierciedlać ten styl synodalny, łącząc wszystkie dziedziny duszpasterskie i rozwijając się wraz z Kościołem. Ciągłość oznacza, że duszpasterstwo małżeńskie nie powinno być tylko tymczasowym wsparciem, lecz stałym elementem towarzyszenia parom przez długie lata ich życia. (por. DWK 14). Ważne jest tworzenie ciągłych programów edukacyjnych, które na różnych etapach rozwoju, zarówno ludzkiego, jak i duchowego, będą towarzyszyć dzieciom i młodzieży w odkrywaniu swojego powołania. Istotne jest również wprowadzenie powołania małżeńskiego w proces inicjacji chrześcijańskiej, już od najmłodszych lat. Aby wypełnić luki duszpasterskie, istnieje potrzeba opracowania specjalnych programów towarzyszących, które będą kontynuacją katechetycznych fundamentów wiary i innych formacji, umożliwiając rodzicom rozwijanie duchowego wzrostu swoich dzieci w dzieciństwie i adolescencji (por. DWK 15).

Papież Franciszek zaproponował wprowadzenie konkretnego katechumenatu dla par, przygotowujących się do małżeństwa, które ma objąć wszystkie etapy procesu sakramentalnego, począwszy od przygotowania aż po pierwsze lata po ślubie. Każda diecezja powinna opracować plan przygotowania do małżeństwa, czerpiąc inspirację z katechumenatu przedchrzcielnego i uwzględniając geograficzne, kulturowe i duszpasterskie szczególności.

Przygotowanie ma trwać wystarczająco długo, aby umożliwić prawdziwe refleksje i dojrzałość pary. Wiara i spotkanie z Chrystusem powinny odgrywać w tym procesie centralną rolę. Plan należy podzielić na etapy, z rytuałami przejścia, obchodzonymi w społeczności, obejmującymi elementy takie jak formacja, refleksja, dialog, liturgia, wspólnota, modlitwa i uroczystości. Jednak ważne jest zrozumienie, że nie wszyscy partnerzy będą pasować do tego modelu, i że mogą być konieczne inne formy przygotowania. Aby przetestować podejście, sugeruje się, aby diecezje przeprowadziły projekt pilotażowy, zbierając opinie par i dostosowując plan, według potrzeb. Personalizacja jest istotna ze względu na różnorodność sytuacji osobistych. Katechumenat małżeński powinien czerpać inspirację z inicjacji chrześcijańskiej dorosłych i podkreślać znaczenie wiary, nawrócenia i doświadczenia

w życiu małżeńskim Ducha Świętego. Osoby towarzyszące w procesie, powinny otrzymać odpowiednie przygotowanie i kierować parami, promując zrozumienie sakramentu małżeństwa. Pastoralna praca powinna być aktywna, przekonująca i skupiać się na dobru i pięknie małżeństwa.

Rytuwały, w trakcie przygotowania małżeńskiego, odgrywają istotną rolę w budowaniu więzi między małżonkami i umacnianiu ich relacji z Bogiem. Poprzez te rytuały młodzi mogą wyrażać swoją miłość i oddanie, a także rozwijać wspólne cele duchowe. Jednocześnie, skomplikowane kwestie, takie jak seksualność w małżeństwie, wymagają specjalistycznej wiedzy i wsparcia, dlatego istotne jest, aby para miała dostęp do odpowiednich narzędzi i mentorów, którzy mogą im pomóc zrozumieć i radzić sobie z tymi aspektami życia małżeńskiego. Warto również podkreślić, że zespół towarzyszący, składający się z doświadczonych par i ekspertów, może stworzyć bezpieczne i otwarte środowisko, w którym narzeczeni mogą dzielić się swoimi obawami, pytaniami i sukcesami. To wsparcie może przyczynić się do budowania trwałego i zdrowego małżeństwa, które opiera się na wzajemnym zrozumieniu i zaufaniu (por. DWK 23)

W długoterminowej perspektywie duszpasterskiej, proponuje się wprowadzenie etapu przedkatechumenalnego jako przygotowania do małżeństwa. Etap katechumenalny składa się z trzech faz: przygotowania zbliżonego, przygotowania bezpośredniego i towarzyszenia w pierwszych latach małżeństwa. Między tymi etapami można wprowadzić fazę pośrednią, a cały proces wymaga ostrożnego podejścia do rytuałów, aby uniknąć fałszywych oczekiwań i presji społecznej.

Doświadczenie pastoralne wykazuje, że istnieją *nowe prośby*, związane z przygotowaniem do małżeństwa, od par, które już żyją razem i mają dzieci. Kościół musi znaleźć spersonalizowane formy towarzyszenia tym parom, aby osiągnęły chrześcijańskie małżeństwo. Duszpasterstwa powinny rozważyć alternatywne podejścia dla różnych sytuacji rodzinnych. Rytuwały w procesie przygotowania, muszą być realizowane z uwagą, ponieważ publiczne uczestnictwo par, może tworzyć niewłaściwe oczekiwania społeczne. Odpowiednie podejście do rytuałów jest istotne, aby zachować autentyczność i uniknąć presji.

Etap przygotowania przedkatechumenalnego, w kontekście duszpasterstwa małżeństw, jest istotnym etapem w procesie przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa. Jest to okres, który poprzedza formalny etap katechumenalny, czyli moment, w którym przyszli małżonkowie rozpoczynają formację związaną z sakramentem małżeństwa.

W fazie przygotowania przedkatechumenalnego duszpasterze starają się zbudować solidne podstawy wiary oraz właściwe przygotowanie do życia sakramentalnego małżeństwa. Ten etap może obejmować różnorodne działania, takie jak indywidualne rozmowy duszpasterskie, spotkania formacyjne dla narzeczonych, rekolekcje, czy też udział w kursach przedmażeńskich.

Podczas tych spotkań i działań przyszli małżonkowie są zachęceni do pogłębienia swojej relacji z Bogiem i nawzajem, do zrozumienia znaczenia sakramentu małżeństwa w życiu chrześcijańskim oraz do rozwijania umiejętności komunikacji, przebaczenia i współpracy w związku małżeńskim.

Poprzez ten etap przygotowania duszpasterze mają możliwość poznać lepiej parę narzeczonych, zidentyfikować ich potrzeby duchowe oraz wspierać ich w budowaniu zdrowego i trwałego związku. Jest to również czas, w którym mogą być omawiane różne kwestie, dotyczące życia rodzinnego, moralności, odpowiedzialności małżeńskiej oraz roli małżonków w społeczności Kościoła.

W rezultacie etap przygotowania przedkatechumenalnego stanowi ważny moment w procesie formacji przyszłych małżonków, który przygotowuje ich do wejścia na właściwą drogę katechumenalną i do zawarcia sakramentu małżeństwa z pełną świadomością i zaangażowaniem. Celem jest przygotowanie gruntu pod przyszłe powołanie do życia małżeńskiego już od dzieciństwa. Istotne jest kształtowanie autentycznych wartości, estymy samego siebie i innych, jak również samokontroli i właściwego używania własnych skłonności.

Autorzy dokumentu podkreślają, że Kościół dąży do przekazania dzieciom planu miłości, jaki Bóg ma dla każdej osoby, z którego wynika małżeństwo jako znak, i który objawi się jako powołanie także dla nich. To ma duże znaczenie dla przyszłych pokoleń. W związku

z tym konieczne jest wprowadzenie zdrowej antropologii chrześcijańskiej, włączając w to pierwsze elementy seksualności ludzkiej i teologii ciała, oraz rozwinięcie ich tożsamości chrztu, w perspektywie powołania zarówno do małżeństwa, jak i życia zakonnego.

Edukacja, zaczynająca się w dzieciństwie, ma być kontynuowana i pogłębiana wśród nastolatków i młodych, by nie podejmowali decyzji o małżeństwie nagle, bez przemyślenia i nie doznawali bolesnych doświadczeń afektywnych i seksualnych w okresie dojrzewania. Kościół powinien zapewnić wsparcie młodzieży poprzez specjalistów, aby uniknęli traumatycznych przeżyć i byli przygotowani do dojrzałych relacji małżeńskich.

Według wskazań dokumentu, przygotowanie do małżeństwa oraz życie rodzinne nie jest oddzielone od życia wiary. Wprowadzenie do prawdziwej i szczerzej miłości ludzkiej, sprzyja spotkaniu z większą miłością Boga i ułatwia odkrycie lub odnowienie wiary. Młodzi potrzebują harmonijnego wzrostu, który integruje wymiar ludzki i duchowy miłości. Przygotowanie to ma za zadanie rozwijać ich osobowość i zdolność do otwierania się na autentyczne relacje miłosne. Wnioski z przygotowania przedkatechumenalnego obejmują edukację dzieci i młodzieży w szacunku do siebie i innych, ukazanie antropologii chrześcijańskiej oraz perspektywy powołania, edukację afektywności i seksualności w kontekście przyszłego miłościwego powołania, a także wsparcie młodych w osiągnięciu dojrzałości emocjonalnej i duchowej, aby budować relacje oparte na wolności, hojności i oddaniu (por. DWK 16-36).

Faza pośrednia, przyjęcia kandydatów do sakramentu małżeństwa, obejmuje okres o zróżnicowanej długości, trwający od kilku tygodni do kilku miesięcy, w zależności od doświadczenia religijnego uczestników. Dla tych, którzy już posiadają formację chrześcijańską, okres ten może być krótszy, podczas gdy ci, którzy potrzebują pogłębić swoją tożsamość chrzcielną, wymagają dłuższego okresu. Ta faza również dotyczy par, które rozpoczynają proces przygotowania później.

Podczas przyjęcia, skupienie nie powinno być skierowane tylko na formalności biurokratyczne, ale raczej na stworzenie atmosfery spotkania i indywidualnego poznania. Podejście zespołu duszpasterskiego

odgrywa w tym procesie ważną rolę. Dla par posiadających pewne doświadczenia wiary, przyjęcie powinno być ogłoszeniem kerygmatu, przekazując miłość miłosiernego Chrystusa.

Faza przyjęcia obejmuje również pary, które zdecydowały się na wspólne życie bez ślubu, ale nadal są otwarte na dyskurs religijny. Powinny być one przyjęte bez presji i zaproszone do czasu słuchania i refleksji na temat możliwości celebracji sakramentu małżeństwa.

W trakcie tego etapu istotne jest wyrażenie zaproszenia do podjęcia drogi nawrócenia i wiary, zarówno dla par posiadających pewne podstawy religijne, jak i dla tych, którzy nie mają doświadczenia wiary. Gotowość do przyjęcia katechumenatu małżeńskiego, który jest drogą wiary i przygotowania do małżeństwa, jest niezbędna.

Dokument przypomina, że osoby, wykazując niewystarczającą skłonność do wiary lub wyraźnie odrzucające intencję takiego małżeństwa, jak celebruje je Kościół, nie mogą zostać dopuszczone do celebracji sakramentu. Jednak, gdy istnieje niedoskonała skłonność, bez odrzucania tego, co Kościół proponuje, dopuszczenie do celebracji sakramentu małżeństwa może być rozważane. Może to stanowić okazję dla par do wzrostu w wierze i ponownego odkrycia obecności łaski sakramentalnej w małżeństwie.

Pary o bardziej złożonych sytuacjach, takie jak te, w których jedna strona wyznaje religię niechrześcijańską lub inne wyznanie chrześcijańskie, wymagają szczególnego pastoralnego podejścia, w celu znalezienia najlepszej drogi do przygotowania do sakramentu. Na zakończenie fazy przyjęcia, pary, które dojrzewają do decyzji o uczestnictwie w katechumenacie małżeńskim, zostaną wprowadzone do pierwszego okresu formacji małżeńskiej. Przejście to może być uwidocznione poprzez obrzęd wejścia do katechumenatu, symbolizujący rozpoczęcie okresu rozpoznawania intencji związanej z wejściem w związek małżeński.

Proces przygotowania do sakramentu małżeństwa, jest podobny do procesu katechumenatu, czyli przygotowania do chrztu. Katechumenat małżeński składa się z trzech etapów: przygotowania bliskiego, przygotowania bezpośredniego oraz towarzyszenia w pierwszych latach małżeństwa (por. DWK 37-47).

Papież Franciszek zauważył, że już w pierwszym etapie, zwanym przygotowaniem bliskim, przyszli małżonkowie mają uczestniczyć w formacji duchowej, kierując się ku głębszemu zrozumieniu wiary chrześcijańskiej poprzez odkrywanie treści chrześcijańskich w Biblii, przypominając sobie sakramenty inicjacji chrześcijańskiej (chrzest, bierzmowanie i Eucharystia) oraz sakrament pojednania. Pismo Święte, zwłaszcza Księga Rodzaju, Prorocy i Pieśń nad Pieśniami, stanowi punkt odniesienia dla pary. W tym czasie uczą się także modlitwy indywidualnej, wspólnotowej i małżeńskiej oraz przygotowują się do podjęcia specyficznej misji, którą niesie ze sobą małżeństwo.

W drugim etapie, przygotowaniu bezpośredniemu, małżonkowie wchodzi w inicjację do sakramentu małżeństwa. Obejmuje to refleksję nad wartościami małżeńskimi, relacjami w związku, różnicami psychologicznymi i emocjonalnymi między mężczyznami a kobietami oraz innymi aspektami związanymi z małżeństwem. Ważne jest również kształtowanie w małżonkach praktyki cnoty czystości, która jest nie tylko ograniczeniem nadużyć w obszarze seksualności, ale także sposobem na rozwijanie prawdziwej miłości, szacunku i wzajemnego wsparcia.

W trzecim etapie, decyzji o zawarciu małżeństwa, małżonkowie dążą do głębokiego zrozumienia swojego powołania do wspólnego życia. To czas szczerego dialogu, modlitwy i rozeznania, czy małżeństwo jest właściwym krokiem dla obojga. Również nadal są podkreślane wartości cnoty czystości.

Tekst akcentuje, że przygotowanie do małżeństwa wymaga umocnienia wiary, pogłębienia relacji z Bogiem poprzez modlitwę i sakramenty oraz rozwijanie wartości chrześcijańskich w życiu małżeńskim.

Przygotowanie ma być skoncentrowane na istotnych cechach, takich jak nierozzerwalność, wolność, jedność, wierność i płodność. Te koncepcje są badane podczas rozmów z proboszczem parafii, umożliwiając parom zrozumienie głębokości zaangażowania. Podkreśla się znaczenie małżeństwa jako opartego nie tylko na przemijających emocjach, ale przede wszystkim na głębokim zobowiązaniu do pełnej łączności życiowej.

Dla niektórych par to przygotowanie bezpośrednie może być jedyną szansą na formację ze względu na różne okoliczności. Personalizowane rozmowy z zespołem duszpasterskim mogą zaoferować tym param opiekę, uwagę i lepsze zrozumienie osobistych aspektów wyboru małżeńskiego.

Dokument proponuje, aby formy do rozwoju życia duchowego były odpowiednio dobrane, w tym zaangażowanie w Pismo Święte, celebrowanie sakramentów oraz indywidualną i wspólnotową modlitwę. Te doświadczenia powinny skupiać się na spotkaniu z Panem, wykraczając poza jedynie społeczną wizję małżeństwa i koncentrując się na jego wymiarze duchowym. Nacisk kładziony jest na potrzebę radzenia sobie z zagrożeniem grzechem dla małżeńskiej miłości. Stan duchowy par jest uważany za ważniejszy niż niedoskonałości psychologiczne, ponieważ grzech utrudnia prawdziwą miłość i uniemożliwia otwartość, szacunek i hojność. Przewyciężenie grzechu, przy pomocy łaski Bożej i dążenie do przebaczenia jest kluczowe.

W miarę zbliżania się ślubu, zachęca się pary do postrzegania siebie nie tylko jako widzów, lecz jako uczestniczących i przeżywających swój własny ślub. Rekomenduje się wszechstronne przygotowanie liturgiczne, pomagające param zrozumieć symbolikę i znaczenie obrzędów ślubnych. Sam obrzęd zawiera pedagogiczny proces, odzwierciedlający wymiary antropologiczne, biblijne, kościelne i duchowe. Zaleca się wybór czytań na mszę ślubną i aktywne uczestnictwo w liturgicznych wyborach, takich jak rytuały wejścia i modlitwy, aby zaangażować pary w głębokość sakramentu. Zwraca się uwagę na nowe wylanie Ducha Świętego podczas obrzędu ślubnego. Kilka dni przed uroczystością, proponuje się duchową rekolekcję, trwającą jeden lub dwa dni, która ma na celu skupienie uwagi par na istotnym aspekcie sakramentu wśród przygotowań ślubnych. W tym okresie rekomenduje się sakrament pojednania, pomagając usunąć poczucie winy i rozproszenia oraz tworząc korzystne środowisko dla duchowego przygotowania pary.

Zaangażowanie rodziców, świadków i bliskich krewnych w modlitwę przed ślubem, może sprzyjać poczuciu wsparcia i jedności. Cele przygotowania bezpośredniego, podsumowuje się jako wzmacnianie

aspektów doktrynalnych, moralnych i duchowych małżeństwa, umożliwienie duchowych doświadczeń i przygotowanie par do świadomego i owocnego udziału w liturgii ślubnej (por. DWK 48-73).

Redaktorzy dokumentu wyjaśniają, że droga katechumenalna nie kończy się z chwilą zawarcia małżeństwa. Małżeństwo to więcej niż pojedynczy akt; powinno być rozumiane jako wejście w *stan trwały*, który wymaga *stałego kształcenia*, złożonego z refleksji, dialogu i wsparcia ze strony Kościoła. Dlatego też jest konieczne, aby *towarzyszyć* przynajmniej w pierwszych latach życia małżeńskiego i nie pozostawiać nowożeńców samym sobie.

Młody parę trzeba uświadomić, że uroczystość małżeństwa to początek drogi, a para małżeńska jest ciągle *otwartym projektem*, a nie *dziełem skończonym*. Dobrze jest, aby nowożeńcy rozumieli, że zawarcie małżeństwa to rozpoczęcie drogi, a małżonkowie kontynuują *otwarty projekt*. Dobrze też jest, aby nowożeńcy byli wspierani w tej początkowej fazie, gdy rozpoczynają wcielanie w życie *planu życia*, który jest zapisany w małżeństwie, ale który nie jest jeszcze w pełni zrealizowany. Gracja zawarta w sakramencie nie działa automatycznie, ale wymaga zaangażowania małżonków, którzy odpowiedzialnie przyjmują wyzwania i zadania, jakie stawia przed nimi życie małżeńskie.

W celu realizacji takiego planu, pary małżeńskie będą kontynuować drogę katechumenalną poprzez regularne spotkania, możliwe co miesiąc lub według innej, ustalonej przez zespół opiekunów i dostosowanej do możliwości pary. Jeśli para zmieni miejsce zamieszkania lub parafię po zawarciu małżeństwa, warto, aby mogła włączyć się w życie nowej parafii i została zaproszona do udziału w programach towarzyszenia małżonkom w nowej wspólnotcie.

Autorzy dokumentu podkreślają, że czas po zawarciu sakramentu jest odpowiednim momentem na prawdziwą *mistagogię małżeńską*. Mistagogia to *wprowadzenie w tajemnicę*, czyli rodzaj szczególnych katechez, jakie pasterze Kościoła w pierwszych wiekach udzielali nowo ochrzczonym, aby pomóc im zrozumieć, co wydarzyło się w chrzcie otrzymanym podczas uroczystej Wigilii Paschalnej. Mistagogiczne katechezy często zawierały pytania retoryczne typu: Czy

wiecie, co otrzymaliście?, Czy wiecie, co Pan uczynił w was? Podobne podejście można zastosować do małżeństwa. Przez analizowanie różnych momentów rytuału małżeńskiego można pogłębić jego bogate znaczenie symboliczne i duchowe oraz zrozumieć konsekwencje życiowe tego sakramentu (por. DWK 77). Dokument Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia zwraca uwagę, jak ważne jest towarzyszenie parom w kryzysie małżeńskim. (por DWK 87). Podkreśla się, że w trakcie historii małżeństwa występują momenty zmniejszenia wspólnoty małżeńskiej, prowadząc do okresów cierpienia, zmęczenia i niezrozumienia, co może prowadzić do prawdziwych *kryzysów*” *małżeńskich* (por. AL 232-238). Sugestią jest, aby Kościół oferował duszpasterstwo towarzyszenia parom w kryzysie, z naciskiem na zapobieganie nieodwracalnej separacji. Podkreśla również ważność poświęconego czasu parom (DWK 83), których małżeństwo się rozpadło, podkreślając, że większość osób w trudnych sytuacjach nie korzysta z towarzyszenia duszpasterskiego, ponieważ nie czują go jako zrozumiałe, realistyczne i bliskie. Propozycją jest, aby małżonkowie, zwłaszcza ci, którzy przeszli przez kryzysy, stali się *towarzyszami* par w trudnościach. Wielkie znaczenie ma szkolenie par, aby mogli pełnić rolę towarzyszy, mając na celu zapewnienie duszpasterstwa, odpowiadającego potrzebom rodzin. Idea polega na stworzeniu środowiska wsparcia zarówno dla małżonków w trudnościach, jak i dla dzieci, jeśli są obecne. W tekście sugerowany jest szkic towarzyszenia, oparty na spotkaniu Jezusa z uczniami z Emaus, składający się z etapów takich jak przyjęcie, dialog, refleksja nad Pismem Świętym, adoracja eucharystyczna, pojednanie i celebrowanie Eucharystii.

Zaprezentowanie nowej wizji i metodologii przygotowania do sakramentu małżeństwa ma na celu aktualizację, odnowę, a przede wszystkim urzeczywistnienie włączenia rodzin chrześcijańskich w drogę Kościoła, z uwzględnieniem aktualnych okoliczności. Co więcej wyjaśniają, jak ma wyglądać przedmałżeński katechumenat. W przedmowie do dokumentu papież Franciszek podkreśla, że odpowiednie przygotowanie do sakramentu małżeństwa jest w Kościele

katolickim kwestią sprawiedliwości¹⁷. Wskazuje on na obowiązek odpowiedzialnego towarzyszenia narzeczonemu, poświęcenia im czasu, który jest wyrazem miłości (por. DWK 32-34). Dotąd stosunkowo niewiele uwagi poświęcało się parom/ narzeczonemu, przygotowującym się do sakramentu małżeństwa, w porównaniu do kandydatów do kapłaństwa czy życia konsekrowanego. A przecież to pary małżeńskie stanowią znaczną większość wiernych i nierzadko są filarami parafii, grup modlitewnych, stowarzyszeń czy ruchów.

Dokument wyodrębnia trzy główne fazy przygotowania do małżeństwa, z których każda składa się z kilku etapów. Pierwsza faza, zwana przedkatechumenalną, obejmuje całe życie dzieci i młodych ludzi aż do momentu świadomej decyzji o zawarciu związku małżeńskiego lub wyborze stanu życia. Jest to okres, podczas którego kładziony jest szczególny nacisk na wychowanie dzieci i młodzieży w szacunku do drugiego człowieka, świadomości godności osobistej oraz na zrozumienie roli sfery seksualnej w życiu człowieka. Ponadto w tej fazie wprowadza się młodych ludzi w sferę życia duchowego i kształtuje relacje rówieśnicze, w tym przyjaźń i miłość. Małżeństwo lub wybór stanu konsekrowanego jest przedstawiany młodzieży jako kontynuacja drogi rozpoczętej wraz z chrztem świętym (por. DWK 27-36).

Druga faza, zwana pośrednią, nie ma swojego odpowiednika w poprzednich dokumentach, poświęconych tej tematyce, chociażby adhortacji Jana Pawła II *Familiaris consortio*. Ma ona na celu przygotowanie osób, pragnących wejść na drogę katechumenatu, poprzez integrowanie ich z parafialną grupą animacyjną, która jest prowadzona przez świecką parę małżeńską lub, jeśli to możliwe, także przez kapłana (por. DWK 47). Istotą tej fazy jest rozeznanie intencji i pogłębienie życia religijnego osób oddalonych od Kościoła oraz par, mieszkających ze sobą przed ślubem. Skupia się ona na głoszeniu kerygmatu dla osób, które go potrzebują, oraz na budowaniu

¹⁷ Przedmowa Ojca Świętego Franciszka, w: Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia, *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*, dz. cyt., s. 7.

gotowości do nawrócenia wewnętrznego (por. DWK 48). Faza pośrednia kończy się obrzędem wprowadzenia w fazę katechumenalną, który może mieć charakter uroczysty, odbywając się na przykład podczas niedzielnej Eucharystii, lub bardziej kameralny, w ramach grupy nowych katechumenów.

Faza katechumenalna, która następuje po obrzędzie wprowadzenia, dzieli się na dwa etapy: przygotowanie bliższe i bezpośrednie. Przygotowanie bliższe, trwające około roku, ma na celu pogłębienie życia religijnego narzeczonych i przybliżenie ich do wspólnoty Kościoła oraz podejmowanie tematów, związanych z aspektami psychologicznymi i emocjonalnymi (por. DWK 51-58). Etap ten kończy się obrzędem zaręczyn, który odbywa się według lokalnych zwyczajów i preferencji narzeczonych. Następnie następuje kilkumiesięczny czas przygotowania bezpośredniego, poprzedzający sam obrzęd zawarcia sakramentu małżeństwa. Ma on na celu przypomnienie treści przekazanych wcześniej oraz przygotowanie, na poziomie duchowym i liturgicznym (por. DWK 60). Etap ten kończy się krótkim obrzędem przygotowania do zawarcia małżeństwa, który odbywa się kilka dni przed samym ślubem. Ceremonia zaślubin stanowi centralny punkt procesu, jednakże nowa propozycja przewiduje dodatkowy etap: towarzyszenie parze w pierwszych latach życia małżeńskiego przez okres około 2-3 lat. Ma to na celu wsparcie młodych małżonków w różnych aspektach życia rodzinnego i duchowego, takich jak budowanie relacji z Chrystusem, poprzez życie sakramentalne, kształtowanie właściwych relacji małżeńskich, życie w sferze seksualnej, płodność, wychowanie dzieci, radzenie sobie z kryzysami oraz angażowanie się w misję Kościoła w społeczeństwie (por. DWK 68-73).

Droga wtajemniczenia katechumenalnego stara się stworzyć fundament wiary i wartości chrześcijańskich, które będą wspierać małżonków w ich wspólnym życiu. Jest to także okazja do głębokiego zrozumienia sakramentu małżeństwa jako drogi do zbawienia i doświadczenia Bożej miłości poprzez miłość małżeńską. Ten dokument jest zarówno darem jak i zadaniem. Mówiąc o darze, należy zauważyć, że zaprezentowane w nim zostały pomocne materiały, będące nie tylko efektem głębokiej refleksji, ale także doświadczeń

duszpasterskich, które miały szansę sprawdzić się w działaniu. Jest on także zadaniem, gdyż nie przedstawia prostych i szybkich metod. To nie zbiór *magicznych zaklęć*, a wytyczne, które domagają się przyjęcia, dostosowania i wcielenia w życie, w konkretnych okolicznościach społecznych.

Przedstawione w dokumencie wskazania duszpasterskie, nie powinny być jednak traktowane jako uporządkowany i kompletny w swojej formie i treści *kurs przedmałżeński*, lecz powinny być bazą, którą Kościół lokalny weźmie pod uwagę, wypracowując własne drogi wtajemniczenia katechumenalnego (por. DWK 2).

Główne tematy, które zostały poruszone w dokumencie *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego*, obejmują między innymi:

- pojęcie sakramentu małżeństwa: wyjaśnia się, że małżeństwo jest sakramentem, czyli świętym znakiem, który obecny jest w miłości małżonków i odzwierciedla miłość Chrystusa do Kościoła;
- miłość małżeńską: omawiane są różne aspekty miłości w małżeństwie, w tym oddanie, wzajemność, komunikację, akceptację i troskę o drugą osobę;
- relacja z Bogiem: program skupia się na tym, jak relacja z Bogiem może wpływać na relację małżeńską; modlitwa, duchowość i wspólnota z Bogiem są ważnymi elementami życia małżeńskiego;
- rodzicielstwo i wychowanie dzieci: przygotowuje narzeczonych do roli rodziców i omawia ważne aspekty związane z wychowaniem dzieci w wierze i miłości (por. DWK 53);
- etyka małżeńska: program porusza kwestie moralne i etyczne związane z życiem małżeńskim (por. DKW 22, AL 204);
- wybór partnera życiowego: rozważa się znaczenie modlitwy i mądrych decyzji podczas wyboru partnera życiowego;
- wyzwania współczesnego małżeństwa: omawiane są trudności i wyzwania, z jakimi można się spotkać w dzisiejszym społeczeństwie oraz jakie podejście chrześcijańskie można zastosować w radzeniu sobie z nimi;

- sakramenty Kościoła: program wprowadza narzeczonych w teologiczne i praktyczne aspekty sakramentów Kościoła, w tym Eucharystii i spowiedzi.

Przygotowanie do przyjęcia sakramentu małżeństwa nie jest przygotowaniem do egzaminu, który należy zdać, ale do życia, które należy przeżyć (por. DWK 20). Trzeba zatem unikać moralizatorstwa, a zamiast tego zwracać uwagę na proaktywne, przekonujące, zachęcające, a nade wszystko ukierunkowanie na dobro i piękno, które jest możliwe do przeżycia w małżeństwie.

Według dokumentu, proces wtajemniczenia katechumenalnego do małżeństwa powinien (por. DKW 16):

- trwać na tyle długo, by umożliwić parom prawdziwą refleksję oraz dojrzewanie do małżeństwa;
- wychodząc od konkretnego doświadczenia ludzkiej miłości, postawić w centrum przygotowania do małżeństwa wiarę i spotkanie z Chrystusem (por. DWK 82, 85);
- być podzielony na etapy za pomocą obrzędów „przejścia”, które będą celebrowane we wspólnocie;
- zawierać formację, refleksję, konfrontację, dialog, liturgię, wspólnotę, modlitwę i świętowanie (por. DWK 84).

Na końcu dokumentu, zwraca się uwagę na eklezjalne towarzyszenie małżeństwom w sytuacjach kryzysowych. W historii każdego małżeństwa mogą pojawić się okresy, w których komunია małżeńska słabnie, a małżonkowie znajdują się w okresach, niekiedy długich, cierpienia, zmęczenia i niezrozumienia, przechodząc przez prawdziwe kryzysy małżeńskie. Stanowią one część historii rodzin: są fazami, których przezwyciężenie może pomóc parze w osiągnięciu szczęścia w nowy sposób, w oparciu o możliwości, jakie otwiera nowy etap, sprawiając, że wina związku dojrzewa jeszcze bardziej. Aby jednak sytuacja kryzysowa nie stała się nienaprawialna, wskazane jest, aby parafia lub wspólnota zapewniła duszpasterstwo towarzyszące małżeństwom w kryzysie (DWK 87-94).

3. Wnioski i postulaty pastoralne

W nowej propozycji Dykasterii dla Świeckich, Rodziny i Życia zauważalna jest zmiana w sposobie postrzegania przygotowania do sakramentu małżeństwa, szczególnie jeśli chodzi o cel całego procesu. W dotychczasowych dokumentach istniało założenie, że sakrament małżeństwa jest udzielany osobom wierzącym, które świadomie wybierają życie z Bogiem. Jednak praktyka życiowa często negatywnie kwestionuje taką postawę, ponieważ wielu narzeczonych, mimo braku aktywnego uczestnictwa w życiu kościelnym przez wiele lat, przygotowuje się do zawarcia sakramentu małżeństwa. Nowa propozycja papieża Franciszka uwzględnia tę sytuację. Zgodnie z nauczaniem Kościoła, cele przygotowania skupiają się na osobistym nawróceniu narzeczonych i ich przyjęciu wiary (por. DWK 5). Nowością w sposobie przygotowania nie są szczegółowe tematy katechezy, dotyczące np. teologii małżeństwa i rodziny, płodności czy komunikacji, które pozostają niezienne w nauczaniu Kościoła. Zmiana polega na konieczności wprowadzenia narzeczonych na ścieżkę refleksji nad własną wiarą. Priorytetem w przygotowaniu jest więc osobiste nawrócenie narzeczonych, co może czasami obejmować nawet ich pierwsze przyjęcie wiary. Dopiero po takim procesie mogą świadomie podjąć decyzję o zawarciu sakramentu małżeństwa i realizować poszczególne aspekty katechezy. Taka kolejność pozwala na pełniejsze zrozumienie istoty sakramentu małżeństwa.

Autor zaproponuje teraz pewne kroki, dotyczące ewolucyjnego zmieniania przygotowania narzeczonych do życia w małżeństwie i rodzinie. Pragnie on najpierw zwrócić uwagę na *konieczność nawrócenia pastoralnego i misyjnego* całej wspólnoty Kościoła, która ma towarzyszyć młodym na ważnym etapie ich życia, które ma być ukierunkowane ewangelizacyjnie. Niezbędna przy tym jest świadomość, że Kościół zrodził się z misji Jezusa, którą pozostawił swoim uczniom, odchodząc z tego świata¹⁸. Celem głoszenia Ewangelii jest

¹⁸ Por. Synod Biskupów, XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Lineamenta* (dalej: Lin), Watykan 2011, nr 2 (dostęp: 21.02.2014).

realizacja woli Bożej, dotyczącej zbawienia ludzkości. Nie jest to jedynie zadanie Kościoła, ale stanowi esencję jego życia i wyraz jego istoty¹⁹. Dokumenty takie jak *Lineamenta* na Synod Biskupów, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej*, przypominają nauczanie Pawła VI, podkreślającego, że głoszenie Ewangelii jest fundamentalnym i naturalnym zadaniem Kościoła, które powinien on postrzegać jako łaskę i swoje właściwe powołanie. Autor *Evangelii nuntiandi* jednoznacznie stwierdza: *Kościół istnieje dla ewangelizacji*²⁰. Papież Franciszek zauważa, że wraz z rozwojem chrześcijaństwa, w niektórych częściach świata, działalność Kościoła straciła swój pierwotny cel ewangelizacyjny. Zamiast tego, skoncentrowano się na utrzymaniu i rozwoju pozycji Kościoła w społeczeństwie oraz na zatrzymaniu już ochrzczonych osób w jego szeregach²¹. Aby Kościół mógł w pełni realizować swoje najgłębsze powołanie, konieczne jest misyjne przeobrażenie całej wspólnoty wierzących i nawrócenie duszpasterstwa²². Ta potrzeba misyjnego skierowania Kościoła, sięga jego początków, kiedy pierwsze chrześcijańskie społeczności intensywnie głosiły Ewangelię, nieustannie poszukując nowych okazji do jej szerzenia na całym świecie, pod natchnieniem Ducha Świętego²³. Papież Franciszek wskazuje, że i dzisiaj całe Ciało Chrystusa, wraz ze wszystkimi jego strukturami, powinno przyjąć misyjne nastawienie, gdzie każde działanie ma służyć głoszeniu Ewangelii i prowadzeniu człowieka do osobistego spotkania z Bogiem. Duszpasterstwo musi być przekształcone w nową wizję Kościoła, jako wspólnoty

¹⁹ G. Augustin, *Drogi skutecznej ewangelizacji*, w: idem (red.), *Nowa ewangelizacja. Impulsy do ożywienia wiary*, Ząbki 2012, s. 139.

²⁰ Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, Wrocław 2001, 14; Lin 2.

²¹ Franciszek, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii gaudium*, Kraków 2013, 27, 33 (dalej EG).

²² Tamże, 25,

²³ Por. CELAM, *Aparecida*. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. *Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*, Gubin 2014, s. 369.

ewangelizującej, która z zaangażowaniem stara się przybliżyć do Chrystusa tych, którzy stracili z Nim osobistą relację i oddalili się od wspólnoty²⁴. Jest to wezwanie do nowej wizji Kościoła jako wspólnoty ewangelizującej, która z zaangażowaniem stara się przywrócić do Chrystusa tym, którzy stracili z Nim osobistą relację. Wszyscy kapłani oraz świeccy, towarzyszący młodym ludziom w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa, powinni przyjąć perspektywę nawrócenia pastoralnego. Poprzez odpowiednie formacje, naukę, modlitwę i wsparcie duchowe, mają oni wspierać narzeczonych w ich duchowym wzroście i przygotowaniu do sakramentu małżeństwa, co przyczyni się do głębszego zrozumienia i przeżycia tego sakramentu w ich życiu.

Kluczowe jest umieszczenie Boga w centrum praktyki duszpasterskiej, jednak często staje się to jedynie pustym sloganem. Głównym problemem jest nie tyle zewnętrzny sekularyzm czy ateizm, ile brak osobistej relacji z Bogiem i obojętność na Jego obecność, co dotyka samego wnętrza wspólnoty kościelnej. Kryzys działalności ewangelizacyjnej wynika z kryzysu wiary i braku doświadczenia autentycznej miłości Boga oraz relacji z Jezusem Chrystusem. Papież Franciszek wyraźnie stwierdza: *każdy chrześcijanin jest misjonarzem w takiej mierze, w jakiej spotkał się z miłością Boga w Chrystusie*²⁵. Dlatego zarówno struktury duszpasterskie, jak i cała wspólnota Kościoła, muszą być przeniknięte miłością do Chrystusa, co stanowi kluczową motywację do przekazywania Ewangelii²⁶.

Aby zaistniało osobiste nawrócenie narzeczonych, potrzeba takiego prowadzenia spotkań, przygotowujących do sakramentu małżeństwa, aby zmotywować młodych ludzi do zaangażowania się i podjęcia dialogu. Nie pomijając teologicznej wizji małżeństwa i rodziny, należy skupić się na praktycznych aspektach małżeństwa, takich jak komunikacja, rozwiązywanie konfliktów, zarządzanie finansami i budowanie intymności. Ważne jest, aby powyższe tematy były dostosowane

²⁴ EG 27,41,43.

²⁵ EG 120.

²⁶ Por EG 264.

do codziennego funkcjonowania, co można osiągnąć przez *zajęcia angażujące*: interaktywne dyskusje, wspólne zadania i zabawne ćwiczenia, które mają pomóc w zrozumieniu i przyswojeniu materiału. Przykłady z życia codziennego powinny być częścią głoszonych nauk tak, aby młodzi ludzie mogli zobaczyć, jak omawiane koncepcje mają zastosowanie w rzeczywistości. Istotne jest również tworzenie bezpiecznej przestrzeni, w której młodzi ludzie mogą dzielić się swoimi emocjami i myślami. Ważnym elementem są także cele i wartości, które mają kierować małżeństwem. Świadcstwo doświadczonych par lub osób mogących dzielić się swoimi doświadczeniami, jest bardzo cenne. Skupiając się na rozwijaniu umiejętności komunikacyjnych oraz tworząc otwartą i opartą na zasadzie wzajemnego szacunku, atmosferę, można wspierać pary narzeczonych w budowaniu *zdrowego związku*. Po zakończeniu formalnych przygotowań, warto zachęcić pary do kontynuowania pracy nad swoim związkiem poprzez różne formy wsparcia, jak lekturę książek, udział w warsztatach czy spotkaniach grupowych. *Kluczem do sukcesu* jest stworzenie inspirującej i angażującej atmosfery, w której młodzi ludzie mogą rozwijać się jako jednostki i jako para.

Kolejną kwestią jest właściwe towarzyszenie narzeczonym i małżeństwom. W adhortacji *Amoris laetitia*, papież Franciszek podkreśla znaczenie towarzyszenia w duszpasterstwie małżeństw i rodzin rozumianego jako proces bliskiego spotkania, które przynosi ze sobą atmosferę otwartości, kontemplacji i zrozumienia tajemnicy każdej ludzkiej osoby (zob. 217-230). Wyznacza to wysokie standardy dla osób towarzyszących, wymagając od nich wrażliwości duchowej, umiejętności słuchania pełnego szacunku i współczucia oraz zdolności do odpowiedniego reagowania na potrzeby i dążenia drugiej osoby. Nie jest to jedynie formalna posługa, ale dynamiczny proces, który prowadzi do odkrycia i realizacji powołania każdego w Kościele, wymagający cierpliwości i zaangażowania na drodze do wzrostu duchowego (por. DWK 77, 78). Obecna sytuacja wymaga wzmożonego zaangażowania duszpasterskiego, by wzmocnić przygotowania do sakramentu małżeństwa. Wciąż malejąca liczba osób, które się

pobierają, krótkotrwałość zawieranych małżeństw, stanowi wyzwanie dla Kościoła (por. DWK 3).

Zaproponowany przez Dykasterię ds. Świeckich, Rodziny i Życia katechumenat w drodze do małżeństwa i rodziny, ma inspirować do wytyczania nowych dróg odnowy wiary poprzez styl towarzyszenia, który będzie wychowawczy, stopniowy i zrytualizowany. Nie ma on sprowadzać się do zwykłej katechezy ani przekazania doktryn, ale zmierzać ku temu, aby między małżonkami wybrzmiewała tajemnica łaski sakramentalnej. Chodzi też o stworzenie przestrzeni żywej obecności Chrystusa z *nimi i między nimi*. Dlatego tak ważne jest przemierzanie wraz z narzeczonymi drogi, która prowadzi ich do pogłębienia wiary i do spotkania z Chrystusem, a także do autentycznego rozeznawania osobistego powołania małżeńskiego (por DWK 5, 74).

Sakrament małżeństwa nie jest punktem końcowym, ale jest procesem realizowania powołania, drogą ku świętości, która obejmuje całe życie. Kościół, proponując nowym pokoleniom katechumenalną drogę wzrostu w kierunku małżeństwa, odpowiada na jedną z najpilniejszych potrzeb dzisiejszego społeczeństwa: towarzyszeniu młodym ludziom w pełnej realizacji tego, co pozostaje jednym z ich *największych marzeń* i jednym z głównych celów w życiu, jakim jest stworzenie trwałego związku z osobą, którą kochają tak, aby nauczyli się budować święte i ewangelizacyjne małżeństwo na bazie sakramentu.

Proces katechumenalny życia małżeńskiego ma być programem wspólnotowym, zapewniającym parom sprzyjające środowisko, w którym mogą się uczyć i rozwijać, może zaoferować zachętę, wsparcie i wskazówki w radzeniu sobie z wyzwaniami życia małżeńskiego. Rodzina i przyjaciele również powinni odegrać ważną rolę w procesie katechumenalnym, zapewniając małżonkom wsparcie i zachętę. Społeczność może pomóc parom zbudować mocny fundament małżeństwa, zapewniając im narzędzia potrzebne do skutecznej komunikacji, rozwiązywania konfliktów i pogłębiania relacji z Bogiem.

Wdrażanie dokumentu, *Droga katechumenalnego wtajemniczenia*, jest wyzwaniem. Główną przeszkodą w realizacji programu może być opór ze strony par oraz duchowieństwa. Niektóre pary

mogą uważać, że program jest zbyt czasochłonny lub nieadekwatny względem ich potrzeb. Trzeba podkreślać, że realizowany program może przynieść wiele korzyści. Zapewnia on kompleksowe podejście do przygotowania do małżeństwa, które kładzie nacisk na formację ciągłą i wsparcie. Program może pomóc parom pogłębić rozumienie sakramentu małżeństwa i rozwinąć umiejętności potrzebne do budowania silnego i trwałego związku. Realizując program, możemy pomóc parom w budowaniu silnych i zdrowych rodzin, opartych na wierze i miłości²⁷.

Życie toczy się w szybkim tempie, dążymy do efektywności, intensyfikując nasze działania w nadziei na zdobycie większej ilości dóbr. Wierzymy, że to zapewni nam bezpieczeństwo i szczęście, którego stale poszukujemy. Choć pośpiech i postęp technologiczny wydają się być środkami do osiągnięcia tych celów, rzeczywistość ukazuje inną prawdę. Katecheza przedmałżeńska stanowi zatem okazję do zatrzymania się i spojrzenia na życie z nowej perspektywy. Dążenia narzeczonych, choć różnorodne, nie wykluczają szansy na odkrycie skarbu wiary, który może stać się ich wspólnym dziedzictwem.

Charakterystyczną cechą dzisiejszej rzeczywistości jest nasilająca się dynamika zmian, zachodzących w społeczeństwie ponowoczesnym. Transformacje społeczno-kulturowe, które obecnie mają miejsce, dotyczą praktycznie każdego jednostkowego człowieka i każdą instytucję, w tym szkoły i placówki wychowawcze. Wobec tych wyzwań, potrzeba podjąć adekwatne kroki, poprzedzone refleksją i dyskusją nad konsekwencjami oraz perspektywami podejmowanych działań. W tym kontekście pojawia się pilna potrzeba poszukiwania autentycznych i wiarygodnych autorytetów w dziedzinie wychowania, opartych na praktycznym doświadczeniu życiowym nauczyciela. Taki autorytet charakteryzować się będzie nie tylko wiedzą i wykształceniem, lecz także zdolnościami interpersonalnymi oraz mądrością. Osoba przygotowująca do sakramentu małżeństwa, ma

²⁷ Podsumowanie, w: Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia, *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*, dz. cyt., s. 126.

być świadoma złożoności ludzkiego istnienia i działania. Ponadto, ma rozumieć potrzebę wsparcia rozwoju młodych ludzi oraz nieustannego, osobistego wysiłku w poszukiwaniu i realizacji możliwości udzielenia im właściwej pomocy. Ostatecznie, trzeba kierować się troską o integralny rozwój jednostki, stając się wzorcem, który młodzi ludzie mogą naśladować, i który inspiruje ich do osiągania pełni swojego potencjału.

* * *

Celem artykułu było ukazanie głównych wątków nowego dokumentu Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia oraz przedstawienie, jak jego treści mogłyby być realizowane w Polsce. Dokument, będąc odpowiedzią na zmieniającą się sytuację społeczno-kulturową, proponuje, aby na nowo odczytywać formy przekazu, chodzi o to, aby dotrzeć z *dobrą nowiną* do człowieka w miejscu, w którym się on znajduje oraz pomóc mu rozeznawać i wzrastać w powołaniu, pomagając w przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie. Jest to szczególnie ważne w sytuacji, gdy młode pary stają przed wieloma wyzwaniami, takimi jak zmiany kulturowe, presja społeczna czy trudności komunikacyjne. Kościół, jako instytucja mająca za zadanie wspierać rodziny, musi dostosować swoje przekazy i metody formacji do zmieniających się realiów. Jest to istotne również dlatego, że formacja przyszłych małżonków nie polega tylko na przekazywaniu teorii czy zasad, ale także na przygotowaniu ich do praktycznego życia w związkach, radzenia sobie z codziennymi wyzwaniami oraz budowania zdrowych relacji, opartych na wartościach chrześcijańskich.

Główne założenia dokumentu Dykasterii ds. Świeckich, Rodziny i Życia stanowią praktyczne wytyczne, które mają wspierać proces formacji młodych par. Dokument, dostarcza konkretnych wskazówek, dotyczących duchowego, moralnego i społecznego przygotowania do małżeństwa. To narzędzie, które może pomóc parom nie tylko zrozumieć swoje małżeństwo jako sakrament, ale także skutecznie radzić sobie z wyzwaniami współczesnego świata.

Autor przedstawił trzy postulatory pastoralne, dotyczące realizacji omawianego dokumentu: nawrócenie pastoralne i misyjne osób

przygotowujących młodych do sakramentu małżeństwa, zainspirowanie i zmotywowanie narzeczonych do odpowiedzialnego przygotowania i przeżywania związku małżeńskiego oraz właściwe towarzyszenie młodym.

Nie rosząc sobie prawa do ostatecznych rozwiązań, swoim artykułem proponuje rozpocząć dyskusję nad ewolucyjnymi zmianami w dotychczasowym modelu przygotowania narzeczonych, które mogą przyczynić się do większej trwałości związków.

Dokument wspomina o konieczności dostosowania się do zmieniającej się rzeczywistości społecznej i kulturowej, w której rodziny przyjmują coraz bardziej zróżnicowane formy. Wskazuje na potrzebę większej elastyczności i otwartości na różnorodność w relacjach międzyludzkich, aby związki mogły przetrwać w dynamicznym i wymagającym otoczeniu. Sugeruje, że kluczem do trwałego związku może być umiejętność adaptacji oraz otwartość na ewolucję norm i wartości związanych z życiem osobistym i rodzinnym. Pragnie zachęcić do refleksji nad tym, jak można przystosować się do zmian w społeczeństwie i budować bardziej stabilne i satysfakcjonujące relacje małżeńskie.

Streszczenie

Artykuł przedstawia kluczowe zagadnienia nowego dokumentu Dykasterii ds. Świeckich i Rodziny *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych z 2023 roku*. Dokument reagując na ewoluującą sytuację społeczno-kulturową i kryzys małżeństw, sugeruje dostosowanie przekazów i formacji Kościoła do nowych realiów. Podkreśla konieczność indywidualnego podejścia do narzeczonych oraz zmian w praktyce towarzyszenia im w przygotowaniu do małżeństwa i rodziny. Szczególny nacisk kładzie na potrzebę wsparcia młodych par w obliczu różnorodnych wyzwań jakie stawia codzienne życie. Główne założenia dokumentu stanowią praktyczne wskazówki dotyczące duchowego, moralnego i społecznego przygotowania do małżeństwa, mającego wspierać młode pary w zrozumieniu małżeństwa jako sakramentu oraz radzeniu sobie z wyzwaniami współczesnego życia. Autor artykułu proponuje trzy postulatory pastoralne, obejmujące nawrócenie pastoralne

i misyjne osób przygotowujących młodych do sakramentu małżeństwa, zainspirowanie narzeczonych do odpowiedzialnego przygotowania i przeżywania związku małżeńskiego oraz właściwe towarzyszenie młodym parom w ich drodze w życiu małżeńskim.

Słowa kluczowe: przygotowanie do małżeństwa, sakrament małżeństwa, towarzyszenie, nawrócenie pastoralne, rozeznawanie

Summary

The article presents the key issues of the new document of the Dicastery for Laity and Family, *The Way of Catechumenal Initiation for Married Life: Pastoral Guidelines for Particular Churches from 2023*. The document, responding to the evolving socio-cultural situation and the crisis of marriages, suggests adapting the messages and formations of the Church to the new realities. It emphasizes the need for an individual approach to engaged couples and changes in the practice of accompanying them in preparation for marriage and family. It places particular emphasis on the need to support young couples in the face of various challenges presented by everyday life. The main assumptions of the document are practical tips on spiritual, moral and social preparation for marriage, intended to support young couples in understanding marriage as a sacrament and coping with the challenges of modern life. The author of the article proposes three pastoral postulates, including the pastoral and missionary conversion of people preparing young people for the sacrament of marriage, inspiring engaged couples to responsibly prepare and experience marriage, and properly accompanying young couples on their journey in married life.

Keywords: preparation for marriage, sacrament of marriage, accompaniment, pastoral conversion, discernment.

Bibliografia

- Augustin G., *Drogi skutecznej ewangelizacji, Nowa ewangelizacja Impulsy do ożywienia wiary*, Ząbki 2012.
- Bauman Z., *Liquid Modernity*, Cambridge 2000.
- Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, Kraków 2006.
- CELAM, *Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*, Gubin 2014.

- Dykasteria ds. Świeckich, Rodziny i Życia, *Droga Wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*, Poznań 2023.
- Franciszek, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangellii gaudium*, Kraków 2013.
- Franciszek, Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie *Amoris laetitia*, Poznań 2016.
- Franciszek, *Discorso del Santo Padre Francesco ai presuli della conferenza episcopale di Polonia, in visita „ad limina apostolorum”*, http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speech-es/2014/february/documents/papa-francesco_20140207_ad-limina-polonia_pl.html (dostęp: 12.03.2024).
- Giddens A., *Socjologia*, Warszawa 2006.
- Goleń J., *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań narzeczonych*, Lublin 2013.
- GUS, *Rocznik Demograficzny 2023*, Warszawa 2023.
- ISKK SAC, *Raport Stwierdzenie nieważności małżeństwa w Kościele w Polsce*, Katolickiego, [www.institutpokolenie.pl/stwierdzenie-nieważności-małżeństwa-kościelne-w-polsce](http://www.institutpokolenie.pl/stwierdzenie-niewaznosci-malzenstwa-kościele-w-polsce) (dostęp: 12.03.2024).
- Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 2006.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangellii nuntiandi*, Wrocław 2001.
- Synod Biskupów, XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Lineamenta*, Watykan 2011
- Szwejkę Ł., Więckiewicz B., Nowakowski P. T., *Między wspólnotą a wyobcowaniem. Człowiek w kontekście współczesnych przeobrażeń społeczeństwa i rodziny*, Kraków 2021.
- Urbaniak M., *Gorzki posmak płynnej nowoczesności. Wybrane zagadnienia z filozofii społecznej Zygmunta Baumana*, „Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula”, 2014, nr 4 (42), s. 10-30.
- Taylor C., *Koniec świata chrześcijańskiego – zysk czy strata?*, „Tygodnik Powszechny” 2002 nr 21, s. 12-13.

Biogram

Ks. Marcin Jurak MIC – prezbiter w Zgromadzeniu Księża Marianów; w 2004 roku uzyskał tytuł magistra teologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim im Jana Pawła II w Lublinie; w 2007 roku ukończył Studia Podyplomowe Profilaktyka i Resocjalizacja w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej; w 2022 roku rozpoczął Specjalistyczne Studia Teologiczne Specjalistyczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; posługuje jako proboszcz w parafii rzymskokatolickiej Matki Bożej Królowej Polski

w Warszawie; zainteresowania naukowe: teologia pastoralna, psychologia,
poszukiwanie nowych sposobów posługi duszpasterskiej w parafii; E-mail:
marcinjurak@wp.pl

O. KRZYSZTOF TRĘBSKI MI

PASTORAČNÉ SPREVÁZDANIE (COUNSELING) ALKOHOLIKOV

Pastoral counseling for alcoholics

Nadužívanie alkoholu spôsobuje rozličné problémy jednotlivcovi, rodine, v ktorej žije a aj celej spoločnosti. Prirodzene z toho vyplynula otázka, čo je možné urobiť pre týchto ľudí a ako im pomôcť. Katolícka cirkev, vedená slovami pápeža Františka, stojí v súčasnosti pred výzvou ísť na všetky periferie, ktoré potrebujú svetlo evanjelia a hlásať radostnú zvesť o spáse¹. Jednou z týchto existenciálnych periférií je práve závislosť od alkoholu. Cirkev chce, práve prostredníctvom pastoračného sprevádzania (counselingu) alkoholikov, poskytnúť adekvátne a prakticky použiteľné návrhy na cestu k ich uzdraveniu a opätovnému začleneniu do rodiny a spoločnosti.

1. Pastoračné sprevádzanie (counseling) a jeho prínos v liečbe závislosti od alkoholu

Pastoračné sprevádzanie (*pastoral counseling*) spája, v širokom zmysle pojmu, duchovnú starostlivosť o človeka a metódy efektívnej psychologickkej pomoci. Napomáha nielen k duchovnému rastu, ale aj všeobecnému vývinu človeka. Chce ho viesť k vnútornému vyrovnaniu a znovunadobudnutiu globálnej duchovnej integrity. Dáva mu možnosť objavovať a pre sondovať spôsoby ako prežiť život čo najužitočnejšie, a priblížiť sa tak k čo najvyššej úrovni celkovej

¹ Porov. František, *Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*, Rím 24. 11. 2013, č. 20, In: <https://www.kbs.sk/pdf/FR01/FR01EG2013.pdf> (dostup 13.01.2024).

pohody. Pojem „celková pohoda” v tomto kontexte priamo súvisí s definíciou zdravia Svetovej zdravotníckej organizácie z roku 1948, ktorá je chápe ako stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody a nie len neprítomnosť choroby alebo postihnutia².

V tomto svetle má pastoračné sprevádzanie za cieľ vnútorné oslobodenie a uzdravenie človeka a jeho cestu k spásu. „Zdroje” tohto uzdravenia sú vložené v osobe, ktorá hľadá pomoc. Osoba závislá od alkoholu, ktorá potrebuje pomoc, je videná z empatickej perspektívy a pastoračný poradca z tejto perspektívy rozpoznáva a živí zdroje potrebné na riešenie následkov zneužívania alkoholu. Poradca sa ale nestavia na úroveň vševediaceho expert: pôsobí ako osoba, ktorá ponúka pomoc. Každá zmena musí vychádzať od sprevádzanej osoby, ako akt slobodnej voľby, ktorému predchádza proces dozrievania. Cieľ je široký a zameriava sa na rast jednotlivca na úrovni všetkých dimenzií: fyzickej, intelektuálnej, sociálnej, citovej/vzťahovej a samozrejme spirituálnej jeho osobnosti³.

2. Etapy pastoračnej intervencie

Etapy pastoračnej intervencie sa prispôsobujú vývoju závislosti danej osoby, postupnému uvedomovaniu si vážnosti situácie a z neho vyplývajúceho eventuálnemu rozhodnutiu podstúpiť liečbu resp. abstinovať od alkoholu⁴.

Pastoračná intervencia môže byť členená dvomi spôsobmi. V prvom prípade sa pastoračný poradca (counselor) postaví po boku osoby závislej od alkoholu a usiluje sa jej pomáhať tým, že ju akceptuje, a zaujíma postoje typické pre pastoračné sprevádzanie s cieľom nadviazať zmysluplný vzťah a naštartovať proces uzdravenia. V druhom prípade, pokiaľ si to závislý človek praje, paralelne

² World Health Organization, Constitution of the World Health Organization. In: *Basic Documents*, 48th edition. WHO, Geneva 2014, s. 1.

³ L. Sandrin, *Chiesa, comunità sanante, Una prospettiva teologico-pastorale*. Paoline Editoriale Libri, Milano 2000, s.19.

⁴ Porov. H.G. Koenig, A.J. Weaver, *Pastoral Care of Alcohol Abusers*, Fortress Press, Minneapolis 2009, s. 47.

absolvuje podrobne rozčlenenú duchovnú cestu. Volba tejto cesty je vždy ponechaná na jeho slobodnom rozhodnutí.

Rozhodnutie priblížiť sa k Bohu často vyzrieva ruka v ruke s tým, ako sa závislý od alkoholu cíti byť stále slobodnejším od svojej závislosti a akceptovanejším zo strany kňaza. Len málokto závislí sa cítia byť pripravení ihneď sa priblížiť k duchovnému rozmeru svojej existencie. Mnohí to radšej urobia až po viacerých stretnutiach s kňazom, počas ktorých sa obe strany snažia dosiahnuť „súzvuk“ úmyslov. Prítomnosť kňaza ako sprievodcu v každom prípade implikuje možnosť rozšíriť poradenské rozhovory o duchovné témy.

V pastoračnej praxi, pri členení etáp sprevádzania alkoholikov, používame terminológiu *štádií zmeny* (*stages of change*), ktorú vypracovali Prochaska a DiClemente⁵ vo svojom transteoretickom modeli. Tento model je výsledkom komparatívnej analýzy, ktorej boli podrobené najdôležitejšie psychoterapeutické teórie a teórie modifikácie správania s cieľom navzájom ich prepojiť a lepšie pochopiť ich užitočnosť pre liečbu závislostí⁶. Má ambíciu byť viacúrovňovým explanačným modelom, nakoľko berie do úvahy temporálne a dynamické aspekty zmeny, ktorá sa odohráva v cyklickom slede. Štádiá zmeny zahŕňajú: prekontempláciu, kontempláciu, prípravu, akciu a udržiavanie, ku ktorým bol pridaný relaps ako možná „nehoda“ na ceste ku zmene⁷. Jednotlivé štádiá možno podľa tohto modelu stručne opísať nasledovným spôsobom:

1. Prekontemplácia (*Precontemplation*): človek, ktorý sa nachádza v tejto fáze, ešte nezačal ani v hypotetickej rovine uvažovať nad prípadnou zmenou svojho rizikového správania (napr.

⁵ J.O. Prochaska, C.C. DiClemente, The transtheoretical approach. In: J.C. Norcross., M-R. Goldfried, *Handbook of psychotherapy integration*. Oxford University Press, New York 2005. s. 147-171.

⁶ J.O. Prochaska, C.C. DiClemente, Stages of change in the modification of problem behaviors. In: *Progress in Behavior Modification*, 1992, 28, s. 183 – 218.

⁷ C.C. DiClemente, M.A. Holmgren, D. Rounsaville, Relapse prevention and recycling in addiction. In: A.B. Johnson, *Addiction Medicine: Science and Practice*. Springer, New York 2010. s. 765-782.

- ohľadom nadmerného pitia alkoholu), alebo sa už pokúšal o zmenu, no po opakovaných neúspechoch stratil odvalu či dôveru vo svoju schopnosť zmeniť sa. Ľudia nachádzajúci sa v tejto fáze sa zvyčajne vyhýbajú tomu, aby nahliadali na svoje správanie ako rizikové. Možno ich charakterizovať ako osoby, ktoré nemajú motiváciu, respektíve odmietajú zmenu.
2. *Kontemplácia (Contemplation)*: osoba začína zvažovať možnosť, že zmení svoje správanie. V tomto štádiu si človek uvedomuje plusy a mínusy prípadnej zmeny, čo môže viesť k situácii vyznačujúcej sa intenzívnou ambivalenciou, ktorá môže spôsobiť, že v tomto štádiu zotrvá veľmi dlhý čas (chronická kontemplácia, respektíve prokrastinácia).
 3. *Príprava (Preparation)* je štádiom so silným motivačným účinkom: osoba sa rozhodla, že v bezprostrednej budúcnosti zmení svoje správanie a plánuje, akým spôsobom uskutoční zmenu (mohla si napríklad naplánovať, že sa poradí s odborníkom, začne sa zúčastňovať odvykacích programov, kúpi si svoj-pomocnú knihu a pod.). V prípade závislosti od alkoholu sa u človeka často vytvorí napätie medzi konzumáciou alkoholu a jeho osobnými hodnotami, ktoré ho podnecuje k tomu, aby začal s procesom zmeny. Ak sa prechod do tohto štádia uskutoční po tom, čo človek urobil pevné rozhodnutie na konci štádia kontemplácie, je menšie riziko, že v štádiu akcie začne prehodnocovať a spochybňovať svoje predsavzatia týkajúce sa alkoholu.
 4. *Akcia (Action)*: človek podniká konkrétne kroky k tomu, aby zmenil svoje správanie. Akcia nemusí vždy znamenať priamu zmenu správania, často ide skôr o súhrn aktivít, ktorých cieľom je zmena správania. Aby nejaké správanie mohlo byť považované za skutočný akt zmeny, je potrebné, aby nejakým spôsobom redukovalo riziko ochorenia.
 5. *Udržiavanie (Maintenance)*: v tomto štádiu sa osoba usiluje o udržanie a stabilizáciu dosiahnutej zmeny. Toto štádium má mimoriadne variabilnú dĺžku trvania, ktorá závisí od správania danej osoby a jej individuálnych charakteristík.

6. Relaps (*Relapse*): štádium relapsu, ktoré je chápané ako “nehoda” na ceste ku zmene. Pastoračný poradca musí brať do úvahy aj neúspechy sprevádzaných ľudí a zdôrazňovať, že sú príležitosťami k ďalšiemu učeniu sa, a nie dôkazmi prehry. Musí sa usilovať opäť naštartovať proces kontemplácie a sprevádzať ich po špirálovitej ceste zmeny. Tento model, vypracovaný pôvodne za účelom liečby fajčiarov⁸, môže byť použitý ako paradigma aj pri práci s osobami závislými od iných návykových látok vrátane alkoholu⁹. V rámci pastoračného diskurzu opisujeme štádiá zmeny z hľadiska pastoračného sprevádzania závislých od alkoholu. Zlúčili sme pri tom štádium kontemplácie a prípravy (rozhodnutie, ktoré je vyústením fázy prípravy chápeme ako záverečnú fázu procesu kontemplácie) a vynechali sme úvahy o relapse.

2.1 Etapa prekontemplácie

Človek závislý od alkoholu nachádzajúci sa v štádiu prekontemplácie popiera svoju závislosť; preňho tento problém jednoducho neexistuje. Je presvedčený, že pije tak isto ako všetci ostatní a že sa dokáže plne ovládať.

To, čo ho napokon donúti uvažovať o škodlivých následkoch nadužívania alkoholu, sú problémy, ktoré sa začnú vynárať v oblasti právnych predpisov (riadenie motorového vozidla v stave opitosti, násilné správanie a pod.), zdravia (choroby zažívacieho traktu, psychické poruchy a pod.), v rodine (žiadosť o rozvod, hádky s deťmi alebo násilné správanie voči nim a pod.) a v práci (hrozba prepustenia, konflikty a pod.). Človeka, ktorý je závislý od alkoholu, však často ani toto nepresvedčí, že stratil kontrolu nad pitím. Pokúša sa klamať sám seba, že dokáže zvládnuť svoje pitie vlastnými silami.

⁸ J.O. Prochaska, C.C. DiClemente, Stages and process of self change of smoking: toward an integrative model of change. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 1983, 3, s. 390-395.

⁹ R. Bryant-Jefferies, *Counselling the Person Beyond the Alcohol Problem*. Jessica Kingsley Publishers, London-Philadelphia 2001. s 103-117.

Mnohí kapitulujú pred svojou nekontrolovateľnou potrebou piť, ktorá sa v odbornej literatúre označuje ako *craving* (túžba, baženie)¹⁰. Považujú ju za nevyhnutný fakt, ktorý je taký preto, lebo je výsledkom vôle osudu, ktorej nemožno uniknúť. Takýmto spôsobom môžu celkom prepadnúť fatalizmu, ktorý sa v nemalej miere ponáša na naučenú bezmocnosť¹¹. Cítia sa akoby odsúdení k tomu, aby na vlastnej koži pocítili prirodzený priebeh choroby a pasívne prijímajú sled udalostí bez toho, aby sa ho snažili meniť.

Spomedzi psychologických problémov, ktoré sa vynárajú v tejto etape môžeme okrem pocitu bezmocnosti spomenúť rezignáciu pred vlastnými prehrami a výčitky svedomia kvôli zlu, ktoré človek nadužívajúci alkohol spôsobil sebe samému alebo druhým. Nasledovný dialóg rozvíja niektoré z týchto konceptov.

Uvádzame príklad pastoračného rozhovoru, ktorý opisuje duchovné sprevádzanie v tejto fáze a sa odohráva medzi nemocničným kaplánom a 29-ročným mužom závislým od alkoholu, ktorý prišiel navštíviť svoju matku hospitalizovanú na chirurgickom oddelení. Muž sa priblížil ku kňazovi, ktorý práve vyšiel z izby, kde leží jeho matka (M = muž, K = kňaz).

M1: Dobrý deň, otče. Už nejaký čas tu leží moja mama.

K1: Dobrý deň. Ach, áno, pani M. mi povedala, že dnes za ňou prišiel jej syn. Som otec K. (*podajú si ruky*).

M2: Volám sa M. a rád by som sa s vami na chvíľu porozprával (*Prejdú do časti chodby, kadiaľ neprechádza veľa ľudí, aby sa mohli pokojne pohovárať*). Otče, ja už dlhší čas dosť pijem. Pobyt mojej mamy v nemocnici ma prinútil veľa rozmýšľať ... Znovu som pred svojimi očami uvidel všetko zlo, ktoré som spôsobil jej a ďalším ľuďom, ktorí ma majú radi. Viem, že robím chybu, ale neviem, ako

¹⁰ R.F. Anton, What is craving. In: *Alcohol Research and Health*, 23, 1999, 3, s. 165-173; American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders DSM-5*, American Psychiatric Publishing, Arlington 2013.

¹¹ C.C. Thornton, A.A. Patkar, H.W. Murray, et al., High- and low-structure treatments for substance dependence: role of learned helplessness. In: *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 29, 2003, 3, s. 567-584.

sa z toho dostať. Keď nepijem, som na seba hrdý, ale potom, keď sa cítim byť smutný a sklamaný, začnem znovu. Lahko sa vzdávam. Predtým som si myslel, že dokážem prestať piť silou svojej vôle, ale teraz si čím ďalej tým viac uvedomujem, že to tak nie je. Keď sa cítim byť silný, chcem pokračovať v štúdiu, mať perspektívu do budúcnosti, založiť si rodinu, ale potom sa veľmi rýchlo vzdám pred jasnými faktami, ktoré mi hovoria, že nie som schopný urobiť nič. Vy ste prvý človek (*jeho hlas prezrádza pohnutie*), ktorému to hovorím, pretože som bol vychovaný v katolíckej viere a viem, že kňaz je povoláný pomáhať druhým. Myslím, že vy by ste mi mohli pomôcť, lebo ja naozaj neviem, odkiaľ začať...

K2: Som rád, že chcete lepšie pochopiť svoj problém. Dôležité je začať! Keď budete mať trochu času, môžeme sa stretnúť v kaplánskom byte. Som vám k dispozícii! (*stanovujú termín budúceho stretnutia*).

Kňazov partner v dialógu priznal, že má problém s alkoholom a porozprával mu o svojich pokusoch o abstinenciu. Začína si uvedomovať, že vlastnými silami svoj problém nezvládne a hľadá pomoc u nemocničného kaplána.

V etape prekontemplácie je dôležité, aby pastoračný poradca udržiaval nepretržitý kontakt s osobou (pravdepodobne) závislou od alkoholu a pomáhal jej uvedomovať si skutočnú situáciu, v ktorej sa nachádza. Zásadnú úlohu pri tom zohráva vyjadrený postoj ochoty. Okrem postojov, ktoré by v tejto etape mali prevládať – bezvýhradné prijatie, empatické pochopenie a autenticita vzťahu – prijímateľ pomoci často potrebuje získať základné poznatky o závislosti, ako aj o biologických a psychologických mechanizmoch, ktoré sú jej spúšťačmi a informácie o možnostiach liečby v regióne, kde žije. V tejto etape je ďalšou úlohou pastoračného poradcu otvoriť závislému jedincovi perspektívu nádeje a povzbudzovať ho k tomu, aby urobil prvé konkrétne kroky.

Zásadnú dôležitosť nadobúda udržiavanie kontaktu medzi pastoračným poradcom a osobou závislou od alkoholu. Aj keď sa ešte nezačal zreteľne štruktúrovaný poradenský proces, poradca má kráčať vedľa závislého a pomáhať mu pri procese introspekcie, aby si s jeho pomocou začal uvedomovať dôsledky, ktoré jeho správanie spôsobuje

jemu samému (zdravotné problémy), jeho drahým (zničenie citových pút a rodinného prostredia) a širšej komunite, v ktorej žije (problémy v práci a v širšom sociálnom prostredí).

2.2 Etapa kontemplácie

V tejto etape si závislý od alkoholu začína uvedomovať svoju problém, no ešte si nie je vedomý jeho komplexnosti. Prežíva v sebe zápas medzi túžbou skončiť so závislosťou a tendenciou utiekať sa k alkoholu, aby nemusel myslieť na problémy, dodal si odvahy a dokázal fungovať vo svete. Zmena začína vo chvíli, keď si naplno uvedomí svoju situáciu, a to aj napriek tomu, že toto vedomie často zostáva len na rovine intelektu bez toho, aby doň bola zapojená schopnosť rozhodovania. Podlieha zdaniu, že sa zo svojho problému dostane vlastným úsilím, silou svojej vôle, bez toho, aby vyhľadal pomoc druhých, respektíve terapiu. Jeho osobná emocionálna zaangažovanosť v tomto probléme a zmenené vnímanie skutočnosti mu zabráňujú v tom, aby objektívne zhodnotil závažnosť svojej závislosti.

Často sa stáva, že v mysli závislého človeka sa vynoria bolestné spomienky na zmarené možnosti (zmarená príležitosť získať vzdelanie či založiť si rodinu) a stratu citových väzieb (opustenie rodičov, problémy s manželským partnerom a deťmi). Dostávajú sa k slovu problémy týkajúce sa výčitiek svedomia a pocitu hanby za škody spôsobené sebe samému i druhým. Všíma si tiež, že je preňho ťažké opisovať svoje pocity a problémy druhým, pretože on sám ich vníma ako nejasné a ťažko pochopiteľné. Kľúčovou úlohou pastoračného sprievodcu v tejto etape je podporovať jeho vôľu zmeniť sa. Má sa obmedziť na empatické pochopenie, teda na to, že bude zrkadliť pocity závislého človeka. Nesmie predbiehať udalosti, pretože v opačnom prípade by riskoval, že bude podnecovať osobu závislú od alkoholu k unáhleným rozhodnutiam, ktoré by jej nepomohli, ale by naopak zmenšili jej dôveru v neho.

To, čo bolo povedané, možno lepšie ilustrovať na príklade dialógu opisujúceho duchovné duchovné sprevádzanie v tejto fáze. Rozhovor sa odohral v čase obeda pred kaplánskym bytom. Na dvere zazvonil asi 30-ročný muž a vypýtal si niečo na jedenie. Jeho zanedbaný

zovňajšok a zápach alkoholu, ktorý sa z neho šírila, svedčili o jeho problémoch. Po tom, čo dostal jedlo, sa začal rozhovor. (M = muž, K = kňaz).

M1: Ďakujem, presne toto som potreboval. Dnes som celý deň kráčaľ a už som naozaj unavený. Ďakujem, že ste sa mi neotočili chrbtom. Mnohí ľudia sa mi vyhýbajú ... keď vidia, aký som doriadený. Pijem. Pil som aj dnes ... Predtým som aj drogoval, ale už dva roky som čistý. Táto pliaga mi zničila život. Pracoval som ako robotník, mal som plat, snúbenicu a teraz som na ulici. Skúšal som chodiť aj na stretnutia Anonymných alkoholikov, ale potom som pochopil, že všetci tam majú rovnaké problémy ... Cítil som sa tam ako príťaž pre ostatných, preto som tam prestal chodiť. Potom som sa celkom opustil. Padol som až na dno ... Teraz chápem, že musím niečo urobiť, inak... (*Jeho oči prezrádzajú pohnutie. Zhlboka sa nadýchne a pokračuje*). Musím zmeniť svoj život.

K1: Pochopili ste, že musíte zmeniť smer svojho života, lebo inak sa to bude iba zhoršovať.

M2: Áno, a okrem toho, nechcem sa vrátiť späť, aj keď moja vôľa je slabá. Potrebujem pochopiť toľko vecí... Potrebujem ešte trochu času, ale sľubujem, že keď budem pripravený, ozvem sa vám. Možno by ste ma mohli odprevadiť na oddelenie, kde by ma mohli liečiť!

K2: Som vám k dispozícii, môžete počítať s mojou pomocou. (*Rozhovor sa zakončil sľubom mladého muža kňazovi, že s ním zostane v kontakte*).

V rozhovore sa ukázala prekvapujúca otvorenosť mladého človeka nadužívajúceho alkohol voči kaplánovi. Spočiatku sa zdalo, že sa potrebuje len najesť, no v priebehu stretnutia vyšla najavo jeho túžba zmeniť svoj život. Kaplán na túto túžbu reaguje s pochopením a podporou, a aj keď sa mladý muž na to ešte necíti pripravený, rozhovor zakončí príslubom, že sa podrobí liečbe. Jeho posledná veta ukazuje, že liečbu zatiaľ považuje za intervenciu zvonka, ktorej sa má pasívne podrobiť.

Pastoračný poradca sa snaží spolu so závislým od alkoholu hlbšie pochopiť a jasnejšie definovať problém závislosti, pričom podporuje jeho vôľu zmeniť sa. Pomáha mu prebrať zodpovednosť za svoj život,

osobne sa v ňom angažovať a nečakať s pasívnym postojom, že problém jeho závislosti vyrieši za neho niekto iný. Snaží sa podnecovať a posilňovať jeho schopnosť rozhodovať sa a pomáha mu pri hľadaní vlastných vnútorných zdrojov, vrátane tých duchovných. V prípade, že je on už dostatočne motivovaný na to, aby začal s liečbou, poradca mu môže poskytnúť informácie o terapeutických postupoch a liečebných inštitúciách nachádzajúcich sa v regióne, kde žije.

2.3 Etapa akcie

V priebehu tejto etapy závislý od alkoholu prechádza od uvažovania nad liečbou ku konkrétnym činom. Vie, že musí urobiť konkrétne kroky k tomu, aby sa dištancoval od svojej závislosti a začína vedome korigovať svoj abúzus a jeho prejavy v rozličných oblastiach života. Po tom, čo pochopil, že nevyhnutne potrebuje pomoc zvonku, sa musí oboznámiť so spôsobmi a metódami liečby, ktoré sú najvhodnejšie na to, aby s ich pomocou dokázal čeliť svojej situácii.

Dôležité témy počas tejto fázy dokáže lepšie vysvetliť nasledujúci rozhovor, ktorý opisuje stretnutie so 45-ročným závislým od alkoholu (Poliakom), ktorého priviezli na psychiatrické oddelenie nemocnice (v Taliansku) kvôli intoxikácii alkoholom s komplikovaným priebehom. Počas hospitalizácie bol v pravidelnom kontakte s nemocničným kaplánom, ktorý mu poskytoval pomoc ako tlmočník pri jeho rozhovoroch s lekármi. Po fáze detoxifikácie a trojmesačnom pobyte v zariadení na liečbu závislostí sa vracia, aby sa porozprával so spomínaným kňazom. V rozhovore sa ukazuje jeho vôľa zmeniť sa a potreba “urobiť bodku za minulosťou” tým, že odčiní zlo, ktoré vykonal. (M = muž, K = kňaz).

M1: Otče, prišiel som, aby som vám poďakoval za všetko to, čo ste pre mňa urobili. V komunite som si vyžiadal dovolenie, aby som mohol prísť sem. Môžem tam zostať ešte mesiac. Cítim sa zmenený. V komunite som pochopil a naučil sa toľko vecí.

K1: Som rád, že všetko ide dobre a že sa v komunite cítite dobre. Čo plánujete robiť, keď vás prepustia?

M2: Presne o tom by som sa s vami rád porozprával. Chcel by som sa vrátiť do Poľska. Tu nemám nikoho a jediní známi, ktorých som

mal, boli moji kumpáni pri poháriku. Ak zostanem tu, opäť skončím pod mostom a všetko sa začne odznovu. V Poľsku mám len sestru, ktorá už má svoju rodinu. Hádaval som sa s ňou ... ale aspoň tam budem medzi svojimi. Musím ju poprosiť o odpustenie. Dúfam, že mi prepáči! Hádám sa mi podarí nájsť si nejakú prácu a zmeniť svoj život. Už som síce urobil nejaké kroky ku zmene, no nemôžem tu zostať. Čo si o tom myslíte?

K2: Pozeráte sa na vašu situáciu realisticky. Ak zostanete tu, v Taliansku, bez práce, domova a dobrej znalosti taliančiny, naozaj riskujete, že znovu skončíte pod mostom ...

M3: Áno, to isté si myslím aj ja, a preto chcem odísť z Talianska ... No je tu ešte jedna vec, ktorá mi nedá pokoja. Moja minulosť ... (*na chvíľu sa odmlčí*) a zlo, ktoré so vykonal. Keď sa vrátim, budem sa musieť popasovať aj s týmito! Keď myslím na tieto veci, cítim sa ako odporný červ a najradšej by som sa prepadol pod zem (*na chvíľu sa odmlčí*). Je toľko ľudí, ktorých by som chcel poprosiť o odpustenie; napríklad moji rodičia, ktorí už nežijú. Viem, že moje správanie im spôsobilo mnoho utrpenia a skrátilo ich život. Potom je tu aj moja sestra so svojou rodinou, ktorú musím poprosiť o prepáčenie ... ale aj mnohí ďalší, ktorým som ublížil a s ktorými sa možno už nikdy nestretnem ... Neviem, ako to urobiť ...

K3: Rozhodli ste sa začať novú etapu svojho života. Cítite potrebu odčiniť svoje chyby a hľadáte správny spôsob, ako to urobiť. Chcete poprosiť o odpustenie svoju sestru a jej rodinu. Ako ste povedali, niektorí ľudia, ktorým ste ublížili, už nežijú, iných už možno nikdy nestretnete. Možno keď budete žiť slušný život, bude to najkrajšie odčinenie vašej nie veľmi slávnej minulosti. Čo si o tom myslíte?

M4: Je to pravda, nikdy ma to nenapadlo ... Vykonať dobro je omnoho viac než priniesť zadostučinenie za zlo ... Keď tak teraz nad tým rozmýšľam, napadá mi, že aj modlitba pred Bohom má veľkú moc, nie? Mohol by som sa modliť za svojich rodičov a prosiť o odpustenie Boha aj ich!

K4: Áno, verím, že modlitba má veľkú moc!

M5: Otče, mohli by ste ma naučiť, ako sa modliť? Niečo si síce pamätám z detstva, ale potrebujem pomoc človeka, ktorý sa v týchto

veciach vyzná ... (po týchto slovách mu kňaz nakrátko vysvetlí základné prvky modlitby a na záver sa spoločne pomodlia modlitbu Otče náš – jedinú modlitbu, ktorú si tento muž dobre pamätá. Muž slúbi, že príde navštíviť kaplána aj nabudúce a poinformuje ho o dosiahnutom pokroku).

Viny z minulosti sa často prejavujú navonok vo forme sklonov k sebatrestaniu, sebatrýzneniu a sebaponižovaniu. Muž vystupujúci v našom rozhovore sa cíti ako „odporný červ“ (M3). Začína chápať, že reorganizácia jeho života musí začať rozhodnutím vrátiť sa do vlasti, urobiť bodku za minulosťou a začať písať na nový, čistý list svojho života. Chce sa zmieriť so svojou sestrou, no uvedomuje si tiež, že niektorých ľudí, ktorým ublížil, nebude môcť „odškodniť“, a preto hľadá náhradný spôsob odčinenia svojich vín. Takpovediac s prekvapením znovuobjavil hodnotu modlitby a rozhodol sa vyskúšať jej silu. Modlitba chápaná ako duchovný zdroj môže nadobudnúť zásadnú dôležitosť, pretože človeku pomáha navonok vyjadriť bolesť nad zlom, ktoré spáchal, dáva v ňom dozrievať rozhodnutiu požiadať o odpustenie a vyvoláva v ňom hlboké city voči ľuďom, na ktorých si spomína v modlitbe.

Pastoračný poradca so svojou ochotnou a prijímajúcou prítomnosťou môže závislému od alkoholu uľahčovať aktiváciu a využívanie jeho vlastných osobných zdrojov a posilňovať jeho schopnosť rozhodovať sa. Jeho prítomnosť vyznačujúca sa silným duchovným „nábojom“ môže byť užitočná pre proces skúmania a využívania duchovných zdrojov (modlitba, sviatosti, čítanie Božieho slova a duchovné rozhovory) a posilňovať vôľu ku zmene. Okrem toho môže závislému poskytnúť pomoc pri hodnotení rozličných možností liečby, ktoré má k dispozícii, pripomínajúc mu pritom, že konečné rozhodnutie je len a len na ňom a že úspech liečby bude závisieť od jeho plného osobného súhlasu a stotožnenia sa s terapeutickým programom.

Pastoračný poradca svojim pôsobením môže uľahčovať proces rozhodovania. Môže takisto pomôcť závislému človeku dospieť k definovaniu problému z hľadiska konkrétneho cieľa a k formulovaniu rôznych stratégií na jeho dosiahnutie. Ide o proces objavovania a mobilizácie zdrojov zameraných na riešenie problému, ktorý prebieha

súbežne s hľadaním možností, ktoré sú k dispozícii. Pastoračný poradca so závislou osobou vyhodnotia tieto možnosti a vyberú tú najvhodnejšiu vzhľadom na stanovené ciele¹².

2.4 Etapa udržiavania zmeny

Táto etapa je zameraná na udržiavanie človeka v stave abstinencie, ktorá vedie k úplnému oslobodeniu sa od závislosti. Po detoxifikácii, ktorá oslobodila organizmus od telesnej zložky závislosti od alkoholu, a po naštartovaní terapeutického procesu (individuálneho alebo skupinového), ktorý oslobodzuje človeka od psychickej závislosti, nasleduje dlhá a neľahká cesta, ktorej cieľom je jeho postupné začlenenie do spoločnosti.

V etape udržiavania zmeny a prevencie relapsov zohrávajú dôležitú úlohu rodinní príslušníci, priatelia a ďalšie osoby, ktoré sa nachádzajú v blízkosti závislého od alkoholu. Istota, že osoby, ktoré sú preňho z emocionálneho hľadiska dôležité, ho milujú a prijímajú, ich dôvera v jeho dobré úmysly a podpora, ktorú mu prejavovali počas liečby, majú preňho zásadný význam. Tieto postoje umocňujú jeho sebaúctu a povzbudzujú ho k intenzívnemu úsiliu o vytrvanie v abstinencii. Okrem toho, začlenenie abstinujúceho závislého do svojpomocnej skupiny (napríklad Anonymní alkoholicy – AA) a možnosť využívať pomoc iného abstinujúceho závislého (v hnutí AA sú známi ako „sponzori“) môžu na jeho ceste ku slobode zohrávať podstatnú úlohu¹³.

V resocializačnej komunite sa môže prítomnosť pastoračného poradcu začleneného do multidisciplinárneho terapeutického tímu ukázať ako veľmi užitočná. Abstinujúci závislý, ktorý je ešte krehký vo svojom rozhodnutí abstinovať, potrebuje nádej, uistenie o svojej schopnosti vytrvať v abstinencii a pokojnú duchovnú konfrontáciu s niekým, kto je schopný dodať mu odvalu. Problémy, ktoré sa často

¹² B. Marchica, *Teologia morale e counseling pastorale*, Edizioni Messaggero Padova, Padova 2014, s. 19-21.

¹³ H.J. Clinebell Jr., *Understanding and Counseling the Alcoholic through Religion and Psychology*, Abingdon Press, Nashville 1956, Chapter 10.

vyskytujú v tejto etape sa týkajú strachu z opätovného upadnutia do závislosti, negatívnej bilancie pri hodnotení doterajšieho života, sklonu k pasivite a obáv o budúcnosť.

Príklad pastoračného rozhovoru dobre ilustruje dilemu alkoholika, ktorý sa nachádza v tomto štádiu procesu a bojí sa, že sa zo závislosti vonkoncom nedostane. Rozhovor sa odohral v kaplánskom byte v istej talianskej nemocnici. M. je 35-ročný abstinujúci závislý od alkoholu pochádzajúci z Poľska, ktorý je ženatý a má dve deti, žije a pracuje v Ríme a pravidelne sa zúčastňuje na stretnutiach skupiny Anonymných alkoholikov, ktorá pôsobí pri poľskej farnosti v Ríme. Prichádza dva razy do mesiaca, aby sa porozprával s kaplánom, ktorého spoznal pred dvoma rokmi. Rozhovor sa často končí sviatosťou zmierenia. (M = muž, K = kňaz).

M1: Dobrý večer, otče!

K1: Dobrý večer, ako sa máte?

M2: Všetko je v najlepšom poriadku! Ďakujem, že ste si na mňa tento víkend našli trochu času!

K2: Teším sa, že ste prišli. Dobre vyzeráte!

M3: Začal som behávať. Cez obednú prestávku vyjdem von z lekárne a idem si zabehať do parku. Je to dobré cvičenie, ktoré mi pomáha premýšľať nad svojím životom. Práve o tom by som s vami chcel dnes hovoriť.

K3: Som rád, že ste sa začali venovať športu. Už dlhší čas ste mi o tom hovorili a teraz sa vám to podarilo uskutočniť. Vidím, že využívate čas aj na premýšľanie ...

M4: Objavil som veľa vecí, ktorým som predtým nerozumel. Niektoré z nich ma znepokojujú. Nemám plány do budúcnosti a moja práca ma ubíja. Robím stále dokola to isté a vedúci lekárne chce, aby som pracoval stále viac ... Plat sa mi ale nezvyšuje a ja sa cítim využívaný. Chcel by som ísť pracovať do nejakej inej lekárne, ale uvedomujem si, že pre cudzinca nie je ľahké nájsť si v Ríme prácu. S manželkou sa často rozprávame o budúcnosti, ale ja ju nedokážem vidieť v pozitívnom svetle. Nič si neplánujem, snažím sa udržať si to, čo som už dosiahol... (*dlhý povzdych*) ale to ma ubíja a robí všetko ešte ťažším.

K4: Chápem, že pre vás nie je jednoduché znášať ťažké podmienky v práci. Spomínam si, že už v minulosti ste mi hovorili, že zamestnávateľ s vami nezaobchádza dobre. Táto situácia vás ubíja a nedokážete pozeráť do budúcnosti s optimizmom.

M5: Vidím aj to, že sa izolujem od všetkých a od všetkého. Vo svojom vnútri sa cítim byť prázdny a nemám chuť zápasiť o lepšiu budúcnosť pre seba a svoju rodinu. Niekedy na mňa prichádza pokúšenie hľadať úľavu v alkohole. Nateraz ešte dokážem nad týmito myšlienkami zvíťaziť, no bojím sa, že raz to nezvládnem. Behajú mi po chrbte zimomriavky, keď myslím na to, čo sa môže stať zajtra.

K5: Izolujete sa a pociťujete apatiu. Bojíte sa, že opäť upadnete do alkoholizmu a pozeráte do budúcnosti s úzkosťou.

M6: Už nechodím na stretnutia Anonymných alkoholikov do poľskej farnosti... a možno práve to ma ešte viac oslabilo. Predtým, keď som sa delil o svoje skúsenosti s druhými, som sa cítil byť silnejší.

K6: Ak sa nemýlim, predtým ste mi hovorili, že stretnutia Anonymných alkoholikov vám veľmi pomáhajú. Možno by bolo dobré, keby ste na ne znovu začali chodiť. Ako sa vám pozdáva tento návrh?

M7: Vážne nad tým rozmýšľam. Myslím, že navštevovanie skupiny, výmena myšlienok a vzájomná pomoc by mi mohli znovu dodať silu. V minulosti sa mi často stávalo, že rozprávanie druhého alkoholika mi ukázalo mnohé veci v inom svetle (*krátka odmlka*). Veľmi mi pomáhal aj kontakt s mojím sponzorom.

K7: Som rád, že to vidíte takto. Vo chvíli núdze je dôležité vedieť požiadať o pomoc a nechať si pomôcť.

M8: To je pravda, otče! Musím sa odhodlať a začať chodiť na stretnutia. Vidím, že mi veľmi pomáhajú aj tieto naše stretnutia. Som vám veľmi vďačný za vašu neustálu ochotu. Ak by to bolo možné, aj dnes by som sa rád vyspovedal. (*Rozhovor sa zakončil sviatosťou zmierenia a naplánovaním si ďalšieho stretnutia*).

Abstinujúci závislý často prežíva obavy z budúcnosti, strach riskovať, ktorý sa prejavuje ako sklon udržiavať a strážiť si to, čo už dosiahol (pasivita). V procese pastoračného sprevádzania treba čeliť jeho apatii a absencii plánov do budúcnosti ako dôsledku psychologickej kapitulácie a sklonu k izolácii, ktoré zakrývajú skutočný problém: strach

žiť slobodný a bez alkoholu. Cieľom pastoračnej činnosti je pomôcť mu oslobodiť sa a znovu nájsť svoje miesto v spoločnosti ako jej plnohodnotný člen, ktorý je teraz zrelší, než v období svojej závislosti. Zdá sa, počiatočná pasivita hlavnej postavy nášho dialógu sa zmenila. M. už dlhšie plánoval, že začne s nejakou fyzickou aktivitou a napokon to skutočne urobil. Kaplán to zdôraznil a náležite ocenil (K3).

Zostal však ešte problém znechutenia z práce a z neho vyplývajúci sklon k izolácii. Mladý muž priznáva (M4), že si nič neplánuje a snaží sa udržať si to, čo už dosiahol, no uvedomuje si, že tento postoj ho ubíja a robí všetko ešte ťažším. Vidí, že sa izoluje od všetkých a od všetkého, cíti vo svojom vnútri prázdnotu a nemá chuť zápasit' o lepšiu budúcnosť. Má strach z toho, že jedného dňa podľahne pokušeniu alkoholu (M5).

Z rozhovoru (M6) vyplýva aj dôležitosť pravidelnej účasti na stretnutiach AA, ktoré v minulosti mladému mužovi veľmi pomáhali, no aj napriek tomu sa na nich v poslednej dobe prestal zúčastňovať.

Postoj, ktorý zaujal pastoračný poradca spočíval v tom, že vytvoril atmosféru pokoja, v ktorej mohol abstinujúci závislý prehodnotiť svoj život, aktualizovať správne rozhodnutia, ktoré predtým urobil a do budúcnosti si stanoviť niektoré dôležité ciele. Je vhodné prijímateľa pomoci postupne sprevádzať smerom k plnej autonómii (v myslení, rozhodovaní a vzťahoch s vonkajším svetom), podnecovať ho k tomu, aby prevzal zodpovednosť za svoj život a povzbudzovať ho prostredníctvom pozitívneho hodnotenia výsledkov, ktoré dosiahol. Keď sa človek podujme na realizáciu dlhodobého plánu, ktorý má preňho veľkú dôležitosť, dáva to zmysel tomu, čo prežíva v prítomnosti a má to veľkú terapeutickú hodnotu.

Z rozhovoru vyplýva aj dôležitosť duchovného sprevádzania závislých a ochoty kňazov viesť ich a využívať pri tom aj duchovné zdroje, ako napríklad sviatosť zmierenia.

* * *

Vychádzajúc z konceptu štádií zmien (*stages of change*) odohrávajúcich sa na ceste uzdravenia, sme načrtli, používajúc metódu prepisu dialógov, fragmenty ciest k postupnému vnútornému uzdraveniu,

ktorými kráčali hlavné postavy dialógov z reálnej pastoračnej praxe autora článku. Rozhovory ukazujú, že pastoračná starostlivosť o človeka nadužívajúceho alkohol – ktorej cieľom je stretnúť sa s osobou v jej celistvosti, s jej obmedzeniami ale aj s vývojovou potencialitou, a následne ju priviesť bližšie k Bohu – sa musí prispôbiť ľudskej a duchovnej zrelosti sprevádzanej závislej osoby.

Aby dosiahlo svoj cieľ, pastoračné sprevádzanie začína prijatím osoby spolu s celou „batožinou jej skúseností“, bez začiatočného mravného hodnotenia jej životných udalostí a ich negatívneho dopadu na prítomnú situáciu. Pastoračné sprevádzanie (*pastoral counseling*) sa tak stáva dôležitou formou blízkosti ľuďom hľadajúcim zmysel života a oslobodenie od závislosti. Má taktiež terapeutickú silu: prehľbuje sebaopoznanie, porozumenie vlastnému prežívaniu a svojim pocitom. Vytvára priestor pre nové ponímanie seba samého, a podmienky aby človek mohol nájsť svoju pravú identitu a upresniť systém hodnôt ktorými sa riadi v živote. Takéto sprevádzanie umožňuje človeku orientovať sa vo svojej situácii a povzbudzuje ho k vlastným rozhodnutiam, ktoré pre seba považuje za najlepšie. Učí počúvať vnútorný hlas – hlas svedomia.

V dialógoch uvedených v článku vystupuje do popredia pozitívna úloha, ktorú zohráva duchovný poradca (kňaz) vo vzťahu k osobám závislým od alkoholu a hodnota duchovných zdrojov-modlitby, čítania Božieho slova a sviatostí – v procese zacelovania ich vnútorných zranení. Na tejto ceste k oslobodeniu a uzdraveniu môže byť kňaz oporou pre závislého pri prekonávaní dlhej vzdialenosti deliacej otroctvo závislosti od znovuobjavenia šťastia, ktoré nespočíva v užívaní „omamnej látky“, ale v bohatstve zmysluplných vzťahov. Takýmto spôsobom mu môže pomôcť obnoviť vzťahy zničené nemiernym konzumom alkoholu.

Cesta vnútorného uzdravenia sa začína návratom k sebe samému, pokračuje postupným návratom k Bohu, ktorý predstavuje duchovnú púť plnú nových objavov a završuje sa návratom k ostatným a do spoločnosti, ktorý je sprevádzaný novým vnútorným povedomím a voľbou nových hodnôt schopných nahradiť falošné prísluby závislosti. Celostné uzdravenie zahŕňajúce všetky rozmery ľudskej existencie

nachádza svoje vyjadrenie v zmene priorít osoby závislej od alkoholu a potvrdzuje sa v každodenných rozhodnutiach, ktoré robí v bežnom živote. Uzdravenie, chápané ako opätovné nadobudnutie slobody, ktorú človek stratil svojou závislosťou a putovanie k plnosti života, sa konkretizuje v angažovanosti abstinujúceho závislého od alkoholu v prospech druhých, v ktorých spoznáva ľudí, ktorí sú mu podobní v ich spoločných útrapách zakusovaných na ceste života a v túžbe po nádeji na budúcnosť slobodnú od závislosti.

Streszczenie

Alkoholizm jest uzależnieniem, które wyciska swoje zgubne piętno na wszystkich płaszczyznach życia człowieka i dlatego wymaga kompleksowego, holistycznego podejścia terapeutycznego. Celem artykułu jest pokazanie, jak poradnictwo duszpasterskie może twórczo łączyć elementy towarzyszenia duchowego z intuicjami wywodzącymi się z nauk humanistycznych i społecznych, stając się tym samym skutecznym narzędziem wewnętrznej przemiany i uzdrowienia osoby uzależnionej od alkoholu. Aby osiągnąć swój cel, towarzyszenie duszpasterskie musi rozpoczynać się od bezwarunkowej akceptacji osoby i skupiać się na wszystkich wymiarach jej istnienia. Opisując specyfikę poszczególnych etapów zdrowienia w kontekście towarzyszenia duchowego alkoholikom, wybraliśmy typową dla counselingu metodę polegającą na przytoczeniu i komentowaniu dialogów z osobami nadużywającymi alkoholu.

Słowa kluczowe: uzależnienie od alkoholu, poradnictwo i towarzyszenie duszpasterskie (pastoral counseling)

Summary

Alcohol addiction is a problem affecting all areas of human life and therefore requires a holistic therapeutic approach. The aim of this paper is to show how pastoral counseling can creatively combine elements of spiritual counseling with selected knowledge and methods of humanitarian and social sciences, and thus become an effective tool for the internal transformation and healing of an alcohol-addicted person. In order to achieve its goal, pastoral counseling must begin with the unconditional acceptance of the person and focus on all dimensions of their existence. In describing the specific

characteristics of the individual phases of the healing process in the context of accompanying alcoholics, we have chosen the typical modality of pastoral counseling, which consists in rewriting and commenting on interviews with alcoholics.

Keywords: alcohol addiction, pastoral counseling in recovery

Bibliografia

- American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders DSM-5*, American Psychiatric Publishing, Arlington 2013.
- Anton, R.F., What is craving. In: *Alcohol Research and Health*, 23, 1999, 3, s. 165-173.
- Bryant-Jefferies, R., *Counselling the Person Beyond the Alcohol Problem*. Jessica Kingsley Publishers, London-Philadelphia 2001. s 103-117.
- Clinebell H.J. Jr., *Understanding and Counseling the Alcoholic through Religion and Psychology*, Abingdon Press, Nashville 1956.
- DiClemente C.C., Holmgren, M. A., Rounsaville, D., Relapse prevention and recycling in addiction. In: Johnson, A.B. *Addiction Medicine: Science and Practice*. Springer, New York 2010. s. 765-782.
- František, *Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*, Rím 24. 11. 2013, č. 20, In: <https://www.kbs.sk/pdf/FR01/FR01EG2013.pdf> (dostup 13.01.2024).
- Koenig, H. G., Weaver, A. J., *Pastoral Care of Alcohol Abusers*, Fortress Press, Minneapolis 2009.
- Marchica, B., *Teologia morale e counseling pastorale*, Edizioni Messaggero Padova, Padova 2014.
- Prochaska, J.O., DiClemente, C.C., Stages and process of self change of smoking: toward an integrative model of change. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 1983, 3, s. 390-395.
- Prochaska, J.O., DiClemente, C.C., Stages of change in the modification of problem behaviors. In: *Progress in Behavior Modification*, 1992, 28, s. 183-218.
- Prochaska, J.O., DiClemente, C.C., The transtheoretical approach. In: Norcross, J. C., Goldfried, M. R., *Handbook of psychotherapy integration*. Oxford University Press, New York 2005. s. 147-171.
- Sandrin, L. *Chiesa, comunità sanante, Una prospettiva teologico-pastorale*. Paoline Editoriale Libri, Milano 2000.
- Thornton, C. C., Patkar, A.A. Murray, H.W. et al., High- and low-structure treatments for substance dependence: role of learned helplessness. In: *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 29, 2003, 3, s. 567-584.
- World Health Organization, Constitution of the World Health Organization. In: *Basic Documents*, 48th edition. WHO, Geneva 2014.

Biogram

O. Doc. ThLic. Krzysztof Trębski, PhD – prezbiter zakonu Kamilianów; jest profesorem uczelnianym na Katedrze Counselingu Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Trnawie (Słowacja); członkiem Włoskiego Towarzystwa Badań Teologicznych (S.I.R.T); Europejskiego Towarzystwa Teologii Katolickiej (ESCT) i Polskiego Towarzystwa Teologicznego; jako teolog, counselor i znawca pracy socjalnej opublikował siedemnaście monografii naukowych oraz ponad sześćdziesiąt artykułów w czasopismach polskich i zagranicznych; zainteresowania badawcze skupiają się głównie wokół teologii pastoralnej, counselingu w kontekście duszpasterskim, pracy socjalnej oraz bioetyki.
E-mail: kris.treb@gmail.com